

LIETUVOS IR ŠVEICARIJOS BENDRADARBIAVIMO PROGRAMA

Užsienio šalių Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigų gerosios patirties panaudojimo ir pritaikymo galimybių Lietuvoje analizė

Parengė: UAB „Bankinės konsultacijos“

Analizė parengta įgyvendinant Lietuvos Respublikos ir Šveicarijos Konfederacijos bendradarbiavimo programos lėšomis finansuojamą paprojektą „Gyvybingo Valdorfo ikimokyklinio ugdymo įstaigos bendruomenės modelio kūrimas Lietuvoje“ Nr. CH-NVO-076

2013, Kaunas

TURINYS

IVADAS	2
1 Darželiai, taikantys Valdorfo metodiką	3
1.1 Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemės darželiai, taikantys Valdorfo metodiką	3
1.2 Lietuvos darželiai, taikantys Valdorfo metodiką	4
1.3 Štutgarto Valdorfo mokytojų seminarijos veiklos bei pedagogų praktinės veiklos ir tėvų bendrijų veiklos analizė: veiklos prielaidos, pedagogika, praktiniai įgyvendinimo aspektai	7
2 Darželio bendruomenė	13
2.1 Darželio bendruomenė – teorinė samprata	13
2.2 Teoriniai bendruomenių įtraukimo metodai	16
2.2.1 Organizacijos ir ugdymo dalyvių bendradarbiavimo sritys	16
2.2.2 Tėvų pedagoginis švietimas ir jo paskirtis ikimokyklinio ugdymo institucijoje	19
2.2.3 Tėvų ir pedagogų partnerystės reikšmė vaiko ugdymo procese	29
2.3 Lietuvos darželių, taikančių Valdorfo metodiką, bendruomenių įtraukimo metodai	36
2.4 Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemės darželių, taikančių Valdorfo metodiką, bendruomenių įtraukimo metodai	47
3 Darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūrybiškumą ugdančios veiklos	56
3.1 Darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūrybiškumą ugdančios veiklos ir kiti veiksniai ..	56
3.2 Lietuvos darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūrybiškumą ugdančios veiklos ir kiti veiksniai	61
3.3 Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemės darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūrybiškumą ugdančios veiklos bei aplinka	64
3.4 Darželių, taikančių Valdorfo metodiką, tarptautinių metodikų, skirtų Valdorfo bendruomenių kūrybiškumo ugdymui, taikymas bei šių metodikų apribojimai	68
4 Gerosios Vokietijos patirties panaudojimo ir adaptavimo galimybės Lietuvoje. Rekomendacijos Lietuvos darželiams	73
4.1 Geroji Vokietijos patirtis: galimybės ir apribojimai	73
4.2 Bendruomenių įtraukimo metodai: Lietuvos darželių spragos bei rekomendacijos	75
4.3 Rekomendacijos Lietuvos darželiams: kūrybiškumą ugdančios veiklos	79

IVADAS

Lietuvoje Valdorfo pedagogikos taikymas nėra plačiai paplitęs – Valdorfo pedagogikos idėjos į Lietuvą pateko maždaug prieš 15 metų. Šiuo metu veikia Valdorfo klasės Vilniuje, Kaune ir Kazlų Rūdoje. Valdorfo darželių grupės yra Vilniuje, Kaune, Panevėžyje, Alytuje, Šilutėje, Klaipėdoje ir kituose miestuose. Vis dėlto ugdymo įstaigų patirtis taikant Valdorfo pedagogiką Lietuvoje yra nepakankama, pedagogams trūksta žinių bei įgūdžių, o įstaigų vadovams – metodinės pagalbos organizuojant darželių, paremtų Valdorfo pedagogika, veiklą.

Analizės tikslas - atlikti Vokietijos Baden-Viurtembergo žemės darželių¹, taikančių Valdorfo metodiką, bendruomenių tyrimą ir nustatyti gerosios šių organizacijų patirties panaudojimo ir adaptavimo galimybes Lietuvoje.

Tiksliui pasiekti iškelti šie uždaviniai:

1) Atlikti Vokietijos Baden-Viurtembergo žemės darželių, taikančių Valdorfo metodiką, bendruomenių tyrimą:

- Surinkti informaciją apie darželių, taikančių Valdorfo metodiką, bendruomenių vykdomas veiklas;
- Surinkti informaciją apie darželių, taikančių Valdorfo metodiką, bendruomenių įtraukimo metodus;
- Surinkti informaciją apie darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūrybiškumą ugdančias veiklas;
- Surinkti informaciją apie darželių, taikančių Valdorfo metodiką, tarptautinių metodikų, skirtų Valdorfo bendruomenių kūrybiškumo ugdymui taikymą bei šių metodikų apribojimus;
- Atlikti Štutgarto Valdorfo mokytojų seminarijos veiklos bei pedagogų praktinės veiklos ir tėvų bendrijų veiklos analizę.

2) Nustatyti gerosios Vokietijos Baden-Viurtembergo žemės darželių, taikančių Valdorfo metodiką, patirties panaudojimo ir adaptavimo galimybes Lietuvoje;

3) Pateikti rekomendacijas, kaip pritaikyti tyrimo metu gautus rezultatus Lietuvos Valdorfo darželiuose.

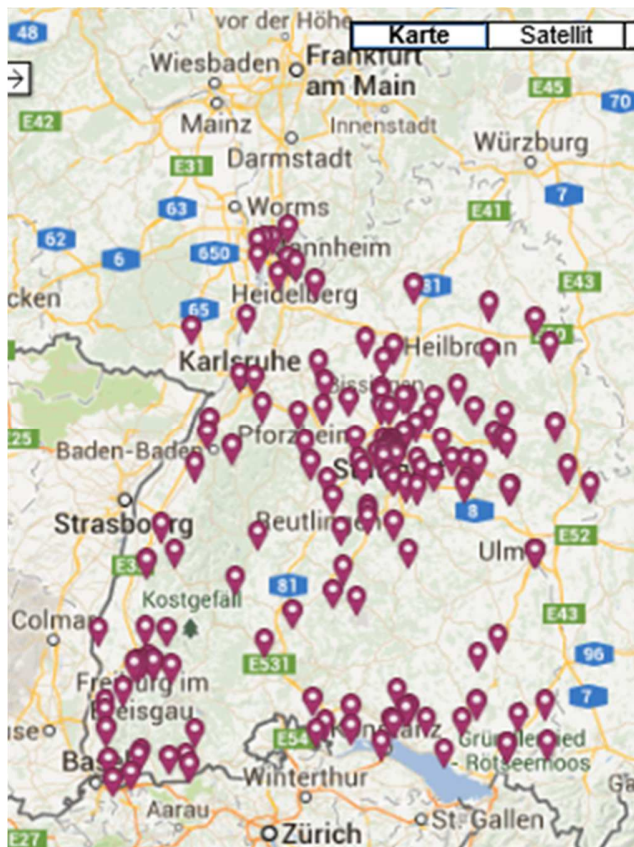
Žemiau pateikta ikimokyklinių ugdymo įstaigų analizė neapima darželių grupių, veikiančių prie mokyklos.

¹ Numatoma, kad gerosios patirties tyrimas bus atliekamas dviejuose darželiuose Waldorfkindergarten, Stuttgart-Sonnenberg ir Waldorfkindergarten, Heidelberg.

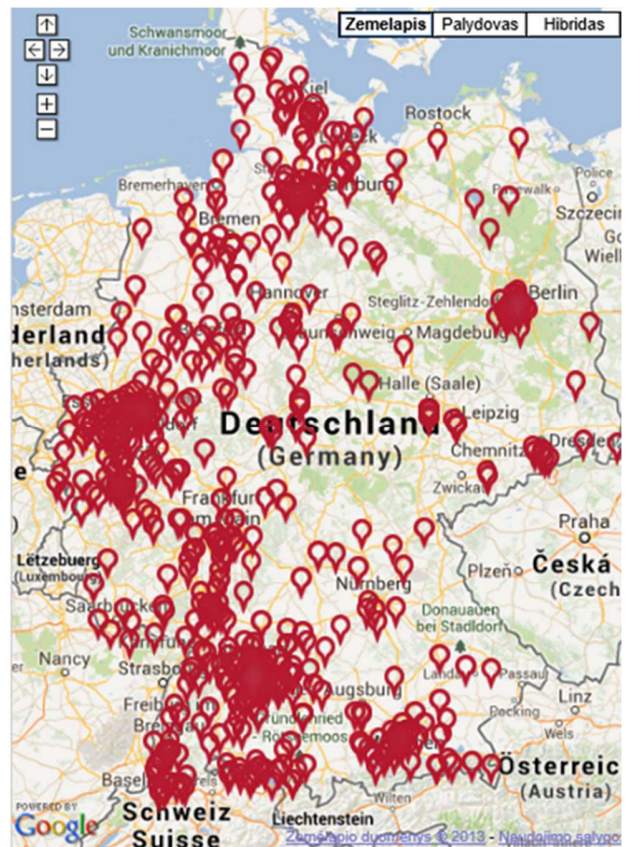
1 DARŽELIAI, TAIKANTYS VALDORFO METODIKĄ

1.1 Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemės darželiai, taikantys Valdorfo metodiką

Oficialiame Valdorfo pedagogikos vaikų darželių, esančių Baden-Viurtenbergo žemėse asociacijos tinklalapyje (<http://www.waldorfindergarten-bw.de>) nurodoma, kad vien tik Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemėse įsteigta daugiau nei 150 darželių, taikančių Valdorfo pedagogiką (darželių sąrašas pateikiamas 1 priede) (1.1.1 pav.). Visoje Vokietijoje jų priskaičiuojama daugiau nei 540 (<http://www.waldorfindergarten.de/kindergarten/suche/national.html>) (1.1.2 pav.).

1.1.1. paveikslas. Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemių darželiai, taikantys Valdorfo pedagogiką.

1.1.2. paveikslas. Vokietijos darželiai, taikantys Valdorfo pedagogiką.

Svarbu paminėti tai, kad Vokietijos švietimo sistema reglamentuoja būtinybę kiekvienam apibrėžtam teritoriniam vienetui (pvz. Baden-Viurtenbergo žemei) turėti savo švietimo programą, kuri išlaiko bendras šalies gaires ir tendencijas, tačiau tuo pačiu yra ir specifinė.

1.2 Lietuvos darželiai, taikantys Valdorfo metodiką

Lietuvoje kol kas dar nėra sudarytas oficialus Valdorfo metodiką taikančių darželių sąrašas ar registras. Remiantis viešai prieinama informacija yra pakankamai sudėtinga įvertinti, kiek Lietuvoje yra darželių, taikančių Valdorfo metodiką: kai kuriose darželiuose ši metodika taikoma tik pavienėms grupėms, todėl dažnai šie darželiai neįvardijami kaip Valdorfo metodikos šalininkai.

Remiantis viešai prieinama informacija, galima būti teigti, jog 6 Lietuvos darželiai bei dar 13-os Lietuvos darželių atskiros grupės taiko Valdorfo metodiką (1.2.1. lentelė).

1.2.1. lentelė.

Lietuvos darželiai, taikantys Valdorfo metodiką

Nr.	Pavadinimas	Internetinis adresas	Adresas	Pastabos
1	Lopšelis-darželis „Giliukas“	http://www.giliukas.kaunas.lm.lt/2kontaktai.html	Apuolės 29, Kaunas LT-48305	Valdorfo metodiką taiko tik viena grupė
2	Lopšelis-darželis „Smalsutis“	http://www.smalsutis.kaunas.lm.lt/?p=152	Taikos pr.72, Kaunas, LT-51298	Valdorfo metodiką taiko tik viena grupė
3	Lopšelis-darželis „Šaltinėlis“	http://www.saltinelis-vd.lt/	K. Baršausko g. 84, 51441 Kaunas	Valdorfo metodiką taiko visos 5 (penkios) grupės
4	Mažeikių lopšelis-darželis „Pasaka“	http://www.ldpasaka.lt	Naftininkų 66, LT 89176, Mažeikiai	Valdorfo metodiką taiko tik viena grupė
5	Lopšelis – darželis „Žibutė“	http://www.silutezibute.lt	Cintjoniškių g. 3, 99128 Šilutė	Valdorfo metodiką taiko tik viena grupė
6	Lopšelis – darželis „Pušėlė“	http://pusele-silute.lt	Miško g. 8, 99148 Šilutė.	Valdorfo metodiką taiko tik viena grupė
7	Lopšelis – darželis „Nykštukas“	http://www.palangosnyktukas.lt	Kastyčio g. 36, LT-00137 Palanga	Valdorfo metodiką taiko tik viena grupė
8	Lopšelis-darželis "Rugelis"	http://p-rugelis.ikimokyklinis.lt/	Parko g. 49, Panevėžys	Valdorfo metodiką taiko visas darželis
9	Darželis "Namelis medyje"	http://www.valdorfodarzelis.lt	Saulės g., Antakalnis, Vilnius	Valdorfo metodiką taiko 3 ikimokyklinio ugdymo grupės
10	Lopšelis-darželis „Pelėda“	http://www.darzelispeleda.lt	Musninkų 10, LT -07184 Vilnius	Valdorfo metodiką taiko tik viena grupė
11	Vilniaus lopšelis-darželis „Pasaka“	http://www.pasaka.info	Žirmūnų g. 110, LT 09123 Vilnius	Valdorfo metodiką taiko 2 (dvi) grupės
12	Alytaus lopšelis-darželis „Saulutė“	http://www.saulute-alytus.lt/apie_mus.html	Naujoji g. 32, LT- 63245 Alytus	Valdorfo metodiką taiko tik viena grupė
13	Namučiai po smilga,	n.d.	Sienos g. 3, Mažeikių r. sav., LT-89215	Valdorfo metodiką taiko viena grupė (vienos grupės darželis)
14	Kauno lopšelis-darželis „Pagrandukas“	http://www.ldpagrandukas.lt/veikla_istorija.html	V.Krėvės pr. 58, LT-50459 Kaunas	Valdorfo metodiką taiko 2 (dvi) grupės

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

15	Anykščių lopšelis-darželis „Žilvitis“	http://www.zilvitis.anyksciai.lm.lt/	Šviesos g. 7, Anykščiai, LT-29147	Valdorfo metodiką taiko tik viena grupė
16	VŠĮ „Valdorfo darželis „Žemės aidas“	n.d.	Aido g. (Liepkalnis, šalia Rasų kapinių), Vilnius	Valdorfo metodiką taiko viena grupė (vienos grupės darželis)
17	Valdorfo darželis „Karalių pasaka“	n.d.	Čiurlionio g., Naujamiestis, Vilnius	Valdorfo metodiką taiko viena grupė (vienos grupės darželis)
18	VŠĮ „Namų darželis“	http://www.namudarzelis.lt/lt/apie_mus	Pievų g. 4, Vilnius (Jeruzalė)	Valdorfo metodiką taiko viena grupė (vienos grupės darželis)
19	Vaikų lopšelis-darželis „Krivulė“	n.d.	Lydos g. 5, LT-01133 Vilnius	Valdorfo metodiką taiko tik viena grupė

Šaltinis: viešai prieinama informacija

Verta pastebėti, kad šie daželiai išsidėstę labai netolygiai. Dauguma jų susikongregavę Vilniaus bei Kauno miestuose.

2009-ųjų metų Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, Lietuvoje buvo įregistruotos 679 ikimokyklinio ugdymo įstaigos. Atsižvelgiant į tai, kad viešojoje erdvėje pateikiama informacija bent apie 19 darželių, kurie visoms ar vienai/keletui grupių taiko Valdorfo metodiką, galima būtų teigti, jog apie 2,8 proc. ikimokyklinio ugdymo įstaigų Lietuvoje taiko Valdorfo metodiką.

Valdorfo metodikos paplitimą galima būtų išreikšti santykiniais 2-6 metų amžiaus vaikų bei Valdorfo metodiką taikančių darželių santykio (koncentracijos) rodikliais, išreiškiančiais maksimalią tikėtiną darželio paklausą ikimokyklinio amžiaus vaikų tarpe (1.2.2. lentelė).

1.2.2. lentelė.

Santykiniai koncentracijos rodikliai (Valdorfo daželiai Lietuvoje, Vokietijoje ir Baden-Viurtenbergo žemėse, 2012 metais)

Šalis/regionas	Vaikų skaičius 2012 metais (2-6 metų)	Valdorfo metodiką taikančių darželių skaičius	Santykinis koncentracijos rodiklis
Vokietija	3423894	540	6340.54
Baden-Viurtenbergo žemės	468261	150	3121.74
Lietuva	141651	19	7455.32

Šaltinis: eurostat.com duomenų bazė

(<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/population/data/database>), viešai prieinami duomenys

Palyginus Vokietijos ir Lietuvos duomenis, pateiktus 1.2.2. lentelėje, galima teigti, jog santykinis koncentracijos rodiklis Lietuvoje yra beveik 18 proc. didesnis nei Vokietijoje ir daugiau nei 2,4 karto didesnis nei Baden-Viurtenbergo žemių rodiklis. Taigi, Lietuvos vaikai turi kur kas mažiau galimybių papulti į Valdorfo metodiką taikančią darželį (juo labiau, kad darželių pasiskirstymas

teritoriniu principu taip pat nesuteikia tokios galimybės). Tokie statistiniai rodikliai sudaro prielaidas teigti, jog Valdorfo darželių bendruomenės Lietuvoje dar nėra gyvybingos, nors teigiamų ženklų jau pastebima.

1.3 Štutgarto Valdorfo mokytojų seminarijos veiklos bei pedagogų praktinės veiklos ir tėvų bendrijų veiklos analizė: veiklos prielaidos, pedagogika, praktiniai įgyvendinimo aspektai

Valdorfo pedagogika (taip pat žinoma kaip Štainerio pedagogika) - tai pedagogika, paremta natūraliu pažinimu, vaizduotės lavinimu, situacijos išgyvenimu. Pagrindinis Valdorfo mokyklos principas – laisvas vaiko vystymasis be baimės ir streso (mokyklose nėra pažymių ir egzaminų). Visiems Valdorfo mokyklos pedagogams svarbiausia yra pagarba vaiko asmenybei. Didelis dėmesys skiriamas visų mokymo-auklėjimo proceso dalyvių dvasiniam vystymuisi. Valdorfo pedagogiką pradininkas yra Rudolfas Štaineris, kuris yra ir antroposofijos pradininkas, tačiau Valdorfo pedagogika neorientuoja vaikų nei politiniais, nei religiniais klausimais.

Atsiradimas. 1907 metais Rudolfas Štaineris parašė pirmą savo knygą apie lavinimą „Vaiko lavinimas“. Pirmą mokyklą, kuri veikė pagal Štainerio metodus, buvo įkurta 1919 metais Vokietijoje Štutgarto mieste esančio „Valdorfo-Astorijos“ fabriko darbuotojų vaikams. Iš čia kilo Valdorfo pavadinimas, kuris tapo visame pasaulyje gerai žinomo lavinimo metodo prekiniu ženklu. Štutgarte esanti mokykla greitai plėtėsi, atsirado paralelinės klasės. Įkvėpti pirmosios mokyklos ir joje taikomos pedagogikos sėkmės iki 1938 metų tokio tipo mokymo įstaigas atidarė kituose Vokietijos miestuose, o taip pat JAV, Didžiojoje Britanijoje, Šveicarijoje, Olandijoje, Norvegijoje, Austrijoje ir Vengrijoje. Valdorfo pedagogikos idėjos į Lietuvą pateko per Talino ir Maskvos Valdorfo pedagogikos centrus, kuriuose seminarus lankė būrelis Lietuvos mokytojų, vėliau pradėjusių šias idėjas skleisti Lietuvoje.

Valdorfo pedagogika ikimokyklinėse įstaigose. Valdorfo darželiuose vaikai ugdomi dviem pagrindinėmis kryptimis:

1) vaikų įtraukimas į praktinius, įdomius namų aplinkos darbus, kuriuos vaikas gali lengvai atlikti (pavyzdžiui, kepimas, piešimas, sodo darbai ir rankdarbiai). Darbai parenkami pagal metų laiką ar artėjančias šventes.

2) Valdorfo darželių auklėtojai lavina vaikų vaizduotės galias, pasakodami parinktas istorijas, kurios vėliau laisvai interpretuojamos. Tai laisvas fantazijos žaidimas, kuriame vaikai kuria savo pačių scenarijus, tokiu būdu patiriant įvairias gyvenimo situacijas kur kas giliau. Ugdymo metu naudojami žaislai pagaminti tik iš natūralių medžiagų: medžio, medvilnės, vilnos, šilko, akmens, kankorėžių ir kitų daiktų iš gamtos, kuriuos vaikai patys surenka ir panaudoja žaidimams ir buities papuošimui.

Peteris Langas savo knygoje „Tegu vaikai auga neskubinami“ aprašo Valdorfo vaikų darželiuose taikomų lavinimo metodų esmę taip - „Vaikų darželiai yra ne vaikų globos, bet jų lavėjimo įstaigos. Tai linksmos, lavėjančios ir laimingos vaikystės šalis. Nereikia per daug lavinti ikimokyklinuko intelekto (šios naštos jie dar nepakelia), tačiau jiems nereikia ir vien glamonėmis bei meiliais žodžiais pagrįsto ugdymo. Reikia atidžių pedagogų, išmanančių, gebančių patarti tėvams, ko vaikus mokyti. Tada vaikai gebės rasti savąjį kelią“.

Valdorfo pedagogika ikimokyklinėse įstaigose pabrėžia šias ugdymo nuostatas:

- **Taisyklinga laikysena ir judėjimo įgūdžiai.** Valdorfo vaikų darželyje daug judrios veiklos: vaikai reguliariai vaikščioja, dirba sode, žaidžia ratelius ir rankų žaidimus, siuva, siuvinėja.
- **Pojūčių lavinimas.** Valdorfo vaikų darželyje vaikai pirmiausia mokosi pojūčiais patirti realų pasaulį, suvokti paprastus reiškinių ryšius. Taip jie palaipsniui atranda nesudėtingus gamtos dėsnius. Šį procesą turi lydėti entuziazmas ir didelis mažojo atradėjo džiaugsmas. Tai itin svarbu, kol vaikas pradės eiti sudėtingesniais pažinimo keliais. Dėl šių priežasčių vaikų darželyje kompiuteris ir televizorius nereikalingi, žiniasklaidos įgūdžiai lavinami vėliau.
- **Kalbos įgūdžiai.** Valdorfo darželyje daug rankų žaidimų, dainų, istorijų, eilėraščių, posakių. Vaikai žaisdami mokosi gražios kalbos, kuri pamažu tampa jų savastimi. Auklėtoja turi kalbėti švelniai, aiškiai, suprantamai. Ji – pavyzdys vaikams. Netoleruotina vadinama vaikiška kalba ir abstraktūs aiškinimai.
- **Vaizduotė ir kūrybingumas.** Valdorfo darželyje išradingai lavinama vaikų vaizduotė. Čia ypač gausu netradicinių, nestandartinių žaislų, žadinančių vaikų kūrybines galias. Vaikai, žaisdami kūrybiškai, pasinaudoja įdomiais pasakojimais. Tokiems laisviems kūrybiniam žaidimams skiriama daug laiko, kad vaikai galėtų įsigilinti, susikaupti, jausti kūrybos džiaugsmą.
- **Motyvacija ir susikaupimas.** Valdorfo pedagogai bando sieti tiek patogenezės, tiek saliutogenezės koncepcijas. Viena vertus, stengiamasi sumažinti vaikui žalingų reiškinių poveikį (televizija), antra vertus, daugiau dėmesio skiriama sveikatą puoselėjantiems veiksniams (rodomas teigiamas pavyzdys, skatinamas noras pamėgdžioti ir veikti). Vaikai skatinami susikonscentruoti per pasikartojantį dienos bei metų ritmą, metines šventes. Taip vaikai įsitraukia į įdomią, motyvuotą veiklą.
- **Socialinis bendravimas.** Valdorfo vaikų darželiai – palanki socialinė terpė, kurioje vaikai išgyvena dienos bei savaitės ritmą, susipažįsta su taisyklėmis, aiškiai suformuluotomis kiekvienam vaikui ir visi grupei užduotimis (pavyzdžiui, tvarkyti žaislus ir padengti stalą). Jie mokosi iš suaugusiųjų veiklos, ją pamėgdžiodami bando praktiškai suderinti saviraišką su grupės interesais ir atsakyti už savo veiklos rezultatus.
- **Etinės-moralinės nuostatos.** Valdorfo pedagoginė koncepcija sąmoningai pabrėžia moralinį – etinį ugdymą. Vaikams reikia sukurti gėrio, grožio ir teisingumo sistemą, jie turi mokytis gerbti kitus žmones, kultūras ir visą kas sukurta bei išmokyti asmeniškai tuo rūpintis.

Kritika. Valdorfo pedagogikos kritikai teigia, jog nėra gerai, kai pažinimo metodo pagrindu laikomi vien tik asmeniniai jausminiai-viršjausminiai išgyvenimai, o mokslas, kuris reikalauja logikos, analizės ir eksperimento technikos, yra netinkamas. Štainerio pedagogika skirta tam, kad padėtų mokiniui pasiekti jo aukštesnius dvasinius kūnus – eterinį ir astralinį – ir jų pagalba

prasiskverbti į daiktų ir reiškinių esmę. Kirtikai mini ir tai, kad pirmosios Valdorfo mokyklos buvo skirtos žemesnį statusą turinčių socialinių grupių vaikų socialiniai adaptacijai (pirmoji tokia mokykla buvo sukurta už tabako fabriko „Valdorf-Astorija“ savininko pinigus, kad auklėtų kvalifikuotą proletariatą iš jo fabriko darbuotojų vaikų, kad būtų ugdomas gabus žmogus (homo habilis), kuris nepretenduoja tapti protingu žmogumi.

Valdorfo pedagogika mokyklose. Valdorfo pedagogikoje ugdymo procesas, grindžiamas vaiko patirtimi, harmoningu proto, jausmų ir valios ugdymu. Tam reikalinga turinio bei metodų atranka, atitinkanti mokinio amžiaus tarpsnių ypatumus ir padedanti jam geriau suvokti save, lengviau išgyventi kylančias krizes, išvengti socialinės atskirties ir patirti sėkmę mokantis.

Ugdymo procese svarbu dienos ir metų ritmas, siejamas su etnokultūros tradicijomis, meninis ir estetiškas aspektas, praktinis pažinimas. Šioje pedagogikoje svarbiausios bendražmogiškosios egzistencinės vertybės, kad vaikas, išėjęs į gyvenimą, turėtų stiprybės ieškoti atsakymų į savo būties klausimus, gebėtų konstruktyviai spręsti konfliktus, pasitikėtų savo jėgomis, būtų socialiai aktyvus, jaustų poreikį mokytis ir tobulėti visą gyvenimą. Ji puoselėja kūrybingumą, gebėjimą stebėtis ir domėtis pasauliu, pagarbą žmogui ir gamtai.

Valdorfo programose vadovaujamosi šiais pagrindiniais pedagoginiais principais ir idėjomis:

- **Pedocentrizmo principas.** Parenkant mokymo turinį ir metodus mokykla visų pirma orientuojasi į vaiką: vaiko amžiaus tarpsnį, artimiausias jo vystymosi perspektyvas. Pagrindinis ugdymo tikslas – kad vaikas mokytųsi susidomėjęs, noriai eitų į mokyklą.
- **Visuminio lavinimo principas.** Ugdymo procese siekiama suderinti harmoningą asmenybės minčių, jausmų ir valios vystimąsi.
- **Gyvenimiškos, praktinės mokymosi krypties principas.** Teorinis mokymas yra nuolat siejamas su gyvenimiškomis realijomis.
- **Patyrimų (išgyvenimų) pedagogikos idėja.** Susijusi su pažintine ir emocine vaiko veikla ugdymosi procese. Svarbiausias vaidmuo pradinėje pakopoje tenka vaizdumui, kitame etape – fenomenų tyrimui. Sąvokų formavimas yra antrinis procesas.
- **Laisvės idėja.** Galutinis mokyklinės pedagogikos tikslas – kiekvienos asmenybės laisvas pasaulietinis, socialinis ir profesinis apsisprendimas savo individualios laisvės ir atsakomybės įsisąmoninimo kontekste.
- **Pedagogikos kaip kūrybinio proceso idėja.** Kiekvienas mokytojas turi galimybę kūrybiškai organizuoti ugdymo procesą, atsižvelgdamas į klasę ir kiekvieno vaiko individualią situaciją bei remdamasis savo galimybėmis ir patirtimi.

Mokymas periodais. Periodai – tai 2–3 savaitių koncentruoto mokymosi ciklai, kurie leidžia mokiniui labiau susikoncentruoti ties dėstomu dalyku, nuosekliai į jį gilintis. Periodais mokomasi visų pagrindinių dalykų (gimtosios kalbos, matematikos, istorijos, geografijos, fizikos, chemijos, biologijos ir kt.) pagrindinės pamokos metu.

Pagrindinė pamoka. Pagrindinė pamoka, kuria prasideda kiekviena diena mokykloje, yra vienas esminių mokymo proceso organizavimo būdų. Pagrindinės pamokos metu laikas skiriamas naujos dalykinės medžiagos pristatymui ir įsisavintos medžiagos aptarimui, meniniam jos įprasminimui, pratyboms žodžiu ir raštu, atpasakojimams, individualiam ir bendram darbui. Derinamos susikaupimo ir atsipalaidavimo dalys. Mokytojas sudaro kiekvienos pamokos planą, renka medžiagą, numato pamokos tikslus ir mokymo būdus, atsižvelgdamas į konkrečios klasės reikmes bei vadovaudamasis ugdymo programa. Labai svarbu pamoką paversti harmoninga visuma, kad atskiros dalys derėtų ir papildytų viena kitą.

Galima išskirti šias struktūrines pagrindinės pamokos dalis:

- I dalis – bendras pokalbis, poezijos deklamavimas, muzikavimas, ritminiai pratimai, praėjusios dienos temos prisiminimas, apibendrinimas, papildymas;
- II dalis – įsisavintų žinių įtvirtinimas, praktinių įgūdžių bei mokėjimų lavinimas;
- III dalis – naujos medžiagos pristatymas, diskusijos.

Dienos struktūra. Kiekviena diena prasideda pagrindine pamoka, truncančia dvi akademines valandas. Joje integruojami įvairūs dalykai bei veikla: pagrindinių dalykų įgūdžių lavinimas raštu ir žodžiu, muzikavimas ir piešimas, praeitos medžiagos kartojimas ir diskusijos nauja tema, individualus ir grupinis darbas ir pan. Po pagrindinės pamokos vyksta dalykų, kurie reikalauja nuolatinio kartojimo (užsienio kalbos, eurytmijos, kūno kultūros, muzikos, dorinio ugdymo ir kt.) pamokos ir pratybos, kuriose lavinami pagrindinių dalykų įgūdžiai. Labai svarbu, kad specialistų pamokos būtų susijusios su tą savaitę vykstančios pagrindinės pamokos tema. Technologijų, dailės pamokos paprastai vyksta apie pietus arba po pietų pertraukos.

Mokytojo vaidmuo. Valdorfo pedagogikoje laikomasi nuostatos, kad dėstant bet kurį dalyką yra svarbu, jog mokytojas aiškiai suvoktų, kodėl jis suteikia vaikui vienokių ar kitokių mokomųjų žinių, ką ši disciplina gali vaikui duoti, kaip paveiks jo vidinę raidą, koks mokymo būdas šiuo metu vaikui yra tinkamiausias. Mokymo proceso organizavimo formos, specifiniai metodikos bruožai reikalauja specialaus pasiruošimo darbui Valdorfo mokyklose. Mokytojai reikiamą kvalifikaciją įgyja specialiai klasės (pagrindiniams) mokytojams ir mokytojams dalykininkams organizuojamuose Valdorfo pedagogikos seminaruose. Valdorfo mokytojui labai svarbus nuolatinis domėjimasis naujovėmis, tobulėjimas, aktyvus vidinis darbas.

Klasės (pagrindinis) mokytojas. Valdorfo mokykloje kiekviena klasė turi klasės mokytoją, kuris globoja ją iki VI–VIII klasės imtinai. Klasės mokytojas, gerai pažindamas kiekvieną mokinį, stebi jo asmenybės sklaidos procesą, padeda įveikti sunkumus, su kuriais mokiniai susiduria augdami ir bręsdami. Pagrindinis mokytojas drauge su mokytojais dalykininkais organizuoja klasės veiklą, atsižvelgdamas į konkrečios klasės poreikius bei iškeltus tikslus. I–VI (VIII) klasės mokytojas veda visas pagrindines ir kai kurias kitas pamokas. Vyresnėse klasėse pamokas veda dalykų specialistai, vienas iš jų, mokytojų kolegijos sprendimu tampa klasės auklėtoju.

Vertinimas. Moksleivių vertinimas grindžiamas idiografiniu būdu. Kiekvieno vaiko pasiekimai vertinami individualiai, atsižvelgiant į jo galimybes ir pasiektą išsivystymo lygį. Informaciją apie

vaikų pasiekimus ar nesėkmes mokytojai reguliariai išsako tėvams susitikimų metu, praneša raštu, tariausi bei drauge sprendžia, kaip padėti vaikui įveikti sunkumus. Mokytojas stebi kiekvieno moksleivio individualią raidą ir pasiekimus, jo dalyvavimą įvairioje veikloje, pastangas, aktyvumą, ypatingus gebėjimus kokioje nors srityje, pasiekimus socialinėje srityje. Remdamasis šiais stebėjimais, metų (pagal poreikį kiekvieno semestro ar trimestro) gale mokytojas rašo išsamią charakteristiką apie vaiko raidą. Čia aprašoma ne tik vaiko mokymosi pasiekimai, įgyti įgūdžiai, bet ir darbo stilius, dalyvavimas socialinėje veikloje.

Didaktinės nuostatos dėl turinio sklaidos. Pradinėje pakopoje vaikas lengviau įsisavina mokomąją medžiagą, perteiktą vaizdingais pasakojimais, vaizdiniais. Taip jis susikuria vidinį paveikslą, o emocinis santykis padeda išlaikyti gyvą susidomėjimą. Iki IX klasės pagrindinis metodas yra fenomenologinis. Vietoj didelio informacijos kiekio ir pavyzdžių įvairovės, vyksta pagilintas būdingiausių pavyzdžių, arba esminių fenomenų, nagrinėjimas. Detaliai nagrinėjant atskirus pavyzdžius, tuo pačiu įsisavinamos bendros sąvokos ir vaizdiniai. Šis metodas leidžia sujungti teoriją ir praktiką, parodyti sąsajas tarp pavyzdžio ir taisyklės, reiškinių ir dėsnių. Vyresnėse klasėse vaiko loginis mąstymas yra pakankamai subrendęs, kad jis galėtų tyrinėti reiškinius abstrakčiai. Taigi nuo IX klasės pereinama prie grynai akademinio mokomosios medžiagos pateikimo būdo.

Valdorfo pedagogikos plėtra. Šiuo metu Valdorfo pedagogika taikoma daugiau nei 1000 mokyklų ir 1400 nepriklausomų Valdorfo darželių, kurie veikia 60 pasaulio šalių. Tai vienas iš didžiausių nepriklausomų švietimo tinklų pasaulyje. Valdorfo metodika taikoma tiek valstybinėse specialiai į Valdorfo pedagogiką orientuotose mokyklose, tiek ir mokant namuose.

Laisvasis Štutgarto universitetas. Aukštoji Štutgarto mokykla (Laisvasis Štutgarto universitetas), 1999 m. pripažinta valstybine aukštąja mokykla, ruošia mokytojus Valdorfo mokykloms (Iš daugiau nei 1000 pasaulyje veikiančių Valdorfo mokyklų daugiau nei 220 yra Vokietijoje. Pagrindinis tokių mokyklų pedagogikos akcentas yra mokinių ugdymas pačių mokytojų pavyzdžiu. Tuomet vaikai randa savyje mokymosi įgūdžių ir sugeba įsisavinti naujas žinias.). Aukštojoje mokykloje organizuojamos dienos studijos. Iš ryto dėstomi antropologiniai ir švietimo moduliai, iki pietų dėstomi metodologiniai, didaktiniai, meno moduliai, o popietinis laikotarpis skirtas žinių gilinimui. Laisvasis Štutgarto universitetas negauna valstybės dotacijų ir turi išsilaikyti pats. Universitetas siūlo šias studijų programas:

- Valdorfo pedagogikos ugdymo bakalaurs (3 metų trukmės studijų programa)
- Klasės ir dalyko mokytojo Valdorfo mokykloje magistras (2 metų trukmės studijų programa)
- Vyresnysis mokytojas ir dėstytojas Valdorfo mokykloje (magistras) (18 mėnesių trukmės studijų programa)
- Euritmijos su pedagogine kvalifikacija bakalaurs (4 metų trukmės studijų programa)
- Euritmijos pedagogikos magistras (1 metų trukmės studijų programa)

3 metų trukmės „Valdorfo pedagogikos ugdymo“ bakalauro programa suteiktą galimybę dirbti pvz., antruoju Valdorfo mokyklos klasės mokytoju (mokytojo padėjėju). Pirmaisiais mokslo metais

mokoma pedagogikos bei filosofijos pagrindų, taip pat gamtos ir kultūros mokslų. Be to, inicijuojami meno kursai bei praktika. Antrieji mokslo metai skirti specialybės dalykams (užsienio kalbos, dailė, sportas/gimnastika, muzika, darbai, rankdarbiai. Trečiaisiai metais gilinamos antraisiai mokslo metais įgytos žinios, prioritetai teikiami šiems moduliams: antropologijai, pedagoginei psichologijai.

2 metų trukmės „Klasės ir dalyko mokytojo Valdorfo mokykloje“ magistrantūros programa remiasi bakalauro programa, tačiau papildomai gilinamasi į antropologiją, edukologiją, didaktiką, intensyvesni meno darbai. Inicijuojama kelių savičių praktika. Studijos baigiamos magistro tezių rengimu.

18 mėnesių trukmės „Vyresniojo mokytojo ir dėstytojo Valdorfo mokykloje“ magistrantūros programa skirta asmenims, kurie savo moksliniais tyrimais nori prisidėti ugdant jaunimą. Šių studijų metu mokomasi epistemologijos, antropologijos, pedagogikos, inicijuojami menų kursai bei praktika įvairiose Valdorfo mokyklose. Studijos baigiamos magistro tezių rengimu.

4 metų trukmės „Euritmijos su pedagogine kvalifikacija“ bakalauro studijų programos apimtyje šalia pagrindinių dalykų (garso ir tono euritmijos) dėstomi ir kiti meniniai dalykai (kalba, muzika, dainavimas, tapyba ir kt.), inicijuojami sąmoningumo ugdymo filosofijos, antroposofijos, literatūros, meno istorijos, anatomijos kursai.

1 metų trukmės „Euritmijos pedagogikos magistro“ studijų programą baigę asmenys turi galimybę dirbti euritmijos mokytojais Valdorfo mokyklose. Didžiąją šios mokymo programos kursų dalį sudaro euritmijos pedagogikos didaktika ir metodika.

Laisvajame Štutgarto universitete ugdomų Valdorfo mokyklų pedagogų žinios įtvirtinamos praktikos, taikomos kiekvienoje studijų programoje, metu. Vis dėlto verta atkreipti dėmesį, jog vien teorinių pagrindų adaptavimo praktikoje trukmė yra žymiai ilgesnė nei studijų programų metu praktikai skirti laikotarpiai. Dėl šios priežasties ypatingai didelę vertę turi specialistai, turintys tiek teorinės, tiek ir praktinės (priešmokyklinio ar mokyklinio ugdymo įstaigose) patirties. Vienas iš praktinės veiklos įgyvendinimo pavyzdžių būtų aktyvus Valdorfo pedagogikos įstaigos bendruomenės veiklų inicijavimas bei įgyvendinamas, suteikiantis galimybę ne tik pritaikyti turimas žinias, tačiau ir dalintis jomis su bendruomenės nariais (ypatingai su ugdytinių tėvais, kurių pareiga – užtikrinti namų aplinką, skatinančią vaikų ugdymąsi bei lavėjimą Valdorfo metodologijos pagrindų).

Pedagogai bei tėvai yra darželių bendruomenės dalis, todėl pedagogų praktinė veikla bei tėvų bendrųjų veikla toliau analizuojama 2 dalyje „Darželio bendruomenė“ bei 3 dalyje „Darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūribiškumą ugdančios veiklos“.

2 DARŽELIO BENDRUOMENĖ

2.1 Darželio bendruomenė – teorinė samprata

Mokslinis bendruomenės apibrėžimas pasižymi dviem bendromis charakteristikomis:

- bendruomenė yra fiziniai, geografiniai ir teritoriniai apribojimai, kurie nusako tam tikrą bendrumą ar išskirtinumą;
- bendruomenė pasižymi socialiniu ir kultūriniu vienodumu, susitarimu, savitarpio pagalba ar kitomis bendruomeninio elgesio ar tarpusavio sąveikos formomis.

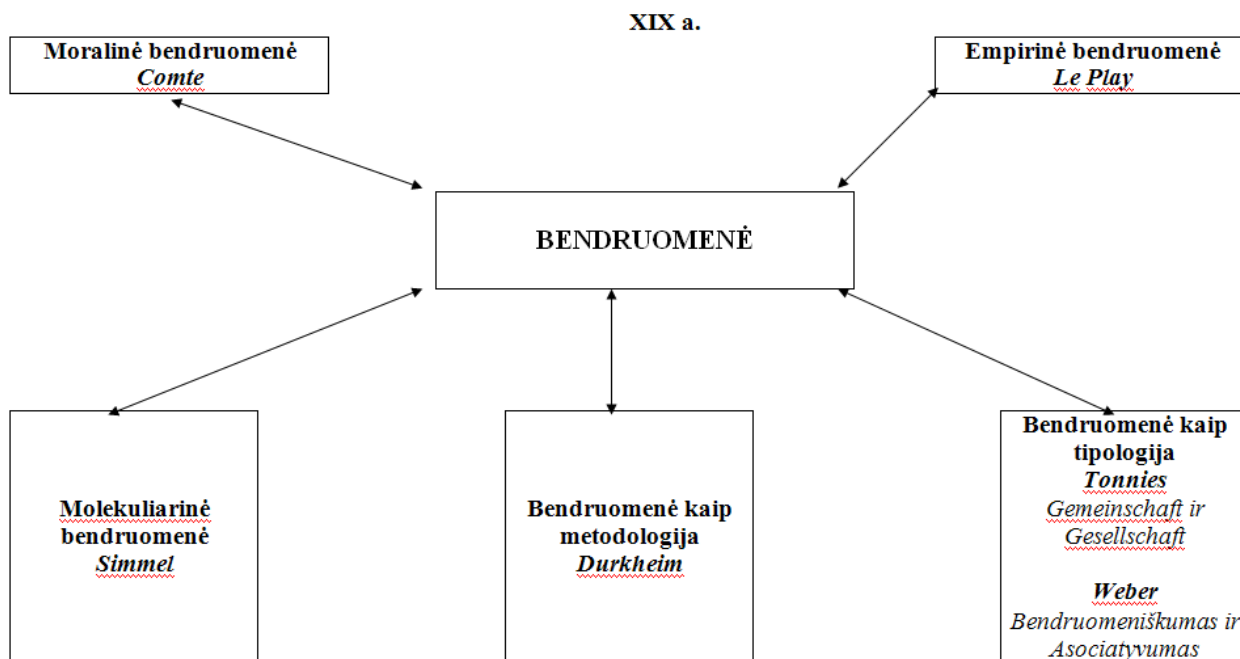
Skiriamos trys pagrindinės bendruomenės apibrėžimų kategorijos, kurių pirma remiasi geografinė charakteristika, antroji – socialine, o trečioji – abiem.

Bendruomenė geografiniu pagrindu yra sąvoka, kuri yra taikoma visuomenėms ir socialinėms grupėms nagrinėjant jų geografinės individų ir institucijų sudėties požiūriu. Taigi, kiekviena bendruomenė yra laikoma visuomene, tačiau ne kiekviena visuomenė yra bendruomenė. (Robert E. Park ir Ernest W. Burgess 1921 m.).

Bendruomenė socialiniu pagrindu. Ši koncepcija pabrėžia sutarimą, identifikaciją, gyvenimo būdo bendrumą, bendrus interesus ir vertybes bei jungtines pajėgas. Bendruomenė yra šeimų ir individų asociacija, kuri planuoja ir veikia sutartinai kaip organizuotas vienetas, siekdama savo poreikių patenkinimo (Arthur E. Morgan 1942).

Vadybos mokslas bendruomenę traktuoja kaip grupę, sprendžiančią ekonominius veiksnius, turinčią bendrą verslą; žmonės bendruomenėje siekia gauti naudos. Sociologijos mokslas bendruomenę traktuoja kaip bendravimo formą, pirminę visuomenės organizacijos formą.

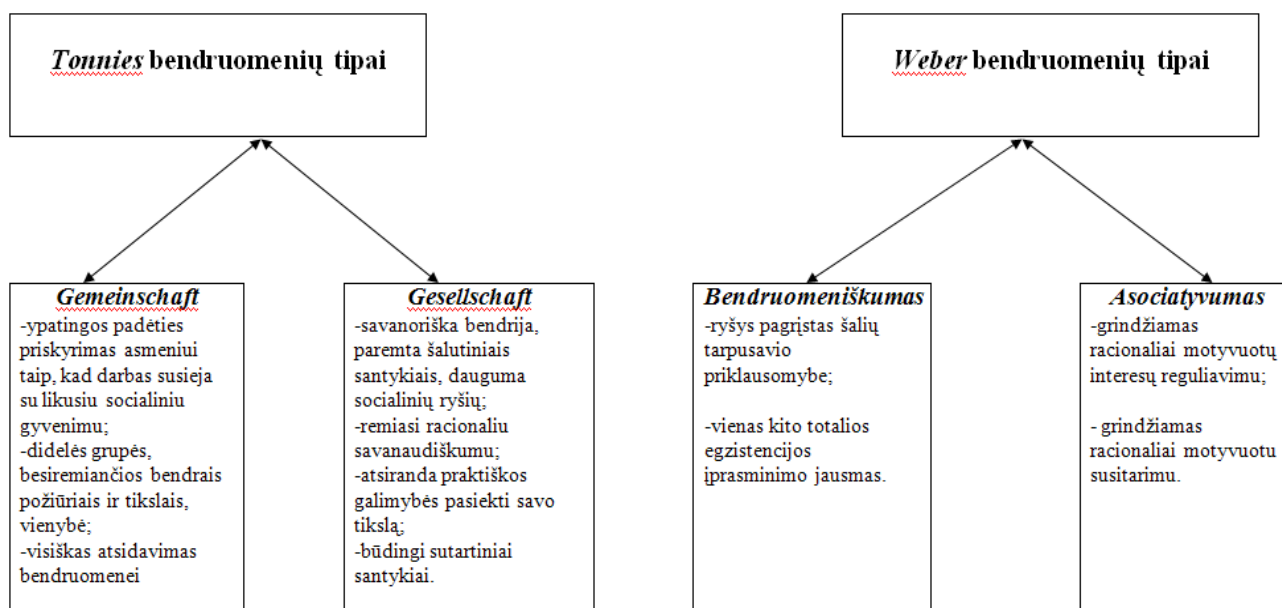
XIX a. bendruomenių tipai bei šių bendruomenių apibrėžimų autoriai pateikti 2.1.1. paveiksle.

2.1.1. paveikslas. XIX a. bendruomenių tipai

Pasirinkus bendruomenės kaip tipologijos modelį, vaikų darželius būtų galima traktuoti kaip Tonnies „Gesellschaft“ ar Weber asociatyviąją bendruomenę (2.1.2. paveikslas)

Bendruomenė kaip tipologija – Tonnies ir Weber

2.1.2. paveikslas. Bendruomenės kaip tipologijos modelis

Krogh'as (2003) pažymi, kad bendruomenės galima skirstyti pagal jų vaidmenį dalijantis žiniomis. Šiuo požiūriu skirtinos: kaimo, profesinės, virtualios, interesų ir veiklos bendruomenės. Interesų bendruomenės, pasak tyrėjų (Pahl, Spencer; Streeter), dažniausiai remiasi bendrais interesais ar bendromis charakteristikomis, kurios jungia jų narius ir leidžia jiems save identifikuoti. Kadangi šios bendruomenės yra grindžiamos identitetu ir interesu, santykiais, fokusavimusi į bendrą mokymąsi, bendruomenė nėra pririšta prie fizinės vietos. Piersonas pažymi, kad bet koks bendras įsipareigojimas ar motyvacija gali susieti žmones su kitais ir tapti interesų bendruomenės pagrindu. Jonutytės teigimu, bendruomenės susiformuoja vienijamos tam tikrų tikslų, todėl autorė siūlo skirti tikslinius bendruomenės tipus: vaikų darželio, mokyklos, šeimos, religinę ir kitas bendruomenes.

Apibendrinant galima teigti, kad bendruomenė yra tam tikrus bendrumus turinti asmenų grupė, kuri yra linkusi jungtis, siekiant kartu spręsti aktualias jiems problemas ir teikiant abipusę pagalbą. Skiriami kriterijai, pagal kuriuos yra klasifikuojamos bendruomenės:

- Sociologiniai bruožai
- Funkcionalumas
- Ryšių bendruomenėje stiprumas
- Kuriamas asmens tapatumas
- Bendruomenės socialinės paramos kontekstas
- Tikslas
- Vaidmuo dalijantis žiniomis
- Dydis
- Socialiniai kultūriniai ypatumai
- Bendruomenės vidaus prigimtis

Bendruomenių tipologizaciją lemia vaidmuo dalijantis žiniomis, socialinės paramos kontekstas, kuriamas asmens tapatumas, tikslai, funkcionalumas, socialiniai santykiai ir jų struktūros organizacijos tipai ir sociologiniai bruožai.

Atsižvelgiant į bendruomenių apibrėžimus, galima būtų teigti, jog vaikų darželio bendruomenę sudaro:

- **Vaikai;**
- **Tėvai;**
- **Pedagogai;**
- **Nepedagoginiai darbuotojai.**

2.2 Teoriniai bendruomenių įtraukimo metodai

2.2.1 Organizacijos ir ugdymo dalyvių bendradarbiavimo sritys

Organizacijos ir ugdymo dalyvių bendradarbiavimo, suvokiamo kaip aktyvus įsitraukimas į įstaigos bendruomenę, skalė turi daugelį požymių, tačiau juos grupuojant identifikuojamos trys bendradarbiavimo sritys:

1. Analizė ir įsivertinimas,
2. Bendras veiklų organizavimas ir dalyvavimas
3. Tėvų informavimas ir švietimas.

Analizės ir įsivertinimo sritis atspindi šiuolaikinį demokratinį ugdymo modelį². Tai – tėvų ir vaiko įtraukimas į vaiko pasiekimų vertinimą lygiavertiškais partneriais. Tai reiškia, kad įsivertinimas atliekamas drauge, tėvai išsako savo patirtį ir požiūrį, vaikai – savo, pedagogai – irgi savo patirtį ir požiūrį. J. Dewey (1961) teigia: ugdytiniai turėtų aktyviai dalyvauti priimant sprendimus, kurie lemia jų laisvus pasirinkimus, interesų kryptis. Ugdytojas suteikia vaikui laisvę veikti, padeda atsiskleisti vaiko asmenybei, jos galioms. Kartu bendradarbiaudami jie kuria ugdymo planus, kurie skatina vaiko aktyvumą, bet kartu ir moko prisiimti atsakomybę už individualios veiklos rezultatus. Visi požiūriai yra svarbūs, kartu visi nariai aptaria ne tik esamą vaiko pasiekimų būklę, bet sudaro tolesnį individualaus ugdymo planą³.

Analizės ir įsivertinimo srities veiklų pavyzdžiai:

- Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius;
- Ugdomųjų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas;
- Tėvų apklausa;
- Vaiko vertinimo knyga, kurioje tėvai ir pedagogai dalijasi vaiko ugdymo poreikiais ir patirtimi;

² Barselonos siekių pagrindu parengtose Europos Komisijos ministrų komiteto rekomendacijose (priimtose komiteto ministrų 2002 m. rugsėjo 18 d. 808-ajame Ministrų Atstovų susitikime) akcentuojama, kad priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo pedagogai turi gebėti vystyti ir plėtoti pagarbą grįstus santykius su tėvais, kolegomis ir kitais profesionalais, vystyti bendradarbiavimą ir partnerystę, kartu reflektuoti apie ugdymo praktiką, profesinį tobulėjimą. Priešmokyklinio ugdymo organizavimo tvarkos apraše (patvirtintame Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. birželio 22 d. įsakymu Nr. ĮSAK-1180) numatoma, kad vaikų pažangą ir pasiekimus vertina priešmokyklinio ugdymo pedagogas(ai); vaiko, turinčio specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiekimus vertina priešmokyklinio pedagogas kartu su specialistu(ais) (specialiuoju pedagogu, logopedu, psichologu ir kitais specialistais), individualiai dirbusiu(ais) su vaiku; vaikų pažanga programos įgyvendinimo laikotarpiu vertinama nuolat, laisvai pasirinkus vertinimo būdus ir metodus; pasiekimai fiksuojami Vaiko pasiekimų apraše; atliekamas grupės vaikų pirminis ir galutinis pasiekimų įvertinimas, parengiamos laisvos formos išvados-rekomendacijos pradinį klasių mokytojų.

- Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje, gilesnis vienas kito pažinimas;
- Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose.

Lietuvoje egzistuoja vienos linijos vertinimo kryptingumas, kuris suponuoja mintį, kad vaikas yra problemos priežastis, akcentuojamas vaiko sutrikimas, o ne gebėjimai ir unikalumas. Neigiamas vertinimas skatina neigiamas ugdymo dalyvių nuostatas į vaiką, neigiamai veikia vaiko savivertę bei jos raidą, mažina vaiko socialinio dalyvavimo ir didina socialinės atskirties galimybes (Ruškus, Ališauskas, Šapelytė, 2006). Neįtraukus visų ugdymo proceso dalyvių (pedagogų ir ypač ugdytinių bei jų tėvų) lūkesčių, atsiejama įvardytų ugdymo proceso dalyvių atsakomybė vertinant ir realizuojant savo kompetencijas. Turi tapti aktualu įtraukti tėvus ir vaikus į pagalbos organizavimo procesą, situacijos vertinimą, pagalbos modelio, strategijos kūrimą ir realizavimo procesą (šėimos įgalinimas).

Bendras veiklų organizavimas⁴ atskleidžia kitą bendradarbiavimo sritį. Tai – vaiko ugdymo metodų ir tikslų aptarimas⁵, vienodas visų įsitraukimas kuriant įvairias veiklas ir pan. Pagrindiniai bendrų veiklų organizavimo būdai:

- Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais
- Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas („visi kartu – sau patiems“)
- Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos visiems kartu
- Tėvų patirties (profesinės, pomėgiu ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas
- Tėvų komiteto veikla
- Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus ir pan.
- Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose
- Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams („tėvai – vaikams“)
- Pedagogų pavadavimas jiems išvykus

Tėvų informavimo ir ugdymo sritis labiau grįsta informavimo priemonėmis, ne tiek švietimu. Tėvų švietimas suprantamas ne tik kaip dalyvavimas dialoguojant ir gilinantis į vaiko ugdymo tikslus ir metodus, o labiau kaip tėvystės įgūdžių formavimas pedagogų iniciatyva. Pagrindiniai tėvų informavimo ir ugdymo metodai:

- Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes („vaikai – tėvams“)

⁴ Priešmokyklinio ugdymo pedagogo pavyzdiniame pareigų apraše (patvirtintame Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. lapkričio 10 d. įsakymu Nr. ISAK-1581) viena iš priešmokyklinio ugdymo pedagogo funkcijų ir pareigų – supažindinti šeimą su priešmokyklinio ugdymo ypatumais, nuolat informuoti apie vaiko daromą vystymosi pažangą; skatinti tėvus dalyvauti grupės veikloje, rūpintis tėvų švietimu, pagal kompetenciją teikti jiems informaciją, konsultuoti.

- Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką
- Informavimas tėvų susirinkimuose
- Informavimas darželio skelbimų lentoje
- Informavimas telefonu
- Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgudžių, t. y. kaip ugdyti vaiką
- Informavimas prašant vaiko perduoti žinią tėvams
- Informavimas internetu, elektroniniu paštu.

Neatsiejama tėvų informavimo ir ugdymo dalimi traktuojamas **tėvų pedagoginis švietimas**. Šiuolaikinė ikimokyklinio ugdymo institucija tampa vienu iš pagrindinių pedagoginės informacijos skleidimo centrų, kuri padeda skatinti naują šeimos pedagoginę kultūrą. Šios kultūros kūrime svarbus vaidmuo tenka tėvų pedagoginiam švietimui, kaip kokybiškai, naujai informavimo sistemai, kuri pripažįstama itin svarbi šeimai, padedanti saugiai auginti sveikus ir išsilavinusius vaikus. S. Neifachas (2007, p. 34) teigia, kad „vaikų darželis tampa ne tik pedagoginio profilio institucija, skirta mažų vaikų ugdymui, bet ir visuomenės (pirmiausia tėvų) edukacija besirūpinančia švietimo sistemos grandimi“. Ikimokyklinio ugdymo institucijos stiprėja kaip organizacijos, teikiančios visuomenei ir jos bendruomenės grupėms kokybiškas suaugusiųjų švietimo bei vaikų ugdymo paslaugas, todėl siekiama, kad šios institucijos būtų patrauklios tiek tėvams, tiek ir vaikams (Juodaitytė, 2003). J. Litvinienės teigimu (1999, p. 145), ikimokyklinio ugdymo institucija tampa ne tik „pedagoginio profilio institucija, skirta mažų vaikų ugdymui, bet ir visuomenės (pirmiausia tėvų) edukacija besirūpinančia švietimo sistemos grandimi. Ikimokyklinio ugdymo institucija tampa universalia šiuolaikine švietimo ir šeimos socialinės pagalbos institucija, taip pat naujosios edukacinės politikos (mokymasis visą gyvenimą) grandimi“. Tėvų pedagoginis švietimas – suaugusiųjų švietimo sritis, padedanti plėtoti tėvų pedagogines žinias, o svarbiausias tėvų pedagoginio švietimo tikslas – vaikų ugdymo tobulinimas. Tenka pastebėti, jog tėvai nepakankamai dalyvauja vaikų ugdymo procese. Jų veikla dažniausiai apsiriboja apsilankymais tėvų susirinkimuose, koncertuose, šventėse, vakaronėse. Priežastis labai paprasta – dauguma tėvų tiesiog nežino, kaip galėtų aktyviau įsijungti į vaikų ugdymo procesą. Dažnai tėvams trūksta tokios veiklos motyvacijos. Ikimokyklinio ugdymo institucijos vadovų ir pedagogų tikslas – motyvuoti tėvus aktyviau dalyvauti vaikų ugdymo procese ir institucijos savivaldoje. Tėvų pedagoginis švietimas garantuoja šeimai naujas visaverčio dalyvavimo vaikų ugdymo kaitos procesuose perspektyvas, kadangi sudaro sąlygas įgyti reikiamas ugdytojų kompetencijas. Plėtojant tėvų pedagoginį švietimą, jų aktyvų dalyvavimą ugdymo procese, modernizuojamas ikimokyklinis ugdymas. Tėvai aktyviau įsitraukia į vaikų ugdymąją veiklą, jų dalyvavimo pozicijų stiprinimas padeda sėkmingai spręsti tėvų ir pedagogų pažiūrų suderinamumo problemas, susidaro prielaidos išvengti konfliktų. Žinodami vaiko ugdymo(si) kontekstą, tėvai gali geriau suvokti jų asmeninę gyvenimo prasmę ir ateities vizijas. Sparti šiandieninė kaita skatina ikimokyklinio ugdymo institucijos veiklą vertinti kompleksiškai, kaip vieną darniai veikiančią sistemą. Šioms institucijoms, siekiančioms išgyventi sparčios kaitos sąlygomis, tenka daugiau dėmesio skirti savo veiklos refleksijai, stebėsenai ir kokybei. Ikimokyklinio ugdymo institucijos

kaitos procesai turi rūpėti ne tik jų vadovams ir pedagogams. Būtina, kad, sprendžiant iškilusias problemas, dalyvautų visi bendruomenės nariai, t. y. pedagogai ir tėvai. Nėra tėvų nenorinčių dalyvauti ikimokyklinio ugdymo institucijos veikloje, reikia tik surasti būdų, kaip tėvus į šią veiklą įtraukti. Tėvai – partneriai, vadinasi, tiek tėvus, tiek visą institucijos bendruomenę jungia bendras tikslas – sveiko, doro, atsakingo, sąžiningo, kūrybiško žmogaus kaip asmenybės ugdymas. Gerų rezultatų galima tikėtis tik sujungus patirtį, žinias, išteklius, įgūdžius, meilę, interesus.

2.2.2 Tėvų pedagoginis švietimas ir jo paskirtis ikimokyklinio ugdymo institucijoje

Tėvų pedagoginis švietimas – edukacinis reiškinys, turintis ypatingą svarbą ikimokyklinio ugdymo kaitos procese. Tėvų pedagoginio švietimo esminis bruožas – vaikų ugdymo tobulinimas per pedagogų ir tėvų nuolatinį ryšį ikimokyklinio ugdymo institucijoje. Vadinasi, pedagoginis švietimas – tai procesas, kurio metu yra suartinamos dvi suaugusiųjų žmonių grupės: pedagogai ir tėvai. Išryškėja dvi tėvų pedagoginio švietimo sampratos: viena pagrįsta informacijos, žinių perdavimu ir jų gausinimu, kita orientuota į patirties kaupimą, požiūrių, vertybių perkainojimą, kompetencijų formavimą ir gilinimą, konstruktyvią veiklą. Pirmoji samprata neretai kritikuojama antrosios sampratos atstovų kaip neveiksminga arba pavojinga (Leliūgienė, Simanavičiūtė, 2010). Tėvų pedagoginio švietimo samprata daugiaaspektė, todėl edukacinis procesas grindžiamas partnerystės principu ir yra orientuotas į vaikų ugdymo tobulinimą; tėvų pedagoginės kultūros ugdymą; stereotipinių ugdymo modelių griovimą.

Tėvų pedagoginis švietimas ikimokyklinio ugdymo institucijoje tampa ne tik edukacinio pobūdžio paslauga, bet ir sistema, kurios pagrindu daroma įtaka tėvų sampratos pokyčiams. Konstruktyvus tėvų švietimas Lietuvos ikimokyklinio ugdymo institucijose – naujas reiškinys, kuris nepakankamai siejamas su ikimokyklinio ugdymo kaita, moderniais, į vaiką orientuotais ugdymo modeliais, suaugusiųjų švietimo bei nuolatinio mokymo(si) idėjomis. Tėvų pedagoginis švietimas – tai ikimokyklinio ugdymo institucijų atsakas į tą socialinį užsakymą, kuris būtinas visuomenei, kaip nuolat tobulinančiai save edukacinių procesų pagrindu.

Tėvų pedagoginis švietimas ikimokyklinio ugdymo institucijoje tampa gana sudėtingu edukaciniu reiškiniu, nes jis grindžiamas tiek suaugusiųjų švietimo, tiek ir formalios švietimo sistemos pokyčiais. Tėvų pedagoginis švietimas gali būti suvokiamas kaip sėkmingas tėvų įsiliejimas į nuolatinio mokymo(si) procesus etapas ir kaip galimybė tėvams dalyvauti edukaciniuose procesuose, taip pat įgyti reikiamų pedagoginių žinių vaiko ugdymo klausimais. Kuo aktyvesnis tėvų dalyvavimas vaiko ugdymo veikloje, tuo efektyvesnis tėvų švietimas ir tobulesnis vaikų ugdymas(is).

J. Comeris ir N. Haydnesas (1991), aptardami tėvų švietimą, skiria du tipus: konstruktyvų (aktyvų, švietimas „dalyvaujant“) ir nekonstruktyvų (formalus). Konstruktyvistai pabrėžia, kad mokomo asmens žinios ir supratimas yra veikla, o ne informacija apie išorės pasaulį, nes žmogus gali suvokti bei tirti tik tai, ką yra patyręs, t. y. subjektyviąją, o ne objektyviąją tikrovę. Pedagogų ir tėvų interaktyvi sąveika su socialiniu ir kognityviniu pasauliu, kuriame gyvena tėvai bei jų vaikai, minėtų

autorių nuomone, įmanoma būtent dėl konstruktyvaus švietimo pobūdžio. Šie autoriai pasisako už konstruktyvų švietimą, teigdami, jog tėvus reikia įtraukti į aktyvią veiklą, sudaryti praktines konstruktyvaus dalyvavimo ugdant vaikus galimybes ir sąlygas, siekiant lygiavertės partnerystės su pedagogais.

Demokratinėse Europos šalyse tėvų pedagoginis švietimas suvokiamas kaip modernios visuomenės reiškiny, darantis įtaką ir ikimokyklinio ugdymo kaitai. Daugelyje valstybių tėvų pedagoginis švietimas ikimokyklinio ugdymo institucijoje interpretuojamas kaip suaugusiųjų konstruktyvaus, permanentinio švietimo grandis, kurios kokybiškas funkcionavimas betarpiškai siejamas su ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymu. Jis yra kaip priemonė naujai, liberaliai ikimokyklinio ugdymo kryptiai plėtoti, kai ugdymas sąveikauja su vaiko natūra, prigimtimi ir vaikui palankia socialine bei kultūrine aplinka (Juodaitytė, 2001). Be to, tėvų švietimas darželyje tampa edukacinio aptarnavimo rūšimi (Karklelienė, Valienė, 2005).

Tėvų pedagoginis švietimas ikimokykliniame ugdyme apima du socialinės edukacinės kilmės procesus: konstruktyvus tėvų švietimas, tapdamas ikimokyklinio ugdymo socialinio edukacinio atsinaujinimo sąlyga, drauge yra ir kaip vaikų ugdymo tobulinimo paratiksas, kaip visuomenės žvilgsnis „iš viršaus“ į tuos darinius, kuriuos ji pati suponuoja savo raidoje. Kita vertus, tėvų švietimas yra ir suaugusiųjų švietimo sritis, nes ji reikšminga vienai socialinei grupei – tėvams, itin suinteresuotiems vaikų ugdymo kokybe. Būtent šis tėvų švietimo modelis grindžiamas reikšmingumu naujos tėvų, kaip ugdytojų, patirties, kurios pagrindu jiems atsiranda sąlygos dalyvauti bendroje ikimokyklinio ugdymo veikloje su pedagogais, taip pat suvokti savo patirties vertingumą vaikų ugdymo tobulinimui.

Išskiriami šie tėvų pedagoginio švietimo esminiai aspektai:

- ikimokyklinio amžiaus vaikai dėl nepakankamo socialinio savarankiškumo yra itin susiję su šeima, todėl ikimokyklinio ugdymo institucijoje būtina siekti kokybiško tėvų pedagoginio švietimo, siekiant, kad vaikų ugdymas būtų pilnavertis;
- tėvai ir pedagogai yra lygiaverčiai partneriai, kurių bendromis pastangomis sėkmingai tobulinamas vaikų ikimokyklinis ugdymas;
- tėvų pedagoginis švietimas – aktyvus tėvų mokymo(si) procesas, kai tėvams nuolat sudaromos sąlygos dalyvauti vaikų ugdyme ir įgyti jiems reikalingas kvalifikacijas bei tobulinti tarpusavio santykius su pedagogais;
- tėvų pedagoginis švietimas ikimokyklinio ugdymo institucijoje – naujas edukacinis procesų reiškiny, kurio esminės dimensijos išryškėja ryšiuose su suaugusiųjų švietimu ir ikimokyklinio ugdymo kaita;
- šviečiant tėvus būtina jiems ne tik suteikti žinių vaikų ugdymo klausimais, bet ir siekti jų dalyvavimo švietimo politikos ir ikimokyklinio ugdymo institucijos valdyme, teikiant pasiūlymus ir priimant sprendimus; tėvų pedagoginis švietimas – kokybiška nūdienos informavimo sistema, pripažįstama kaip svarbi paramos šeimai sistemos dalis, padedanti saugiai auginti sveikus ir išsilavinusius vaikus bei užtikrinant švietimo plėtotę.

Tėvų pedagoginis švietimas turėtų įtakoti tėvų įgūdžius, vertybes ir žinias vaikų ugdymo klausimais, kurios turi įtakos vaikų ugdymui(si) namuose. Įgydami kuo daugiau pedagoginių žinių, tėvai palengvina ir pedagogų darbą. Ikimokyklinio ugdymo institucijų vadovai ir pedagogai turėtų aktyviai dirbti šviečiamąjį darbą – skatinti tėvus labiau domėtis savo vaikais, propaguoti pažangesnius ugdymo būdus, suteikti tėvams praktinių žinių, išsamiai nagrinėti aktualias ugdymo problemas. Tėvai, dalyvaudami pedagoginiame švietime, gali pasirinkti tai, kas jiems yra priimtinausia ugdant savo vaiką.

Tėvų pedagoginio švietimo paskirtis dvejopa:

- tapti lygiaverčiais ugdymo partneriais su ikimokyklinio ugdymo institucija;
- savęs tobulinimas įvairiais ugdymo klausimais.

Tėvų pedagoginio švietimo paskirtis yra siejama ir su jo naudingumo kriterijais, kurie išryškina naudą tėvams, vaikams ir ikimokyklinio ugdymo institucijai. Galima būtų išskirti šiuos tėvų pedagoginio švietimo naudingumo kriterijus:

- tėvai daugiau pasitiki ugdymo institucija;
- įgauna pasitikėjimo savo, kaip vaiko ugdytojų ir pagalbininkų, jėgomis;
- didėja tikimybė, kad patys tėvai ims aktyviau šviestis ir mokytis;
- galės praplėsti pažinčių ratą ir užmegzti naudingus sau ir savo vaikui socialinius ryšius;
- sužinos, kaip gali daryti įtaką sprendimams, susijusiems su jų vaiko ugdymu ir priežiūra.

Stiprėjant tėvų ir pedagogų tarpusavio ryšiams, stiprėja ikimokyklinio ugdymo institucijos bendruomenė, gerėja vaikų ugdymo(si) pasiekimai ir elgesys. Plėtojant tėvų pedagoginį švietimą ikimokyklinio ugdymo institucijoje siekiama įveikti senąjį, stereotipinį tėvų požiūrį į vaikų ugdymą institucijoje kaip sritį, priklausančią tik pedagogams profesionalams, tėvams priskiriant tik neprofesionalių ugdytojų funkcijas, o drauge ir nepakankamą atsakomybę už vaikų ugdymą. Tėvų pedagoginis švietimas ikimokyklinio ugdymo institucijoje padeda išvengti skirtingus interesus turinčių suaugusių žmonių grupių (pedagogų ir tėvų) atsiradimo ir silpnina socialinio konflikto galimybes. Tėvams dalyvaujant vaikų ugdymo procese formuojasi ne tik nauja bendradarbiavimo su pedagogais patirtis, bet ir susidaro patikimos prielaidos išvengti konfliktų tarp tėvų ir pedagogų.

Vadinasi, svarbiausios tėvų pedagoginio švietimo kryptys yra šios:

- formuoti profesionalesnį požiūrį į ugdymą;
- suteikti galimybę realizuoti tėvams save bendruomeniškumo, bendros veiklos aplinkoje, priimant kitų apsisprendimą, derinant su individualiu savo apsisprendimu;
- skatinti tėvus aktyviai dalyvauti ikimokyklinio ugdymo institucijos ugdymo veikloje;
- griauti stereotipinius mąstymo modelius, trukdančius pereiti prie modernesnio ugdymo modelio.

Tėvų pedagoginio švietimo tikslas – skatinti tėvus domėtis savo vaikų veikla ikimokyklinio ugdymo institucijoje bei dalyvauti ugdymo proceso organizavime. **Tėvų pedagoginio švietimo uždaviniai:**

- padėti tėvams suvokti ir pripažinti bei skatinti savo vaikų ugdymo poreikius;

- įtraukti tėvus sprendžiant ikimokyklinio ugdymo institucijai aktualias problemas;
- skatinti juos aktyviai dalyvauti institucijos ar grupės organizuojamuose renginiuose bei šventėse.

Tėvų pedagoginis švietimas remiasi šiais principais:

- humaniškumo, kai pastebimas ir gerbiamas kiekvienas šeimos narys, tikima jo geruoju pradų, palaikomi tėvų sumanymai;
- meniškumo, kada sudaromos sąlygos teikti estetinį malonumą, tenkinti vaikų ir tėvų saviraiškos poreikį, plėtoti savęs ir pasaulio pažinimą, bendravimą;
- integracijos, kai garantuojamas tiek vaiko, tiek tėvų asmenybių skleidimo(si) integralumas;
- demokratiškumo – lygiavertė tėvų ir ikimokyklinio ugdymo institucijos sąveika, tėvų ir pedagogų iniciatyvų derinimas, partnerystė;
- individualumo, kada atsižvelgiama į tai, jog vaikai ir tėvai skiriasi charakteriu, temperamentu, pasaulio pažinimo stiliumi ir būdais;
- bendruomeniškumo, kada puoselėjami atviri santykiai ir partnerystė tarp tėvų, pedagogų ir vaikų, o šeimos ir institucijos sąveika grindžiama aktyviu dalyvavimu ugdymo procese, iniciatyvų derme;
- tautiškumo (nacionalumo) – tėvų pedagoginio švietimo turinys orientuotas į institucijoje puoselėjamas tradicines kultūros vertybes, žadinamas tautinio tapatumo jausmas, padedama vaikui bei tėvams visa, kas ji supa, įprasminti per vertybines, dorovines nuostatas, sudaromos sąlygos tautos kultūros vertybių puoselėjimui ir saugojimui;
- iferencijavimo, kai formuojamas ugdymo prieinamumas tiek vaikams, tiek tėvams, pripažįstant kiekvieno asmens individualumą, atsižvelgiant į šeimos poreikius, polinkius, patirtį, taikant skirtingus būdus ir metodus;
- tikslingumo – tėvų pedagoginio švietimo turinys orientuotas į tėvų motyvacijos žadinimą, prielaidų tolesniai bendrai veiklai sudarymą;
- atsinaujinimo;
- vaikystės pasaulio sureikšminimo;
- lygių galimybių vaikams ir suaugusiems švietime suteikimo;
- vaiko individualizacijos tendencijų šeimoje skatinimo;
- nuoseklumo;
- tęstinumo;
- lankstumo;
- prieinamumo;
- kiti principai.

Didelis dėmesys skiriamas šeimos tradicijoms, naujųjų vaiko ir suaugusiųjų socialinės sąveikos modelių plėtočiai, lygiateisiškumo principams saviraiškos bei socializacijos srityse.

Bendrojo tėvų pedagoginio švietimo turinį sudaro:

- jaunosios kartos ugdymo tikslai, uždaviniai ir metodai;
- psichologiniai, fiziologiniai bei pedagoginiai vaikų auklėjimo šeimoje pagrindai, įvairaus amžiaus vaikų ypatumai;
- šeimos narių pareigos, auklėjimo ir ugdymo šeimoje turinys, formos, metodai, sunkumai, trūkumai ir klaidos;
- tėvų ir vaikų tarpusavio santykiai, ugdymo institucijos ir šeimos santykių reguliavimo būdai;
- vaikų laisvalaikio ir užimtumo problemos, sveikatos ir sveikos gyvensenos propagavimas.

Analizuojant tėvų pedagoginio švietimo turinį teigiama, kad pedagogai ir ikimokyklinio ugdymo institucijų vadovai mano, jog tėvams aktualiausia yra informacija, kuri susieta su jų vaiku, tačiau tėvai įvardija ir tą informaciją, kuri susieta su amžiaus tarpsnių ypatumais; su grupe, kurią jų vaikas lanko; su bendrojo pobūdžio ikimokyklinio ugdymo klausimais. Šie duomenys leidžia teigti, kad tiek institucijų vadovai, tiek pedagogai nepakankamai įvertina tėvų dėmesio informacijai ugdymo klausimais lauką: ji mato siauresnį nei teigia patys tėvai.

Tėvų pedagoginio švietimo turinys apima dvi sudėtinės dalis: institucijos bendrąją informaciją bei ugdymo ir švietimo pagalbos klausimus. Tėvai labiausiai informuoti apie veiklą, kurioje jie patys dalyvauja, o mažiausiai – apie tas veiklas, kuriose nedalyvauja arba neturi iniciatyvos teisės (Juodaitytė, Gaučaitė, Kazlauskienė ir kt., 2008). Tėvų pedagoginio švietimo turinys apsiriboja atitinkamu dalyvavimu veikloje, įsipareigojimais, vaikų veiklos turiniu, pasiekimų vertinimu, atsakomybės prisiėmimu. Tėvai pakankamai gerai informuoti apie vaikų šventes, teminius renginius, laisvalaikį, sveikatą (asmens higieną, sveiką gyvenseną). Ypač mažai tėvai žino apie naujausius mokslinius tyrimus, susijusius su ikimokykliniu vaiku ugdymu, audito rezultatus, specialiųjų poreikių vaikų ugdymu, paslaugų teikimu neorganizuotiems vaikams. Remiantis A. Juodaitytės, R. Gaučaitės, A. Kazlauskienės ir kt. (2008) tyrimu, galima teigti, kad pedagogai tėvus dažniausiai informuoja apie ugdymo procesą, pasiekimų vertinimą, vaikų sveikatinimo klausimais, rečiau – bendravimo, socializacijos, adaptacijos klausimais, retai diskutuojama apie švarą, higieną, laisvalaikį ir jo organizavimo formas.

Tėvų pedagoginis švietimas apima labai platų ikimokyklinio ugdymo institucijos kontekstą: ryšius su visuomene, kolegialų institucijos valdymą, ugdomosios veiklos vaikui sudarymą, edukacinių tėvų nuostatų (mokymo ir mokymo(si)) įtvirtinimą. Tėvų dalyvavimas vaiko institucinio ugdymo procese yra konkreti demokratinio ugdymo grandis, padedanti realizuoti humanistinio ugdymo filosofijos principus: plėtojamos tėvų dalyvavimo vaikų ugdymo procese galimybės tęstinio vaiko ugdymo (šeima – ikimokyklinio ugdymo institucija) kontekste, stiprinamos jų edukacinės teisės. Tėvų pedagoginio švietimo turinys apsiriboja informacija apie tai, kaip ir kokiais būdais informuoti tėvus (kokiomis formomis ir kokią informaciją pateikti); ieškoma būdų, kaip išlikti taktiškiems pateikiant tam tikro pobūdžio informaciją (kokius taktiškiausius ir priimtinausius informavimo metodus taikyti); jaučiamas susirūpinimas dėl rizikos grupės šeimų pedagoginio švietimo.

Tėvų pedagoginio švietimo turinys dažniausiai apima dvi pagrindines sritis: kai keičiamasi informacija apie ikimokyklinio ugdymo instituciją (tikslus, viziją, misiją, lūkesčius, programas, pasiekimus) ir informacija apie ugdytinį (priežiūrą ir ugdymą, pasiekimus, raidą, individualias problemas). Ikimokyklinio ugdymo institucijos vadovai ir pedagogai turi stengtis, kad informacija būtų ne tik perteikiama, bet ir gaunama, t. y. turėtų grįžtamąjį ryšį. Tai padėtų išsiaiškinti, kokio turinio tėvų pedagoginis švietimas aktualus skirtingų pažiūrų tėvams. Siekiant, kad tėvams būtų aktualus pedagoginio švietimo turinys, tikslinga išsiaiškinti, kuo kiekvieno vaiko šeimos nariai domisi, kokio pobūdžio ir konkrečiai kokios temos jiems aktualios. Šis procesas reikalauja išmanymo ir pastangų, bet įdėtas darbas atsiperka, kadangi tėvai lengviau tampa partneriais ir pagalbininkais. Pedagogai turėtų nuolat domėtis tėvų poreikiu informacijos turiniui; pasiūlyti konkrečių temų sąrašą ir paprašyti pažymėti, kurios jų tėvams yra svarbiausios; suteikti progų tėvams išsakyti savo rūpesčius konkrečių temų kontekste (tai būtų ir teminių seminarų turinio orientyrai); kaupti savo grupės tėvų gerąją problemų sprendimų patirtį (būtų puikios iliustracijos analizuojamoms temoms); kvieisti specialistus, kurie padėtų aptarti įvairius specifinius klausimus; šviečiamojo pobūdžio informaciją pristatyti paskaitų forma ir pan.

Pedagoginėje praktikoje taikomos pedagoginio tėvų švietimo formos: bendrasis tėvų švietimas kolektyvinėmis formomis (susirinkimai, paskaitos, konferencijos); specialusis švietimas grupinio ir individualaus darbo formomis; vadovavimas tėvų pedagoginei savišvietai; teigiamos vaiko ugdymo patirties skleidimas.

Nacionalinio edukacinės statistikos centro (National Center for Education Statistics, prieiga per internetą: <http://nces.ed.gov/>) atlikti tyrimai rodo, kad ugdymo institucijos dažniausiai teikia tėvams informaciją apie ugdymo programų turinį, jo įgyvendinimo formas, būdus; ugdymo institucijos pasiektus rezultatus; tarpines ataskaitas apie vaiko vertinimą. Apie vaiko gebėjimus tėvams pranešama tiek rašytine, tiek žodine forma, t. y. pristatomi vaikų pavyzdiniai darbai, keičiamasi dienoraščiais, kuriuose komentarų forma apibūdinama vaiko emocinė, fizinė būklė; pateikiama informacija, kaip galima padėti vaikams mokytis namuose ar įveikti kitas kliūtis.

Programų ir metodikų gausa leidžia pasirinkti ikimokyklinio ugdymo institucijai ar grupei jiems priimtinausias tėvų pedagoginio švietimo formas. Vienas iš bendradarbiavimo būdų – bendravimas su šeima vaikui dar nepradėjus lankyti ikimokyklinio ugdymo institucijos: supažindinimas su institucija, grupe, auklėtojomis. Tyrimai rodo, kad dažnai tėvai pirmenybę teikia neoficialioms komunikacijoms formoms (Hornby, 2000).

Tėvams patrauklios tėvų pedagoginio švietimo formos:

- **Atmintinės tėvams.** Labai svarbus momentas yra informacijos apie ikimokyklinio ugdymo institucijos darbo specifiką pateikimas. Atmintinėse pateikiama išsami, visapusiška bei aktuali praktinė informacija.
- **Tėvų dalyvavimas vaikų ugdymo procese.** Vienas iš geriausių tėvų pedagoginio švietimo būdų – skatinti šeimos įsitraukimą į vaiko ugdymą(si), t. y. kvieisti šeimos narius į grupę. Itin naudingas tėvų lankymasis grupėje, tiesioginis dalyvavimas veikloje. Jis teikia

galimybę suvokti ugdymo procesą, stebėti, kaip vaikai elgiasi su bendraamžiais, kitais ugdytojais. „Tėvai, padėdami auklėtojoms, pradeda išmanyti, kas grupėje veikiama, kaip vaikai naudojami turimomis priemonėmis ir bendrauja vieni su kitais“ (Hansen, Kaufmann, Saifer, 1997, p. 106).

- **Apsikeitimas vaidmenimis.** Organizuojant tėvų pedagoginį švietimą (planuojant ir organizuojant veiklas), efektyviai gali būti panaudojamos tėvų žinios bei įvairūs gebėjimai. Pedagogas turėtų jau mokslo metų pradžioje žinoti apie tėvų nusiteikimą savanoriauti, surinkti informaciją apie profesinę sritį (-is), pomėgius. Informacija galėtų būti renkama organizuojant apskritojo stalo popietes, tėvų ir pedagogų forumus, dalinant klausimynus ir pan. Tėvų dalyvavimas bendroje veikloje didina vaikų pasitikėjimo, saugumo jausmą, motyvaciją, žingeidumą ir kt.

- Tėvams itin patinka nuolat gauti informacijos apie tai, kaip jų vaikui sekasi darželyje, kokie jo pasiekimai, laimėjimai. Vienas iš tėvų pedagoginio švietimo būdų yra **pašnekesiai atvedant ir pasiimant vaikus**. P. A. Caughlin su bendraautorais (1997, p. 56) pažymi, kad „po darbo šeimos nariams neretai lieka labai mažai laisvo laiko. Todėl kiekviena proga pasikalbėti su tėvais turi būti išnaudojama glaudesniai ryšiui skatinti“. O. Monkevičienė (1993) teigia, jog kasdieninis bendravimas atvedant ir pasiimant vaiką sustiprina pasitikėjimą tarp pedagogų ir tėvų, išsprendžiamos netikėtai kilusios problemos.

- **SMS žinutės telefonu arba užrašų knygelės** („Gerų žinių“ telegramos) – tėvų pedagoginio švietimo ir bendravimo su šeima forma, kuria rekomenduojama naudotis tuomet, kai tėvai yra labai užsiėmę ir negali skirti laiko pokalbiams su auklėtoja. Siųsti žinutę telefonu derėtų siekiant pasidžiaugti vaiko pasiekimais ar padėkoti už pagalbą vykdant projektą ir pan. Tokia žinute informuojama apie naują vaiko pasiekimą, įgūdį ar elgesio savybę. Ši tėvų pedagoginio švietimo forma ypač veiksminga, kai tėvai auklėtojų iškeltą uždavinį padeda įgyvendinti namuose. „Pastoviam bendravimui labai tinka užrašų knygelės, keliaujančios iš darželio į namus ir atgal. Tai ypač geras būdas tėvams ir auklėtojoms bendrauti, jei namiškiams stinga laisvo laiko arba jie neturi telefono. Tėvai mėgsta sužinoti, kaip sekasi jų vaikui. Trumpos, neformalios žinutės skatina tėvus atsakyti raštu ir jie nelieta užribyje. Taip palaikomas ryšys tarp darželio auklėtojos ir tėvų“ (P. A. Caughlin su bendraautorais, 1997, p. 57).

- **Skelbimų lenta** – neformalus informavimo, bendravimo, švietimo būdas. Skelbimų lentos tinka pateikti informacijai apie darželio įvykius. Taip pat jose gali būti bendro pobūdžio informacija, t. y. pranešimai apie susirinkimus, padėkos, vaikų kūrybos pavyzdžiai, pasakojimai apie išvykas, nuotraukos. Svarbu, kad skelbimų lentoje informacija būtų pateikta žaismingai, ryškiai, informacija nepasenusi. Formalios informacijos apie tėvų teises, pareigas, teisės aktų pristatymus suteikia stendai. Informacija turi būti nuolat keičiama, netradiciškai pateikiama.

- **Informaciniai laiškai.** P. A. Caughlin su bendraautorais (1997) pažymi, kad laiškuose gali būti minima: skelbimai apie susirinkimą, renginį ar išvyką; prašymas padėti ar parūpinti priemonių; bendruomenės naujienos; samprotavimai apie aktualiausius grupės įvykius; patarimai namų veiklai; savanorių pagalbinių kvietimas ir padėkos. Laiškai rašomi trumpai ir paprastai. Elektroniniai laiškai gali pasitarnauti sudominant tėvus kasdiene veikla. Siunčiant elektroninį laišką, paprastai tikimasi tėvų reakcijos. Atsakymai, komentarai, pasiūlymai rodo tėvų domėjimąsi vaiko ugdymo(si) procesu, siekį bendrauti ir bendradarbiauti. Šiuo metu praktikuojami jau ir kasdieniai elektroniniai laiškai, kurie gali būti sumaketuoti iš dviejų skilčių: „Ką mes veikėme šiandien“ ir „Kas mūsų dar laukia“. Elektroninių laiškų turinys, jų apimtis ir forma priklauso nuo pedagogo pasirinkimo. Juose gali būti skelbiama detali arba tik kelių žodžių informacija. Laiškas išsiunčiamas visų vaikų tėvams.
- Vis daugiau tėvų informacijos ieško **internetiniuose puslapiuose**, todėl tikslinga sukurti savo ikimokyklinio ugdymo institucijos internetinę svetainę. Populiariausios elektroninio tėvų švietimo formos: žiniatinklis su įvairiomis svetainėmis; grupės elektroninis paštas; naujienlaiškiai; elektroninės skrajutės. Internetiniame žiniatinklyje tėvams pateikiamas parengtas informacijos paketas aktualiais klausimais; nurodytos nuorodos į kitus giminingus žiniatinklius; sudarytos sąlygos forumais kontaktuoti grupės tėvams tarpusavyje. Žiniatinklis – puiki erdvė padėkoti tiems, kas remia institucijos ar grupės veiklą, iniciatyviems tėvams, pagarsinti visuomenei sėkmingas iniciatyvas bei pakviesti kitus prisidėti gerais darbais.
- **Naujienlaiškis** – tėvų pedagoginio švietimo metodas, kuriame glaustai pateikiama informacija. Galimos elektroninė ir popierinė naujienlaiškio versijos. Dažniausiai paplitęs variantas – naujienlaiškį siųsti kas mėnesį (periodiškai). Perskaityti naujienlaiškiui tėvai skiria nedaug laiko, dažniausiai pirmiausia peržiūrimos antraštės ir tik po to nusprendžiama, ar toliau skaityti, ar ne. Pateikta informacija turi būti nedidelės apimties, su aiškia nuoroda į objektą.
- **Įvairaus turinio skrajutės.** Jose pateikiama trumpa įvairaus pobūdžio informacija tėvams. Skrajutėmis ne tik viešinama informacija, bet ir skatinama tėvų refleksija, dalijimasis nuomonėmis, suteikiama galimybė patiems parengti medžiagą, pasidalinti turima patirtimi.
- Vienas iš bendravimo būdų, organizuojant tėvų pedagoginį švietimą – „**žaislo kelionė į namus**“. Tėvai aprašo ne tik žaislo nuotykius jų namuose, bet ir apibūdina vaiko pomėgius, santykius su draugais, šeimos nariais, supažindina su šeimos tradicijomis, aprašo, kaip sprendžiamos įvairios problemos. Tokiu žaidimo būdu daugiau sužinoma apie vaiko veiklą namuose.
- Labiausiai paplitusi tėvų pedagoginio švietimo ir bendravimo su šeima forma – **tėvų susirinkimai**. Tėvų susirinkimai rengiami dėl įvairių priežasčių, bet labai svarbu, kad jie būtų efektyvūs. Susirinkimų metu aptariamos grupės ar lopšelio-darželio problemos, tvarka, išrenkamas tėvų aktyvas (komitetas), sprendžiami organizaciniai klausimai ir pan. Informacinio leidinio „Švietimo naujienos“ priede „Mokykla ir šeima“ (2004, Nr. 6) straipsnio „Svarbiausia vaikas“ autorė A. Kučinskienė siūlo organizuoti netradicinius susirinkimus,

kurių metu tėvai kviečiami pabūti vaikais „vakaro rate“, dalyvauti organizacinėje veikloje ar kampeliuose atliekant užduotis. Dažniausiai tėvai įpratę, kad susirinkimo metu jie yra pasyvūs klausytojai, o tokie nedradiciniai susirinkimai juos priverčia tapti aktyviais dalyviais. Tėvų susirinkimuose nereikėtų svarstyti atskiro vaiko ugdymo(si), emocijų, elgesio, sveikatos problemų, nebent tos problemos turi įtakos visam vaikų gyvenimui, kritikuoti vaiką ar jo tėvų elgesį nei esant tėvams, nei jiems nedalyvaujant. Tokie svarstymai paprastai atbaido tėvus nuo ugdymo institucijos, jie tada vengia dalyvauti susirinkimuose. Problemiškus klausimus vertėtų aptarti individualių susitikimų metu, netgi tėvams priimtinos susitikimo vietose. Nevertėtų bendrų susitikimų metu išskirti ir labai gerai besielgiančių ar puikius ugdymo(si) gebėjimus turinčių vaikų. Tai verčia blogai jaustis tėvus, kurių vaikai nepaminimi, skatina jų menkavertiškumą, nepasitikėjimą ir pan. Pasak D. Pakėnienės ir kt. (2005), tėvų susirinkimas – tai savotiška atestacija ir autoriteto tarp tėvų kėlimas. Reikėtų, kad pedagogo vardas ir jo bendravimas su tėvais žadintų abipusį pasitikėjimą.

- **Šeimos vakarai** – tai galimybė supažindinti tėvus su vaikų kasdiene veikla lopšelyje-darželyje. Tai galėtų būti skaitymo vakaras, dailės vakaras, muzikos vakaras ir pan. Tokia forma – palankus metas susitikti tėvams, pabendrauti, pasivaišinti, pasikalbėti apie pomėgius ir kt.

- **Tėvų komiteto įkūrimas.** Tėvų komitetas – savivaldos institucija, kuri kuriama vaikų ugdymo proceso kokybei gerinti. Mokslo metų pradžioje išrenkamas tėvų komitetas ir aptariamos jo funkcijos. Šio komiteto nariai bendrauja ir bendradarbiauja su pedagogais, tėvais bei visa institucijos bendruomene. Kaip ir visose demokratinėse struktūrose, komitetai turi tik patariamąsias galios ir negali vadovauti vaikų grupės ar institucijos veiklai, todėl jie dažniausiai planuoja įvairius renginius, išvykas, organizuoja akcijas, talkas, rūpinasi inventoriu, tačiau nėra atsakingi už biudžeto panaudojimą.

- **Neformalus pokalbis.** Efektyvus pedagoginio švietimo būdas užmegzti ryšį su šeimos nariais, susipažinti su jų tradicijomis, gyvensenos stiliumi, ugdymosi galimybėmis. Dažnai pedagogai lankosi šeimose, ypatingai tada, kai vaikas serga arba ilgai nelanko darželio dėl kitos priežasties. P. A. Caughlin su bendraautoriais knygoje „Į vaiką orientuotų grupių kūrimas“ (1997, p. 59; 60) pažymi, jog: „Apsilankymui visada parinkite tinkamą laiką. Jei įmanoma – kai namuose yra tėtis. Informuokite šeimos narius, koks jūsų apsilankymo tikslas ir kiek laiko užtruksite. Šeimos nariai gali pagalvoti, kad jūs ketinate pranešti blogų naujienų, todėl privalote išaiškinti, kad jūsų tikslas – geriau susipažinti su šeima bei daugiau apie viską sužinoti“. Šis būdas naudingas tiek auklėtojui, tiek tėvams. Auklėtoja sužino apie šeimos kultūros tradicijas, bendravimo manierą, o tėvai patiria tiesioginį auklėtojos dėmesį, išsiaiškina nesusipratimus ar iškilusius klausimus. Svarbu atminti, kad kiekviena šeima – savitas pasaulis, kuriame dominuoja individualus aplinkos supratimas, elgsenos būdas, kalbėjimo ypatumai.

- **Pasiteisinusį tėvų švietimo forma yra biblioteka tėvams.** Tai surinkti straipsniai, psichologinė - pedagoginė literatūra, aktuali informacija, vaiko raidos gairės ir t.t. Tėvai turi galimybę susipažinti su nauja informacija, pareikšti savo nuomonę bibliotekos atsiliepimuose.
- **Paramos grupės ar savanoriškos bendrijos.** Pagrindas bendrijai susidaryti gali būti labai įvairūs: teritorinis, religinis, profesinis, tautinis, veiklos, poreikių, politinis. Šeimos, turinčios konkrečių poreikių ar rūpesčių, gali burtis, paremti viena kitą, patarti, pasiūlyti. Tai gali būti vienišų mamų, tėčių, šeimų, auginančių vaikų su negalia, naujokų ar kitos panašios grupės.
- **Atvirų durų dienos.** Atvirų durų dienos nėra naujiena, tačiau jos organizuojamos ne visose ikimokyklinio ugdymo institucijose. S. Dapkienė (2002, p. 55) teigia, jog: „Organizuojant atvirų durų dienas reikėtų apgalvoti, ką tėvai veiks ugdymo įstaigoje, t. y. sudaryti tos dienos programą“. Tėvai gali stebėti veiklą, užsiėmimus, susitikti su papildomų užsiėmimų mokytojais, logopedu, psichologu ir pan. „Atvirų durų dienos, tai specialiai paskirtos dienos, kuriomis tėvai gali laisvai dalyvauti visame vaikų darželyje organizuojamame pedagoginiame procese, stebėti savo vaikus žaidžiančius, dirbančius, valgančius, besiruošiančius miegoti ir t.t. Be to, su darželio darbuotojais galima aiškintis visas iškilusias problemas, gauti atsakymų ir patarimų įvairiausiais klausimais. Tokios dienos padeda tėvams susipažinti ir su vaikų gyvenimo sąlygomis ikimokyklinėje įstaigoje, darbo turiniu, metodais, vaikų mokėjimais bei įgūdžiais“ (V. Glebuviene, A. Grabauskienė, Z. Kontautienė, 1990, p. 363).
- Ikimokyklinio ugdymo institucijos ir tėvų bendradarbiavimą sieja **šventės, ekskursijos, išvykos**. Išvykos su ugdytiniais ir jų tėvais į žymias vietas, muziejus, įmones leidžia įgytas žinias pritaikyti praktikoje, pagilinti jau turimą žinių bagažą. Išvykos – atradimai pagerina vaikų ugdymo(si) kokybę, tvirtėja šeimos ir lopšelio-darželio ryšiai, atsiranda abipusis tėvų ir pedagogų pasitikėjimas.
- **Anketinės apklausos.** R. Želvio (2003) teigimu, anketos tėvams padeda surinkti informaciją apie institucijos darbą tėvų akimis. Atliktos statistinės analizės parodo veiklos tobulinimo sritis ir leidžia pasidžiaugti laimėjimais.
- Įvairioms problemoms spręsti naudingos **klausimų – atsakymų popietės** („Apvalus stalas“). S. Dapkienė (2002, p. 44) pažymi: „Klausimų – atsakymų vakarui (popietei) organizuoti gali būti sudaryta tėvų iniciatyvinė grupė, kuri sugrupuotų klausimus, tartųsi su auklėtoja, kaip geriau paruošti patalpą, kokius specialistus, konsultantus pasikviesti, kas iš iniciatyvinės grupės narių galėtų dalyvauti atsakant į klausimus ir pan.“ Šių formų darbo su tėvais sėkmė priklauso nuo pedagogo kompetencijos, tėvų išprusimo.
- **Šeimų supažindinimas su savaitės temomis** (toks būdas suteikia informacijos apie ugdymo turinį, tėvai gali pratęsti pokalbius apie nagrinėjamą temą namuose, padėti auklėtojai konkrečia literatūra ir pan.);
- **Šeimų darbų parodos;**

- **„Judantys aplankai“** (tėvai turi galimybę išsinešti į namus pateiktą informaciją. Svarbu, kad informacija būtų susisteminta, aktuali, patraukliai pateikta. Apkeliavęs daugumą šeimų aplankas grįžta į grupę. Vėliau organizuojamos diskusijos, rašomi atsiliepimai, teikiami pasiūlymai);
- **Seminarai;**
- **Aukcionai** (galimybė parduoti vaikų sukurtus meno kūrinius ir surinkti lėšų labdarai, edukacinėms išvykoms ar pan.);
- **Vizitinės kortelės** (jose pateikiama informacija apie darželio darbą, ugdymo programą, papildomas paslaugas. Svarbu informacijos susistemimas, patrauklumas, konkretumas). Remdamasi mokslininkų tyrimais, S. Dapkienė (2002) įvardina tokias tėvų pedagoginio švietimo organizavimo problemas:
 - reti ir netikslingi tėvų ir pedagogų susitikimai;
 - prastas tėvų požiūris į ugdymo instituciją bei pedagogus;
 - tėvų nenoras ar nesugebėjimas auklėti bei ugdyti savo vaikus;
 - nepakankama tėvų pedagoginė kultūra; nesuderinti reikalavimai, kuriuos pedagogai ir tėvai kelia vieni kitiems;
 - pedagogai neįvertina tėvų pagalbos ugdymo srityje;
 - nekuriama grupės tėvų bendruomenė;
 - pasenusios grupės pedagogo ir šeimos bendradarbiavimo, pedagoginio tėvų švietimo formos;
 - tėvų užimtumas, neleidžiantis jiems daugiau dėmesio skirti ugdymo proceso gerinimui;
 - neigiama tėvų patirtis ir psichologinės nuostatos;
 - tėvai nėra tikri ikimokyklinio ugdymo institucijos šeiminkai, grupės auklėtojo pagalbininkai.

Tėvų pedagoginis švietimas naudingas ikimokyklinio ugdymo institucijoms ir jų pedagogams, kadangi gerėja vaikų ugdymo(si) pasiekimai ir elgesys; išauga tėvų pasitikėjimas ugdymo institucija ir jos pedagogais, stiprėja ugdymo institucijų ir pedagogų autoritetas, o tai sudaro galimybes kilti profesiniams reitingams bei sėkmingai konkurencijai; ikimokyklinio ugdymo institucija ir pedagogai gauna daugiau palaikymo iš tėvų sprendžiant įvairius vaikų ugdymo kokybės klausimus, institucijos finansavimo problemas; stiprėjant vaikų, tėvų ir pedagogų tarpusavio ryšiams, stiprėja ikimokyklinio ugdymo institucijos bendruomenė.

2.2.3 Tėvų ir pedagogų partnerystės reikšmė vaiko ugdymo procese

Informacijos kaita vykdant tėvų pedagoginį švietimą skatina tėvų ir pedagogų partnerystės ryšius. Atlikti tyrimai (Rutherford & Billig, 1995; Epstein, 1994; Jordan, Snow, Porche, 2002; Faires, Nichols, Rickelman, 2002; Marlatt, 2005 ir kt.) įrodė, kad kai tėvai, pedagogai ir kitos visuomenės

grupės veikia išvien, daugiau paisoma vaiko teisių, gerėja vaiko priežiūros ir išsilavinimo lygis. Įdomu tai, kad sėkmingas vaikų išsilavinimas siejamas labiau ne su ekonomine šeimos padėtimi, o su tėvų dalyvavimu vaikų ugdymo procese (Riley, Robinson, Conaty, 1993). Vienu svarbiausiu sėkmės faktorių laikomas pozityvus tėvų požiūris į partnerystę su ugdymo institucija. J. L. Epštein dar 1995 metais (Jones & Ignelzi, 1997) sudarė ugdymo institucijos, vykdančios tėvų pedagoginį švietimą, pagalbos šeimai sąrašą: padėti visoms šeimoms sukurti vaikų ugdymui(si) namuose palankią edukacinę aplinką; suprojektuoti efektyvesnes komunikacijos su tėvais formas; organizuoti ir palaikyti pagalbos tėvams procesą; teikti tėvams idėjas ir konsultuoti juos vaikų ugdymo namie klausimais; ugdyti tėvus lyderius ir į procesą įtraukti naujus tėvus; identifikuoti ir panaudoti kitus galimus pagalbos šeimai šaltinius. J. L. Epštein (1995) pagalbos šeimai priemonių sistema yra tiek sėkmingos partnerystės sąlyga, tiek būdas, padedantis siekti kokybiško tėvų pedagoginio švietimo.

Pedagoginio švietimo informacija atlieka daug funkcijų, todėl pagrindą sudaro priimami sprendimai. J. Albrechtas (2005) pateikia informacijos svarbos vertinimus. Informacijos svarbos rodikliai yra informacijos vaidmuo, reikšmė, kokybė, forma, turinys, grynumas (svarumas) – relevantiškumas. M. Ainscow ir J. Muncy (1989) tyrime mokinių tėvų buvo prašoma apibūdinti, kokią informaciją pedagogai turėtų teikti šeimoms. Tėvai dažniausiai pageidavo teisingos, glaustos ir vertingos informacijos. Jie norėjo gauti tam tikrų praktinių patarimų, kaip spręsti vienokias ar kitokias problemas, ir tam tikros informacijos apie jų vaiko ilgalaikius rezultatus.

J. L. Epstein (1995) rekomenduoja **veiklos būdų sąrašą, kaip ikimokyklinio ugdymo institucija galėtų įtraukti tėvus į savo veiklą:**

- tėviškai – kiekvienuose namuose padėdama kurti tokią aplinką, kuri skatintų vaikus mokytis ir patartų, kaip tai daryti;
- bendraudama – aiškiai ir tiesiai informuodama tėvus apie savo veiklą, ugdymo programas, ugdytinių pažangą;
- savanoriškai – naudodamasi tėvų ir bendruomenės pagalba ir ją skatindama;
- patardama tėvams, kaip padėti vaikams namuose užsiimti ugdomąja veikla;
- priimdama sprendimus – į šį procesą įtraukdama tėvus, taip pat skatindama juos vadovauti, kai aptariami svarbūs ugdymo institucijos reikalai;
- bendradarbiaudama su bendruomene – pasinaudodama tam tikrais jos ištekliais ir paslaugomis, kad padėtų šeimoms ir ugdytiniais.

G. Morgan ir K. Morgan (1992) savo ruožtu nurodo tokius punktus, į kuriuos būtina atsižvelgti, siekiant naudingos tėvų ir ugdymo institucijos partnerystės: partnerystės programai veiklai reikia skirti nemažai dėmesio, norint, kad jos būtų naudingos, taupyty laiką, jėgas ir išteklius; bendradarbiavimas turi būti humaniškas; turi būti aiškūs visi parametrai. Jei esama kai kurių apribojimų ir draudimų, kurių partneriams privalu paisyti, tai juos reikia atvirai išsakyti; ugdymo institucijos personalas turi imtis iniciatyvos. Labai svarbu, kad pačioje ikimokyklinio ugdymo institucijoje vyrautų bendradarbiavimo atmosfera; būtina išsiaiškinti konfliktuojančius interesus; turi būti numatyti atitinkami ištekliai, nes dėl lėšų trūkumo yra žlugę ir perspektyvių programų. Labai

sveikintinas tėvų ir bendruomenės dalyvavimo skatinimas; išskyla lygybės klausimas, nes ugdymo institucijų bendruomenių išgalės nevienodos.

Įtraukiant tėvus į ikimokyklinio ugdymo institucijos veiklą pasitaiko įvairių problemų ir klaidų. S. Redding (2000) atkreipia dėmesį į galimas klaidas ir problemas, kurių reikėtų vengti norint laiduoti sėkmingą tėvų įtraukimą, tai: pernelyg siauras tėvų įtraukimo proceso supratimas. Kartais manoma, kad tėvų įtraukimas – tai tiesiog oficialių susirinkimų ar kitų renginių lankymas. Per mažai dėmesio skiriama vaikų ir tėvų santykiams namuose; maži ugdymo institucijos personalo lūkesčiai (pvz. manoma, kad vieniša mama neįstengs aktyviai dalyvauti institucijos gyvenime ir pan.); pedagogų pasirengimo stoka. Pedagogai nesugeba įtraukti tėvų taip, kad jų veikla praturtintų ugdymo procesą; netinkamas laiko planavimas. Tėvų užimtumas dažnai neleidžia jiems susitikti tokiu laiku, koks yra parankiausias ikimokyklinio ugdymo institucijos personalui; neigiama tėvų patirtis ir psichologinės nuostatos, verčiančios juos vengti kontaktų su pedagogais.

Vykdamas tėvų pedagoginį švietimą, išskiriamos dvi šeimos ir ikimokyklinio ugdymo institucijos sąveikos formos: tradicinė ir netradicinė. Tradicinės ir netradicinės sąveikos formos dar smulkiau klasifikuojamos į: individualias, grupines ir kolektyvines.

Labai svarbus pedagoginio švietimo metodų ir būdų parinkimas. Tėvų pedagoginis švietimas vykdomas tokiais metodais: kūrybiniais (bendradarbiavimas), probleminiais (pažinimas, supratimas, panaudojimas, analizė, sintezė, vertinimas), tiriamaisiais (minčių lietus, projektai), interaktyviaisiais (skatinimas, tinkamos aplinkos sukūrimas, ugdymas pavyzdžiu, kūrybinė šeimos ir pedagogo sąveika, spontaniškumas, terapija). Taip pat taikytini susiliejančio ugdymo metodai (kada kartu veikiamas protas ir jausmai), įtraukiantys tėvus dalykiškai ir socialiai. Taikant šį metodą, labai svarbu, kad kiekvienas šeimos narys pajustų, jog jis vis kažką atranda.

Geriausiai įgyvendinti tėvų susirinkimuose ar kituose renginiuose numatytus tikslus padeda sakytiniai metodai (pasakojimas, paskaita, pokalbis, diskusija, seminaras), rodomieji metodai (asmeninis pavyzdys, vadovavimo stilius). Ikimokyklinio ugdymo institucijos vadovo ar pedagogo kūrybingumas, mandagumas, dorovingumas, inteligentiškumas taip pat yra pavyzdys tėvams, kuris bus veiksmingas, jei vadovas ar pedagogas turi autoritetą, jei jo asmeninis gyvenimas sutampa su reikalavimais vaikams ir tėvams, jei ne tik reikalaujama, bet ir mokoma mylėti vaikus, gerbti jų tėvus. Kaip ir asmeninis pavyzdys, taip ir vadovavimo stilius, turi ugdomąjį poveikį, kuris reiškiasi pedagogine etika bei pedagoginiu meistriškumu. Tiek vadovavimo stilius, tiek asmeninis pavyzdys turi ir įtaigos jėgą.

J. Stankaitytė ir kt. (2010) išskiria metodus, padedančius grupės pedagogui pažinti vaiko šeimą:

- **Stebėjimas** – tai metodas, reikalaujantis sistemingumo, tikslingumo. Pedagogai, stebėdami savo ugdytinio šeimą (per apsilankymus šeimoje, atvedant ir pasiimant vaiką, įvairių švenčių bei renginių metu ir kt.) gali daryti pirminius bei atsargius vertinimus apie šeimoje dominuojantį auklėjimo stilių, šeimos mikroklimatą. Stebėjimas – patogiausias metodas, nereikalaujantis jokių prietaisų ar aparatūros (pakanka dviejų asmenų: stebėtojo ir

stebimojo), iš pirmo žvilgsnio atrodo labai lengvai taikomas. Jokių būdu pedagogai neturėtų daryti skubotų išvadų, kadangi įspūdžių priėmimas stebėjime yra pradinis elementas, jis visada turėtų remtis kitu metodu – pokalbiu.

- **Pokalbis** – tai procesas, kurio metu pasikeičiama mintimis, nuomonėmis ir kt. Pokalbiai su vaikų tėvais gali vykti tiek individualiai, tiek grupėje. Pokalbis su tėvais – tai artimas psichinis kontaktas, pasikeitimas mintimis, įsitikinimais, išgyvenimais. Pokalbyje svarbu skatinti tėvų aktyvumą, atvirumą, norą išsakyti. Laisvas pokalbis dažnai yra padrikas, kartais nepaliečia esminių klausimų, todėl tėvai gali nutylėti informaciją, kuri labai reikalinga pedagogui. Reikia nuolat siekti, kad laisvas pokalbis turėtų pagrindinę idėją, tikslą ir mintį, pagrindinius pokalbio taškus, svarbiausius klausimus, kurie padėtų gauti reikiamą informaciją.
- **Disputas** – tai probleminis pokalbis, kuriuo siekiama bendro sprendimo, teisingų išvadų ir apibendrinimų. Pedagogai teigia, kad kiekviena šeima turi savo gyvenimo stilių, savaip sprendžia vieną ar kitą iškilusią problemą, turi savo vertybes, tikslus, savitą požiūrį vaikų ugdymo klausimais. Nevisada tinkamai tėvai bando išspręsti vaikų ugdymo problemas, todėl pedagogai, vykdančys tėvų pedagoginį švietimą, gali naudoti dispuoto ar diskusijos metodą. Šis metodas tinka siekiant išsiaiškinti, kokius reikalavimus tėvai kelia vaikams, kaip vertina jų poelgius ir pan. Disputas – tai ginčas balsu, todėl neišvengiama prieštaravimų. Neteisinga, prieštaringa tėvų mintį pedagogai ar vadovai privalo pagrįsti mokslininkų rekomendacijomis, liaudies išmintimi, įstatymais, žymių žmonių mintimis.
- **Diskusija** – tai planuotas trijų arba daugiau žmonių pokalbis pasirinkta tema. Diskusijos, vykdančios tėvų pedagoginį švietimą, tikslai: pasidalyti idėjomis, patirtimi, požiūriais; nustatyti problemą, skatinti domėjimąsi šiuo klausimu, ieškoti sprendimų; priemonė sukurti neformalią atmosferą; išgirsti tėvų, kurie nesiryžta kalbėti nuomones.
- **Anketavimas** – šis metodas suteikia galimybę gauti iš tėvų masinę informaciją. Anketavimas tinka, kai norima gauti informaciją apie ugdytinių gebėjimus, interesus, vertybes ir pan. Tikslinga, kad analogiškas anketas pildytų ir kitų lopšelio-darželio grupių tėvai, tada galima palyginti tėvų nuomones, pasiruošti individualiems pokalbiams bei konsultacijoms, bendriems institucijos seminarams.
- **Paskaita** – tai išsamus etinės, ideologinės ar kitokios problemos nušvietimas, teorinis klausimo nagrinėjimas. Paskaitas paprastai skaito kvalifikuoti specialistai – lektoriai, pedagogai, teisininkai, psichologai ir pan. Dažnai paskaitos metu tėvai yra ne aktyvūs dalyviai, o pasyvūs klausytojai, neturintys galimybių pasvarstyti, pasitarti vaikų auklėjimo ar ugdymo klausimais. Būti tėvais – reiškia nuolat mokytis.

Ikimokyklinio ugdymo institucijoje sistemingai ir kryptingai rengiami seminarai tėvams. Siekiama informuoti tėvus apie naujus pasiekimus jų vaikų ugdyme, motyvuoti juos dalyvauti platesnėje veikloje. Rengiamų seminarų tėvams tikslai: paskleisti gerąją patirtį pasirinktu klausimu; supažindinti tėvus su ugdymo(si) pasiekimais bei informuoti, kaip jie gali dalyvauti savo vaikų ugdymo procese; rasti bendrus sprendimus tokiose srityse kaip socialinis ar etinis švietimas,

šiuolaikinės švietimo kryptys ir t.t.; motyvuoti tėvus dalyvauti platesniame ugdymo institucijos veiklos rate, pvz.: lopšelio-darželio, grupės taisyklių nustatyme ir pan.

Respublikinėje mokslinėje praktinėje konferencijoje „Socialinis ugdymas: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas“ (2002) pateikiami bendradarbiavimo su šeima principai:

- Pagarba ir pasitikėjimas vienas kitu
- Žmogaus reikšmingumas
- Kito žmogaus supratimas
- Tikėjimas savo sprendimais, nebijant klysti ir rizikuoti

O. Monkevičienė (1993, p. 4) teigia, jog bendradarbiavimas turi remtis šiomis principinėmis nuostatomis: „Ugdant vaiką, prioritetinis vaidmuo tenka šeimai. Šeima ir darželis bendromis pastangomis kuria atmosferą, palankiausią vaiko ugdymui. Darželyje vaikas ugdomas, atsižvelgiant į jo auklėjimo šeimoje tradicijas, vaiko įgytą patyrimą, įpročius, nuostatas. Darželis garantuoja kvalifikuotą vaiko ugdymą. Tėvai gerbia pedagogus, pedagogai – tėvus. Tėvai reikalauja iš auklėtojų kvalifikuoto pedagoginio darbo; auklėtojos – didesnės atsakomybės už vaiką“. Tarptautiniame seminare „Šeima – darželis – mokykla“ (1993, p. 14) akcentuojama, jog: „Reikia, kad psichologinis kontaktas su vaiku ir jo šeima būtų nuoširdus, įtaigus, todėl žodžiai, kuriuos ištariame, turi alsuoti meile vaikui, o santykiai tarp vaikų, tėvų, auklėtojų remtis pagarba vieni kitiems“. Vaiko ugdymo sėkmę, gerą kontaktą su jo šeima lemia pedagogo asmenybė, jo išprusimas.

Tėvų dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo institucijos veikloje yra glaudžiai susijęs su tėvų išsilavinimu, kultūros lygmeniu, taip pat socialine ir ekonomine padėtimi. Didele dalimi institucijos bendravimas ir bendradarbiavimas su tėvais priklauso nuo lopšelio-darželio vadovų ir pedagogų. B. Everard ir G. Morris (1997) pažymi, kad institucijos vadovų pareiga yra aktyviai formuoti bendruomenės lūkesčius, siekti bendradarbiavimo ir paramos bei kurti viešąjį įvaizdį. Tėvai įvairiais būdais skatinami įsitraukti į ikimokyklinio ugdymo institucijos gyvenimą bei dalyvauti institucijos bendruomenės veikloje, t. y.: dalyvauti įstatyminio patariamojo ir sprendimus priimančiojo organo (l/d tarybos) veikloje; vertinti vaikų lankomą instituciją; burtis į savarankiškas asociacijas (pvz.: tėvų asociacijas); savanoriškai įsitraukti į bendrą grupės ir darželio veiklą, klubus, asociacijas.

Išskiriamos šios tėvų įtraukimo formos:

- Tėvų aktyvo veikla;
- Lopšelio-darželio taryba;
- Tėvų klubai, asociacijos;
- Informacinė veikla;
- Specialistų (lektorių) konsultacijos;
- Tėvų dalyvavimas vaikų ugdymo procese.
- Individualios:
- Tėvų dalyvavimas veikloje;
- Lankymasis namuose;
- Susirašinėjimas;

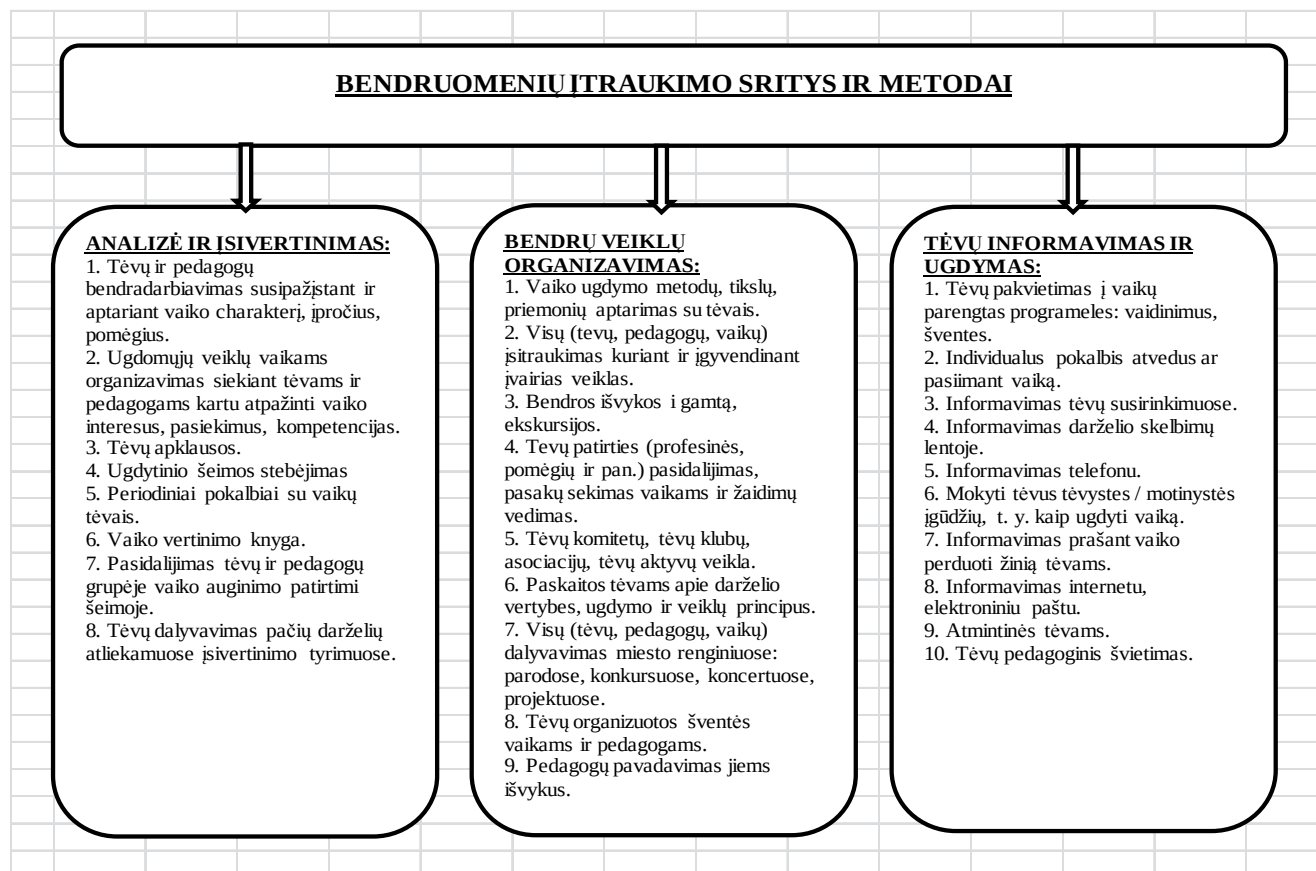
- Individuali specialisto konsultacija;
- Individualūs pokalbiai;
- Pašnekesiai atvedant ir pasiimant vaikus.
- Kolektyvinės:
- Tėvų susirinkimai;
- Bendri renginiai, šventės;
- Atvirų durų dienos;
- Išvykos ir kt.;

Europos Sąjungoje tėvai dalyvauja ir įtakoja daugelį ugdymo institucijos valdymo sričių, prisideda prie ugdymo plano rengimo. Kai kuriose šalyse, pavyzdžiui Olandijoje, institucijos taryba ratifikuoja vietinės valdžios sukurta institucijos vystymo planą. Šalyse, kur tėvai neturi įgaliojimų rengiant institucijos ugdymo planą, jie prisideda prie veiklos kitose sferose, t. y. sudarant taisykles, kontroliuojant išlaidas arba jas skirstant, atlieka konsultacinę arba patariamąją funkcijas. Lietuvoje tėvai dar nepakankamai įtraukiami į ikimokyklinio ugdymo institucijos gyvenimą, nors galėtų būti itin vertingi sąjungininkai sprendžiant iškilusias problemas. Šeima noriai įsitraukia į tas veiklos sritis, nuo kurių tiesiogiai priklauso jų vaikų pasiekimai.

I. Jorutytė ir A. Budreikaitė (2005), atlikusios tėvų dalyvavimo galimybių ugdymo institucijos bendruomenės valdymo procese tyrimą, konstatuoja, kad pagrindinė problema, išskylanti institucijos bendruomenėje – vidutiniškai ir visai nedalyvaujančių tėvų įtraukimo į valdymo procesą optimizavimas. Autorės pastebi, kad dauguma pedagogų ir institucijų vadovų neišnaudoja galimybių suaktyvinti institucijos bendruomenės savivaldą. Tėvų dalyvavimo institucijos bendruomenės valdymo procese efektyvinimo strategija turi būti nukreipta į tėvų funkcijų ir pareigų nustatymą bei skatinimą jas vykdyti. Patys aktyviausi tėvai, S. Dapkienės (2002) teigimu, institucijos bendruomenės valdymo procese dalyvauja padėdami formuoti švietimo politiką; kurdami ir gerindami vaikų ugdymo institucijos materialinę bazę; tobulindami ugdymo procesą; dalyvaudami sudarant institucijos ir šeimos bendradarbiavimo programas bei jas įgyvendinant, įsitraukdami į strateginę institucijos veiklos planavimą, vidinio audito organizavimą; keisdamiesi informacija; palaikydami šeimos ir lopšelio-darželio partnerystę.

Organizuojant tėvų pedagoginį švietimą, būtina ugdyti tėvų domėjimąsi tuo, kas ir kaip vyksta ikimokyklinio ugdymo institucijoje – kokie jos tikslai, programos ir galimi rezultatai. Ikimokyklinio ugdymo institucijos jau seniai stengiasi „prisišaukti“ tėvus, o šie bando „įsilieti“ į institucijos gyvenimą. Kaip pažymi V. Jakavičius (1998), būtina išskirti grupę, vadinamą „tėvais“, atsižvelgti į jų patirtį, santykį su vaikais ir požiūrį į ikimokyklinio ugdymo instituciją. Kiekvienos šeimos tikslai ir vertybės skiriasi, vadinasi, jie gali skirtis ir nuo pedagogo bei institucijos tikslų ir vertybių. Būtent šį individualumą tėvai ir atsineša į ikimokyklinio ugdymo institucijos gyvenimą.

Šiame skyriuje aprašytos bendruomenių įtraukimo sritys bei metodai apibendrinti 2.2.1. paveiksle.

2.2.1. pav. Bendruomenių įtraukimo sritys ir metodai

2.3 Lietuvos darželių, taikančių Valdorfo metodiką, bendruomenių įtraukimo metodai

Vertinant Lietuvos darželių, taikančių Valdorfo metodiką, bendruomenių įtraukimo metodus bei metodų taikymo efektyvumą, naudotasi 2.2. skyriuje pateikta „Bendruomenių įtraukimo sričių ir metodų“ schema.

Atsižvelginat į tai, kad ne visi 1.1. skyriuje paminėti darželiai taiko Valdorfo metodiką visame darželyje, toliau bus analizuojami tik tie darželiai, kurie Valdorfo metodiką taiko visame darželyje arba didesniojoje dalyje grupių ir kurie viešai pateikia informaciją apie Valdorfo metodikos taikymo ypatumus.

2.3.1. lentelė

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas Kauno Valdorfo pedagogikos darželyje „Šaltinėlis“

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS		
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.2.	Ugdymųjų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	Kauno valdorfo darželyje „Šaltinėlis“ taikoma trijų pakopų bendradarbiavimo su šeima modelis, 2 pakopos metu „padedam vienas kitam augti“ (Įsiliejimas į bendruomenę) skatinama ir dalyvavimas ugdymo procese, kurio metu siekiama kartu organizuoti udomasias veiklas vaikams, siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas.
1.3.	Tėvų apklausos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	Įgyvendinama
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	Kauno valdorfo darželyje „Šaltinėlis“ taikoma trijų pakopų bendradarbiavimo su šeima modelis, 2 pakopos metu („Padedam vienas kitam augti“) skatinama šeimų parama šeimoms, kartu dalijantis ir vaiko auginimo patirtimi šeimoje.
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS		
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	Darželio taryba ir Paramos Valdorfo pedagogikai bendrija „Šaltinėlis“ sprendžia aktualius ugdymo planavimo, turinio, Valdorfo darželio ugdymo programos atitikimo valstybinėms ugdymo programoms problemas
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	Valdorfo darželio bendruomenei būdingas ypatingas socialinis klimatas (kylantis iš R. Šteinerio socialinės trinarystės principo), kai tėvų, vaikų ir pedagogų tarpusavio bendravimas kuriamas plėtojant bendrus projektus, kartu išgyvenant šventes. Kasmet vyksta jau tradicijomis tapę renginiai (mugės, išvykos, vakaronės, labdaros akcijos, talkos).

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	Jau daugelį metų tęsiasi tradicija vieną rudens savaitgalį su šeimomis keliauti į žygį, kai aplankomos gražios vietos netoli Kauno, susipažįstama, bendraujama: plaukiama laivu, einama į žygius Kauno marių regioniniame parke atrandant gamtos pasaulio subtilumus ir pan., aplankomas Kauno senamiestis ir kt.
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	Metų bėgyje švenčiami vaikų gimtadieniai - jų savitas ritualas, grindžiamas antroposofija, šventei suteikia daug gilesnę prasmę. Visada svarbus prasmingas pasiruošimas šventei, jos laukimas, kūrybos procesas. Švenčių tikslas - natūralus vaikų ir suaugusiųjų buvimas kartu. Vaikų gimtadieniams tėvai kuria pasakas, kurios skaitomos darželyje.
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	Užsienio ikimokyklinių įstaigų pavyzdžiu darželyje tėvų iniciatyva 2002 m. gruodžio 9 d. įsikūrė savarankiška visuomeninė organizacija Kauno paramos Valdorfo pedagogikai bendrija "Šaltinėlis". Konstruktyviems ryšiams su valdžios institucijomis palaikyti darželyje veikia Darželio taryba, kurią sudaro pedagogai ir tėvai. Darželio taryba ir Paramos Valdorfo pedagogikai bendrija "Šaltinėlis" sprendžia aktualius ugdymo planavimo, turinio, Valdorfo darželio ugdymo programos atitikimo valstybinėms ugdymo programoms problemas, ieško papildomų resursų, buria visą darželio bendruomenę, organizuoja šventes, muges, talkas, išvykas ir įvairias akcijas.
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	Kauno valdorfo darželyje „Šaltinėlis“ taikoma trijų pakopų bendradarbiavimo su šeima modelis, kurio metu vedamos ir paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus. Pirmoje pakopoje pristatomos praktinės ir teorinės žinios apie Valdorfo pedagogiką; darželio veiklos ypatumai, principai; ugdymo šeimoje ir darželyje tęstinumas; tėvų motyvacija, duodamas informacinis - pristatomasis rinkinys.
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	Bendruomenės tradicijos - šventės, išvykos, talkos, kelionės, spektakliai, vakaronės, mugė - palaikomos pedagogų ir tėvų iniciatyva. Vyksta aktyvus bendradarbiavimas - šeimos kartu su pedagogais ruošia vaidinimus šventėms, organizuoja transportą išvykoms, rūpinasi ir puoselėja darželio gerbūvį. Bendri renginiai suartina ne tik pedagogus su tėvais, bet ir tėvai noriai bendrauja tarpusavyje, vaikai mato pozityvų bendradarbiavimo pavyzdį ir taip mokosi džiaugtis buvimu kartu, vysto ir ugdo(si) socialinį jausmą. Artėjant vasarai, gegužės mėn. pabaigoje visa bendruomenė organizuoja mugę: gaminasi įvairius dirbinius, ruošia žaidybines pramogas. Šeštadienį darželio kiemas, aplinka prisipildo šurmulio, iš „lauko kavinės“ sklinda malonūs kvapai, vaikai ir suaugusieji

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
		prekiauja rankų darbo gaminiais, pramogauja pačių susikurtuose atrakcionuose...
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS		
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	Įgyvendinama
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	Įgyvendinama
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	Įgyvendinama
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	Įgyvendinama
3.5.	Informavimas telefonu	Įgyvendinama
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgūdžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	Kauno valdorfo darželyje „Šaltinėlis“ taikoma trijų pakopų bendradarbiavimo su šeima modelis, kurio metu vedamos ir paskaitos tėvams apie ugdymo šeimoje ir darželyje tęstinumą, informuojama apie ugdymo tęstinumą ir adaptaciją mokykloje, dalyvavimą ugdymo procese.
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinių tėvams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	Tėvams reikalinga informacija pateikiama internete.
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	Kauno valdorfo darželyje „Šaltinėlis“ tėvai skatinami ne tik įsitraukti į ugdymo programas, jiems taip pat yra organizuojama informaciniai seminarai, konferencijos, renginiai.

Duomenų šaltinis: interneto tinklalapyje <http://www.saltinelis-vd.lt/> pateikiama informacija

2.3.2. lentelė.

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas Mažeikių lopšelyje-darželyje „Pasaka“

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS		
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	Ankstyvojo amžiaus grupėse šeimos ir ugdymo įstaigos bendromis pastangomis suteikiama mažyliui kokybiška globa ir ugdymas, tenkinami prigimtinių vaiko poreikiai. Tobulinami ir formuojami gyvenimiški įgūdžiai komunikuoti, judėti, pažinti, suprasti, išmokti. Priešmokyklinis ugdymas vyksta priešmokyklinėse grupėse pagal priešmokyklinio ugdymo programą. Pedagogai, atsižvelgdami į kiekvieno vaiko ugdymosi poreikius, individualizuoja ir diferencijuoja ugdymo turinį bei metodus. Priešmokykliniu ugdymu siekiame padėti vaikui įgyti kasdieniam gyvenimui bei sėkmingam ugdymui(si) mokykloje būtinų kompetencijų. Pasirinktos ugdymo programos tenkina tėvų lūkesčius ir poreikius ir garantuoja vaiko ugdymo(si) šeimoje ir darželyje darną.
1.2.	Ugdymųjų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	Ugdymo programos įgyvendinimas leidžia kiekvienam pedagogui neskaidyti visuminio vaiko pasaulio vaizdo į atskirus gabaliukus. Ši idėja taip pat labai glaudžiai persipina su Valdorfo pedagogikos idėja, jog vaiko ugdymas(is) visuminis, pasikliaujantis individualia vaiko raida bei amžiaus tarpsnių ypatumais. Tokiame modelyje ypač daug svarbos tenka vaiko pažinimui, jo stebėjimui, ugdymo individualizavimui, remiamasi vaiko patirtimi ir poreikiais.

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
1.3.	Tėvų apklausa	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	Igyvendinama
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS		
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	Tėvai gali dalyvauti Lopšelio – darželio taryboje. (Lopšelio-darželio taryba yra aukščiausia Lopšelio-darželio savivaldos institucija. Lopšelio-darželio taryba telkia Lopšelio-darželio ugdytinių, mokytojų, tėvų (globėjų, rūpintojų) bendruomenę, vietos bendruomenę demokratiniam Lopšelio-darželio valdymui, padeda spręsti Lopšeliui-darželiui aktualius klausimus, direktoriui atstovauti teisėtiems Lopšelio-darželio interesams).
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	Visi aktyviai dalyvauja aktyvioje bendruomenės veikloje - lopšelio – darželio „Pasaka“ bendruomenė už savo aktyvią visapusišką veiklą apdovanota padėkos raštais. Mažeikių lopšelio-darželio „Pasaka“ vaikai, jų tėveliai, pedagogai ir kiti bendruomenės nariai dalyvavo projekto „Drąsinkime ateitį“ ekologinėje akcijoje „Eko drąsa“.
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS		
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	Igyvendinama
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	Igyvendinama
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.5.	Informavimas telefonu	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgūdžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinią tėvams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	Tėvams reikalinga informacija pateikiama internete.
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)

Duomenų šaltinis: interneto tinklalapyje <http://www.ldpasaka.lt> pateikiama informacija

2.3.3. lentelė.

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas Panevėžio lopšelyje-darželyje „Rugelis“

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS		
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.2.	Ugdomųjų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.3.	Tėvų apklausos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	Auklėtojos nuolat stebi savo ugdytinius visose veiklose, analizuoja piešinius, savo stebėjimus fiksuoja sau patogia ir naudinga forma
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS		
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	Sunkiai sekėsi pritraukti tėvus aktyvesniam dalyvavimui grupės gyvenime, tačiau po mažų tėvai įsilieja.
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	Tėvai dalyvavo organizuojamose šventėse, padėjo grupėms ir savo vaikams joms pasiruošti. Priešmokyklinės grupės vaikams adventiniu laikotarpiu tėvai organizavo keletą užsiėmimų, kurių metu lipdė iš molio, darė darbėlius iš popieriaus.
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	Norint pasiekti kuo didesnio ugdymo veiksmingumo ir patrauklumo aktyviai bendradarbiauta su socialiniais partneriais: „Verdenės“ pagrindinė mokykla, vaikų biblioteka „Žiburėlis“, koncertine įstaiga „Panevėžio garsas“. Rengta ir dalyvauta įvairiose veiklose. Lopšelio – darželio ugdytiniai dalyvavo miesto Vaikystės šventėje ir kartu su visų ikimokyklinių įstaigų vaikais parodė šventinę programą. Priešmokyklinio amžiaus vaikai dalyvavo mieste organizuotoje kūrybinių darbėlių parodoje skirtoje Lietuvos tūkstantmečiui paminėti. Organizuota bendruomenės šventė, kartu su koncertine įstaiga „Panevėžio garsas“, „Šeimos šventė“. Jos metu ne tik tėvai, seneliai su vaikais gali dalyvauti šventėje, bet į ją kviečiami ir mikrorajono vaikai kartu su tėveliais. Jie gali susipažinti su įstaiga, jos veikla, grupėmis ir kt.
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	Švenčiami: grupės vaikų gimtadieniai, Mykolinės, Rudenėlio šventė, Žibintų šventė, Advento spiralė, Šv. Kalėdų šventė, Trys karaliai, Vasario 16-oji, Lietuvos Valstybės atkūrimo diena, Užgavėnės, Kaziuko mugė, Šv. Velykos, Motinos diena, Sekminės, Šeimos diena kartu su Panevėžio pučiamųjų orkestru „Panevėžio garsas“, atsisveikinimo su darželiu šventė. Grupėse vyksta ir

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
		netradicinė veikla: pedagogų ir vaikų susitarimai, grupės taisyklės, susitikimai su nykštuku, rytinis ratas, pasiruošimas pusrytėliams, pusrytėliai, pasaka – popietinis ratas, euritmija, ekskursijos į gamtą, bibliotekas, muziejus, kino teatrą, vaistinę, aplinkines mokyklas ir kt.
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS		
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	Igyvendinama
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	Igyvendinama
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	Igyvendinama
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.5.	Informavimas telefonu	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgudžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinią tėvams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	Tėvams reikalinga informacija pateikiama internete.
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)

Duomenų šaltinis: interneto tinklalapyje <http://p-rugelis.ikimokyklinis.lt> pateikiama informacija

2.3.4. lentelė

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas darželyje „Namelis medyje“

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS		
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.2.	Ugdomųjų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.3.	Tėvų apklausa	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS		
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	Darželis valdomas kolegialiai - dirba darželio tėvų ir pedagogų Valdyba.
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS		
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	Įgyvendinama
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	Įgyvendinama
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.5.	Informavimas telefonu	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgūdžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	Siekiame sukurti darželį – bendruomenės centrą, kuris būtų ideali darbo vieta darbuotojams mokytis ir dirbti, o tėvams lavinti tėvystės įgūdžius ir išreikšti save įvairioje visuomeninėje veikloje.
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinią tėvams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)

Duomenų šaltinis: interneto tinklalapyje <http://www.valdorfodarzelis.lt> pateikiama informacija

2.3.5. lentelė

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas Vilniaus lopšelyje-darželyje „Pasaka“

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS		
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.2.	Ugdymų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.3.	Tėvų apklausos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS		
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	Darželyje su visais (tėvais, pedagogais, vaikais) švenčiamos įvairios šventės (Rudenėlio, Kalėdos, Užgavėnės, Velykų rytas aušta, Vaivorykštės, Su motule už rankos, Drauge su tėčiu, Išleistuvės/mokslo metų pabaigtuvės). Visa bendruomenė švenčia pavasarį – organizuojama didysis pavasario koncertas.
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	Organizuojamos bendros išvykos į gamtą, ekskursijos.

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS		
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	Darželyje su visais (tėvais, pedagogais, vaikais) švenčiamos įvairios šventės (Rudenėlio, Kalėdos, Užgavėnės, Velykų rytas aušta, Vaivorykštės, Su motule už rankos, Drauge su tėčiu, Išleistuvės/mokslo metų pabaigtuvės). Visa bendruomenė švenčia pavasarį – organizuojama didysis pavasario koncertas.
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	Įgyvendinama
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	Įgyvendinama
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.5.	Informavimas telefonu	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgūdžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinią tėvams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	Tėvams reikalinga informacija pateikiama internete.
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	Tėvams parengiama įvairi edukacinė medžiaga (pvz. edukacinis filmas šeimai „Projektas „Mokomės sveikai maitintis“, dalijami sveikatos laikraštukai).

Duomenų šaltinis – interneto tinklalapyje <http://www.pasaka.info> pateikiama informacija

2.3.6. lentelė

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas lopšelyje-darželyje „Pelėda“

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS		
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.2.	Ugdymų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.3.	Tėvų apklausos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS		

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	Vaikaim tėvai ir pedagogai įsitraukia kuriant kūrybiškumą ugdančias veiklas (pasirodymus, parodas ir pan.).
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	Organizuojamos bendros išvykos į gamtą, ekskursijos (pvz. Lietuvos karo muziejų ir pan.).
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	Tėvai grupėse dalijasi savo patirtimi, žiniomis (pvz, renginiai: Mūsų profesijos („Kas kuria knygą?“, „Noriu būti gydytoja“, „Kariškio profesija“ ir kt.))
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	Darželyje veikia tėvų aktyvus savivaldos institucija padedanti spręsti vaikų grupės veiklos ir auklėjimo klausimus.
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	Visi pedagogai, tėvai, vaikai dalyvauja miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	Tėvai organizuoja šventes vaikams ir pedagogams (Darželio darbuotojų pasveikinimas Kalėdų proga, „Pelėdos“ gimtadienis, Užgavėnės).
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS		
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	Įgyvendinama
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	Įgyvendinama
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.5.	Informavimas telefonu	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgudžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinių tėvams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	Tėvams reikalinga informacija pateikiama internete.
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)

Duomenų šaltinis: interneto tinklalapyje <http://www.darzelispeleda.lt> pateikiama informacija

2.3.7. lentelė.

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas Lietuvos darželiuose

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Įstaiga					
		Lopšelis-darželis „Čiulimėlis“	Mažesnių lopšelis-darželis „Pasaka“	Lopšelis-darželis „Rugelis“	Darželis „Namelis medyje“	Lopšelis-darželis „Pelėda“	Vilniaus lopšelis-darželis „Pasaka“
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS							
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	n.a.	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
1.2.	Ugdomųjų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	X	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
1.3.	Tėvų apklausa	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Įstaiga					
		Lopšelis-darželis „Šaltinėlis“	Mažesnių lopšelis-darželis „Pasaka“	Lopšelis-darželis „Rugelis“	Darželis „Namelis medyje“	Lopšelis-darželis „Pelėda“	Vilniaus lopšelis-darželis „Pasaka“
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	X	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS							
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	X	n.a.	X	X	X	X
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	X	n.a.	n.a.	n.a.	X	X
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	X	n.a.	X	n.a.	X	n.a.
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	X	X	n.a.	n.a.	X	n.a.
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	n.a.	X	X	n.a.	X	n.a.
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	X	n.a.	X	n.a.	X	n.a.
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS							
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	X	n.a.	X	n.a.	n.a.	X
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	X	X	X	X	X	X
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	X	X	X	X	X	X
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
3.5.	Informavimas telefonu	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgūdžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	X	n.a.	n.a.	X	n.a.	n.a.
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinių tėvams	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	X	n.a.	X	n.a.	n.a.	X
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	X

Duomenų šaltinis: sudaryta autorių

Reikšmės:

X – taikoma

n.a. – nėra aprašyta.

Tikėtina, kad viešai prieinama informacija nesuteikia galimybės sudaryti baigtinio darželiuose taikomų bendruomenių įtraukimo metodų sąrašo, tačiau pastebėtos bendros tendencijos:

- Didžiojoje dalyje darželių (penkiuose iš septynių aprašytų), propaguojama visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas;
- Keturiuose darželiuose iš septynių aprašytų, (daugiau nei pusėje analizuotų darželių) skatinama ir įgyvendinama tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų

sekimas vaikams ir žaidimų vedimas, tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla bei tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams;

- Absoliučioje daugumoje darželių tėvai informuojami tėvų susirinkimuose arba taikomas individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką; daugelyje darželių taip pat taikomas tėvų informavimas internetu, elektroniniu paštu.

Verta pastebėti, kad analizuotuose darželiuose netaikoma (arba nepateikiami duomenys) apie atliekamas tėvų apklausas, ugdytinio šeimos stebėjimą, tėvų dalyvavimą pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose ar vaikų vertinimo knygas. Taip pat darželiuose netaikoma praktika tėvus informuoti prašant vaiką perduoti žinią tėvams.

2.4 Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemės darželių, taikančių Valdorfo metodiką, bendruomenių įtraukimo metodai

Vertinant Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemės darželių, taikančių Valdorfo metodiką, bendruomenių įtraukimo metodus bei metodų taikymo efektyvumą, naudotasi 2.2. skyriuje pateikta „Bendruomenių įtraukimo sričių ir metodų“ schema.

2.4.1. lentelė

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas vaikų darželyje „Sonnenberg“ (Waldorfkindergarten Sonnenberg)

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS		
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.2.	Ugdymųjų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.3.	Tėvų apklausos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	Darželyje organizuojami vakarai su tėvais.
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS		
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	Darželyje organizuojami vakarai su tėvais, kurių metu aptariami ir šie klausimai. Pedagoginiai tėvų vakarai ir pokalbiai taip pat padeda sudaryti sąlygas vienodai siekti tikslų.
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	Valdorfo darželis pritaria atsakingai tėvystei. Šiame darželyje per ilgus jo gyvavimo metus susiklostė patirtikėjimu ir nauda paremti tėvų, vaikų ir auklėtojų santykiai, traktuojami aukštesnės ugdymo kokybės pagrindu. Darželyje kasmet organizuojami įvairūs renginiai, kuriuose dalyvaujame svečiuose pas vaikus: pavasario šventė, sodo šventė, meduolių kepimo šventė, Advento sodelis.
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	Organizacijoje propaguojama savivalda: visos su įkūrimu susijusios šalys turi bendradarbiauti tiek įkūrimo, tiek ir tolesnio valdymo metu. Tėvai gali dalyvauti patariamąsios tarybos veikloje, kuri skirta pedagoginių ir mokslinių klausimų aiškinimui. Ji gali aptarti visas sąlygas, interesus bei poreikius, patarti kitiems organams.
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS		
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	Įgyvendinama
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.5.	Informavimas telefonu	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgudžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinių tėvams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	Internete (darželio internetiniame puslapyje) skelbiama tėvams aktuali informacija.
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)

Duomenų šaltinis: interneto tinklalapyje <http://www.waldorfkinderergarten-sonnenberg.de> pateikiama informacija

Vaikų darželio „Sonnenberg“ savivaldos idėja. Valdorfo vaikų darželio „Sonnenberg“ rėmėjas yra registruota, ne pelno siekianti organizacija. Ši laisva rėmėjų organizacija yra grindžiama Rudolfo Šteinerio idėjomis, todėl propaguojama savivalda: visos su įkūrimu susijusios šalys turi bendradarbiauti tiek įkūrimo, tiek ir tolesnio valdymo metu.

Organizacijos įstatuose numatytos užduotys valdymo organams – narių susirinkimui, kolegijai, patariamajai tarybai bei direkcijai.

Narių susirinkimas paprastai organizuojamas vieną kartą per metus. Pagrindinės jo užduotys:

- Direkcijos pateiktos metinės atsakaitos, biudžeto, metinės finansinės ataskaitos, praėjusiųjų metų patikros atasakaitos aptarimas, diskusijos bei nutarimų priėmimas.
- Direkcijos išrinkimas, pripažinimas ir atleidimas.
- Vieno ar kelių kasos tikrintojų, nepriklausančių direkcijai, išrinkimas
- Narių įnašų nustatymas.

Darbuotojų kolegija:

- Darbuotojų kolegija formuoja organizacijos veiklą remdamasi Valdorfo pedagogikos pagrindais.
- Visais su pedagogika susijusiais klausimais darbuotojų kolegija yra autonominis valdymo organas, tačiau privalo konsultuotis su patariamąja taryba.
- Pedagogikos, mokslo ir meno sričių atstovai numato kolegijos tvarką, kuria apibrėžia priklausomybę kolegijai, darbuotojų konferencijų tvarką, atitinkamų užduočių delegavimo ir nutarimų priėmimo tvarką.

Patariamoji taryba:

- Patariamoji taryba skirta pedagoginių ir mokslinių klausimų aiškinimui. Ji gali aptarti visas sąlygas, interesus bei poreikius, patarti kitiems organams.
- Ji užtikrina globėjų bendradarbiavimą formuojant instituciją. Apie savo veiklą ji informuoja narių susirinkimą.
- Direkcijos sprendimai dėl įrengimų, statybų, viršijantys 5000 EUR, dėl narių įnašų, darbuotojų kvalifikacijos kėlimo, priimami kartu su patariamąja taryba.
- Patariamąją tarybą sudaro po du tėvų atstovus iš kiekvienos krypties, auklėtojos, direkcijos nariai.

Direkcija turi rūpintis teisiniais ir ekonominiais aspektais, ypač:

- Teisiniu ir neteisiniu atstovavimu ir tikslų įgyvendinimo priežiūra;
- Darbuotojų kvalifikacijos kėlimu, perkvalifikavimu;
- Įnašo dydžio nustatymu;
- Pirkimų, numatytų biudžete, organizavimu ir įgyvendinimu;
- Biudžeto projektų pateikimu narių susirinkimui;
- Metinė apskaita;
- Metinės ataskaitos rengimu;
- Formalių pataisų, kurių reikalauja valdžia, atlikimu
- Priėmimu į susivienijimą
- Direkcijos sprendimai dėl įrengimų, statybų, viršijantys 5000 EUR, dėl narių įnašų, darbuotojų kvalifikacijos kėlimo, priimami kartu su patariamąja taryba.
- Kadencija trunka trejus metus. Direkcijos nariai yra du iš kolegijos deleguoti darbuotojai, mažiausiai trys ir daugiausiai šeši narių susirinkimo deleguoti asmenys, iš kurių mažiausiai du jau anksčiau turi būti buvę direkcijos nariais.

2.4.2. lentelė

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas vaikų darželyje „Weinheim“ (Waldorfkindergarten Weinheim)

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS		
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.2.	Ugdomųjų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.3.	Tėvų apklausos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	Darželyje reguliariai organizuojami vizitai į namus.
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	Darželyje organizuojami pokalbiai su tėvais.
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	Per tėvų susirinkimus dalijamasi ne tik idėjomis, tačiau ir vaikų ugdymo patirtimi, įžvalgomis.

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS		
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	Organizuojamos bendros veiklos su tėvais, kurių metu aptariamas vaiko ugdymas, priemonės.
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	Tėvai kviečiami prisijungti prie įgyvendinamų veiklų bei darželio valdymo, tačiau tai nėra prievolė.
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	Darželyje organizuojamos bendros išvykos, dažniausiai dalyvauja galintys tėveliai.
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	Darželyje dalijamasi patirtimi, norintys ir galintys (turintys laiko) tėvai veda pamokėles, organizuoja žaidimus.
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	Darželyje veikia tėvų aktyvai, kurie padeda organizuoti įvairias veiklas, valdyti darželį.
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	Darželyje organizuojamos paskaitos, seminarai tėvams.
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	Tėvai organizuoja arba prisideda prie švenčių pedagogams bei vaikams organizavimo.
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS		
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	Tėvai kviečiami individualiai ir viešai (išskabinami plakatai, informuojama darželio internetiniame puslapyje).
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	Įgyvendinama
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	Darželyje organizuojami susitikimai tarp grupės tėvų, kurių metu tėvai informuojami rūpimais klausimais.
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	Skelbimų lentoje kabinami informaciniai plakatai susiję su darželio veikla, organizuojamomis veiklomis, seminarais, paskaitomis, kita informacija.
3.5.	Informavimas telefonu	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgūdžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	Tėvams vedami seminarai susiję su tėvystės/motinystės įgūdžiais.
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinių tėvams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	Internete (darželio internetiniame puslapyje) skelbiama tėvams aktuali informacija.
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	Tėvams organizuojami įvairūs pedagoginiai renginiai, kurių metu pristatoma pedagoginė informacija.

Duomenų šaltinis: interneto tinklalapyje <http://cms.waldorfkindergarten-weinheim.de/> pateikiama informacija

2.4.2. lentelė

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas vaikų darželyje „Schwettingen“

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS		
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.2.	Ugdymų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.3.	Tėvų apklausos	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)

*UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES
PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ*

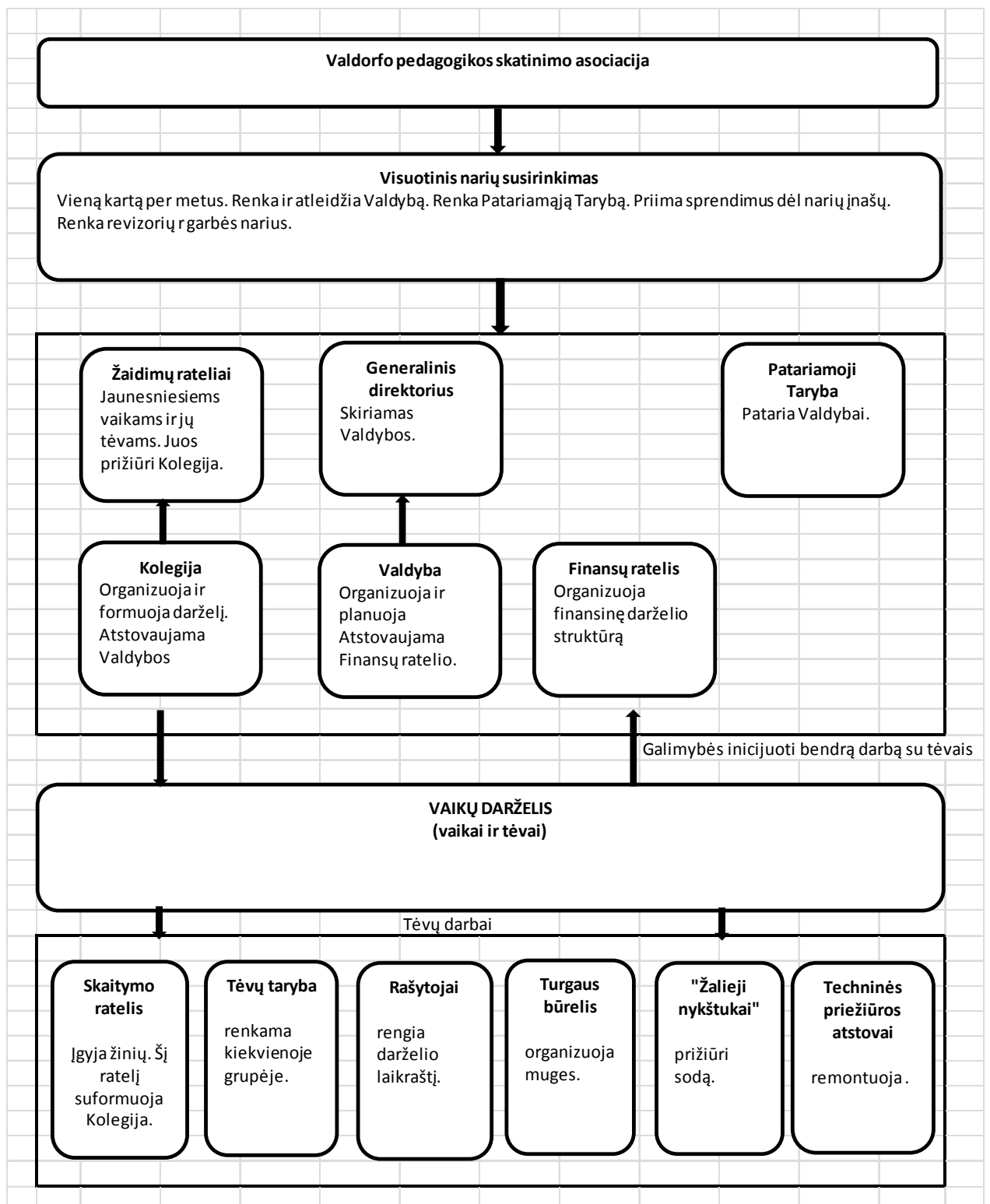
Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	Darželyje nuolat inicijuojami pokalbiai su tėvais
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS		
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	Organizauojamos bendros veiklos su tėvais, kurių metu aptariamas vaiko ugdymas, priemonės.
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	Vieną kartą per savaitę darželio kolegija inicijuoja komandos konferencijas, kuriose aptariami organizaciniai reikalai, švietimo klausimai, sprendžiamos aktualios problemos. Esant poreikiui bei pritarus tėvams, konsultuojamasi ir bendradarbiaujama su išorės (ne darželio) terapeutais.
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	Igyvendinama.
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	Darželyje suburti tėvų rateliai: finansų ratelis, turgaus ratelis, „žaliųjų nykštukų“ ratelis, techninės priežiūros ratelis, skaitymo ratelis. Atsižvelgiant į tėvų ratelio pobūdį, tėvai inicijuoja ir kartu su vaikais (kur tai įmanoma) įgyvendina įvairias veiklas: organizuoja muges-turgus, prižiūri veją, augalus, atlieka smulkius techninius darbus (pvz., ką nors taiso/remontuoja), tokiu būdu užtikrindami patirties perdavimą vaikams.
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	Darželyje suburti tėvų rateliai (Finansų ratelis, turgaus ratelis, „žaliųjų nykštukų“ ratelis, techninės priežiūros ratelis, skaitymo ratelis), leidžiamas tėvų laikraštis, įkurta tėvų taryba. Atsižvelgiant į tėvų ratelio pobūdį, tėvai inicijuoja ir kartu su vaikais (kur tai įmanoma) įgyvendina įvairias veiklas: organizuoja muges-turgus, prižiūri veją, augalus, atlieka smulkius techninius darbus (pvz., ką nors taiso/remontuoja).
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	Darželio tikslas yra užtikrinti, kad tėvai taptų kompeetingais partneriais vaikų ugdymo srityje, todėl inicijuojamos ir vykdomos įvairios tėvų ir pedagogų bendravimo formos: kiekvieną ketvirtį inicijuojami tėvų vakarai, tėvų pasiūlymai aptariami individualių susitikimų metu, organizuojamos diskusijos aktualiais vaikų ugdymo klausimais.
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	Darželyje švenčiamos įvairios šventės: - Asmeninės (pvz., gimtadieniai); - Sezoninės gamtos šventės, apimančios ir religines šventes; - Kultūrinės ir istorinės šventės
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS		
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	Igyvendinama.
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	Igyvendinama
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	Igyvendinama

*UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES
PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ*

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Situacijos įvertinimas
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.5.	Informavimas telefonu	Įgyvendinama
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgudžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	Darželio tikslas yra užtikrinti, kad tėvai taptų kompetingais partneriais vaikų ugdymo srityje, todėl inicijuojamos ir vykdomos įvairios tėvų ir pedagogų bendravimo formos: kiekvieną ketvirtį inicijuojami tėvų vakarai, tėvų pasiūlymai aptariami individualių susitikimų metu, organizuojamos diskusijos aktualiais vaikų ugdymo klausimais.
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinių tėvams	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	Duomenys viešai nepateikiami (n/a)
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	Darželio tikslas yra užtikrinti, kad tėvai taptų kompetingais partneriais vaikų ugdymo srityje, todėl inicijuojamos ir vykdomos įvairios tėvų ir pedagogų bendravimo, tame tarpe ir tėvų švietimo, formos.

Duomenų šaltinis: interneto tinklalapyje <http://www.waldorfkindergarten-schwetzingen.de/leitbild.htm> pateikiama informacija

Vaikų darželis „Schwetzingen“ yra vienas iš nedaugelio, kurie viešai pateikia bendruomenės bendradarbiavimo struktūrą (2.4.1. pav.)

2.4.1. pav. Vaikų darželio „Schwetzingen“ bendruomenės bendradarbiavimo struktūra

2.4.3 lentelė.

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas Vokietijos darželiuose

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Vaikų darželis „Sonnenberg“	Vaikų darželis „Weinheim“	Vaikų darželis „Schwetzingen“
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS				
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	n.a.	n.a.	n.a.
1.2.	Ugdymųjų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	n.a.	n.a.	n.a.
1.3.	Tėvų apklausos	n.a.	n.a.	n.a.
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	n.a.	X	n.a.
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	X	X	X
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	n.a.	n.a.	n.a.
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	n.a.	X	n.a.
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	n.a.	n.a.	n.a.
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS				
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	X	X	X
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	X	X	X
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	n.a.	X	X
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	n.a.	X	X
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	X	X	X
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	n.a.	X	X
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	n.a.	n.a.	n.a.
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	n.a.	X	X
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	n.a.	n.a.	n.a.
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS				
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	n.a.	X	X
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	X	X	X
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	n.a.	X	X
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	n.a.	X	n.a.
3.5.	Informavimas telefonu	n.a.	n.a.	X
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgūdžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	n.a.	X	X
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinių tėvams	n.a.	n.a.	n.a.
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	X	X	n.a.
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	n.a.	X	X

Dduomenų šaltinis: sudaryta autorių

Reikšmės:

X – taikoma

n.a. – nėra aprašyta.

Tikėtina, kad viešai prieinama informacija nesuteikia galimybės sudaryti baigtinio darželiuose taikomų bendruomenių įtraukimo metodų sąrašo, tačiau pastebėtos bendros tendencijos:

- visuose darželiuose taikoma praktika vesti periodinius pokalbius su vaikų tėvais, vaiko ugdymo metodus, tikslus ir priemones aptarti su tėvais, į kuriamas įvairias veiklas įtraukti tėvus, pedagogus ir vaikus.
- šiems darželiams būdinga tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų ir tėvų aktyvų veikla bei tėvų informavimas internetu bei elektroniniu paštu.

3 DARŽELIŲ, TAIKANČIŲ VALDORFO METODIKĄ, KŪRYBIŠKUMĄ UGDANČIOS VEIKLOS

3.1 *Darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūrybiškumą ugdančios veiklos ir kiti veiksniai*

Valdorfo pedagogikos požiūriu, kiekvienas vaikas yra unikalus ir gabus, o pedagogas jam tik padeda atskleisti savo potencialą. Ši pedagogika stengiasi išsaugoti ir puoselėti tokius svarbius vaiko sugebėjimus, kaip pasitikėjimas savimi ir aplinkiniais, iniciatyvumas, kūrybiškumas, nuoširdus noras pažinti ir prasmingai elgtis su pasauliu. Paisoma vaiko vidinių paskatų, motyvų. Stengiamasi apsaugoti mažą žmogų nuo didėjančio gyvenimo tempo bei su juo susijusio visuotinio nervingumo ir streso. Vaikui leidžiama vystyti savo tempu ir ritmu, neskubinant jo kuo greičiau užaugti, sudaromos sąlygos džiaugtis vaikyste. Ypatingai vertinama vaiko fantazija, vaizduotė, individualus, kūrybiškas mąstymas. Daug dėmesio skiriama meninei veiklai, kuri ypatingai gali sustiprinti vaikų pasitikėjimą savo sugebėjimais. Vengiama spalvinimo knygu, šablonų, apipiešinėjimų, o ikimokykliniame amžiuje ir rodymo, kaip piešti, nes visa tai verčia vaikus galvoti, kad jų pačių originalios idėjos yra nevertingos ir nepriimtinos. Tokia veikla sumažina vaiko pasitikėjimą, neleidžia jam kurti individualiai prasmingo meno. Vietoje to, jis tik kartoja ar užbaiginėja kažkieno kito kūrybą. Pasitikėjimą savimi, savo sugebėjimais bei drąsą bandyti, kaip charakteringą Valdorfo ugdytinių bruožą, akcentuoja ir Prescott (1999). Kiekvienas vaikas yra drąšinamas kūrybiškai išreikšti save, tačiau tam yra pateikiami aiškūs kriterijai. Svarbus elementas yra tai, kad vaikų pastangos yra nevertinamos pažymiais, kaip įprastose mokyklose; taip vaikas ilgainiui išmoksta pasitikėti ugdymo sistema ir tampa labiau linkusiu atsiverti nei mąstyti atitinkančiomis reikalavimus kategorijomis.

Apibendrinant Valdorfo pedagogikos ypatumus galima teigti, kad :

- Valdorfo ugdymo įstaigose dėmesys koncentruotas ugdymui, o ne aktyviam mokymui;
- Ugdytiniui suteikiama raiškos laisvė;
- Valdorfo ugdymo įstaigoje ugdymo turinys derinamas su ugdytinio dvasinės raidos dėsniais;
- Ugdymo procese naudojamos natūralios medžiagos, skatinama atrasti, kurti, džiaugtis;
- Pedagogas mokymo ir ugdymo procese – pavyzdys, patarėjas, draugas.

Visi šie minėti požymiai atspindi kūrybiškos asmenybės tapumą.

Sąvoka „kūrybiškumas“ dar neturi vienareikšmio paaiškinimo. Ji skirta pavadinti kitokį nei įprastas problemų atpažinimą, radimą naujų ir originalių sprendimų. Apie kūrybingą vaikų elgesį sprendžiama pagal psichologinius kriterijus – naujus individui.

Kūrybiškumas – tai sugebėjimas kelti naujas idėjas, mąstyti savarankiškai, nestereotipiškai, greitai orientuotis probleminėse situacijose, lengvai rasti netipiškus sprendimus. Skaitant psichologinę

literatūrą, galima atrasti minčių, kad kūrybiškumas – tai vaikiškų savybių projekcija į suaugusiųjų gyvenimą. Toks požiūris yra vienpusiškas, nes kūrybinė individualybė parodo žmogaus visuomeninę brandą (vaiko socialinę brandą).

Butkienė ir Kepalaitė knygoje „Mokymasis ir asmenybės brendimas“ (1996), remdamosi lyginamaisiais skirtingo amžiaus vaikų ir suaugusiųjų kūrybinių laimėjimų tyrimais, pateikė šiuos kūrybingų asmenybių bruožus:

- intelektiškai aktyvesni, lankstesnio, originalesnio proto, išradingesni ir platesnių interesų, linkę susilaikyti nuo griežtų klasifikacijų;
- būdingas „laisvas idėjų žaismas“, žvalga ir sugebėjimas numatyti padarinius;
- geriau negu kiti neaiškiose arba dviprasmiškose situacijose pirmenybę teikia sudėtingesniems dalykams, mažiau domisi buities smulkmenomis, daugiau – idėjomis ir simboliais, pertvarkymais;
- domina viskas, kas neįprasta ir daugeliui keista;
- sąžiningi, siekia sėkmės, turi stiprų saviraiškos poreikį, yra atsparūs nesėkmėms, konfliktams ir nusivylimams;
- darbštūs, nepakantūs režimui, nelinkę laikytis taisyklių, nemėgsta besikartojančių užduočių;
- darbe ir gyvenime yra ryškių įkvėpimo periodų arba stiprių išgyvenimų bei atsitraukimo momentų, polinkio į riziką, daug emocionalumo ir estetinių jausmų.

Pasak Grunelius (1999), kiekvienas vaikas turi vidinių galių tapti kūrybingu. Maži vaikai yra natūraliai smalsūs ir kūrybingi. Vos pradėję judėti vaikai tyrinėja, eksperimentuoja, kuria. Žaisdami, piešdami, pasakodami jie jaučia malonumą, neįsprendžia savo kūrybos į „teisingumo/neteisingumo“

rėmus, kurie slopintų fantaziją. Vėliau kūrybiškumo galia dar labiau išsiskleidžia arba slopinama. Vaikų entuziazmas mokslams ir kūrybiškumas priklauso nuo suaugusiųjų intelektualinio smalsumo, kūrybinės motyvacijos, nuo jų požiūrio ir nusistatymo. Vaikas yra sociali, emocinė ir dvasinė būtybė. Jo piešiniai, net patys nesuprantamiausi suaugusiems, jo žodinė kūryba turi savo prasmę, atspindi vaiko jausmus, jo vidinio pasaulio suvokimą, bandymą kurti savitą.

Valdorfo pedagogikos pradininkas Šteiner gerai suvokė kūrybiškumo, kaip vieną iš svarbiausių žmogaus vidinių gebėjimų, svarbų kasdieniniame gyvenime. Jis teigė, kad „ne kūrybingas žmogus nėra laisvas. Jis lengvai paveikiamas aplinkinių, sunkiai prisitaiko gyvenime, nemoka savarankiškai kurti idėjų, neturi iniciatyvos, negali kurti ateities pertvarkymo planų“ (1991).

Kiekvienu atskiru atveju kūrybiškumo reiškimosi formos skiriasi atsižvelgiant į žmonių amžių ir aplinkos sąlygas. Kai kuriuos bruožus galima atpažinti (Texter, 2001).

- **Jautrumas problemai.** Jautrumą problemoms suprantame kaip sugebėjimą atpažinti problemas, suvokti jas.
- **Fleksiškumas.** Fleksiškumo sąvoka suprantama kaip lankstumas. Kūrybingas žmogus sugeba spontaniškai prisitaikyti prie naujų situacijų, per ilgai neužsibūdamas prie ankstesnių.

Jis nuolat atsiskleidžia kaip lankstus, draugiškas, besidomįs ir atviras, jis mielai eksperimentuoja ir mėgsta pokyčius. Jam taip pat nesunku pakeisti ir tvarkos schemas.

- **Originalumas.** Būti originaliu reiškia turėti daugybę sąmojingų idėjų. Šios idėjos ir mintys nukrypsta nuo normos, jos yra vienkartinės ir neįprastos.
- **Sensibilumas.** Būtina kūrybiškumo sąlyga yra sensibilumas. Jautrus žmogus yra atviras ir pasiruošęs priimti tai, kas vyksta ir kinta jo aplinkoje.
- **Gebėjimas asocijuoti.** Kūrybingas žmogus gali asocijuoti, jis gali kurti sąryšius, pvz., tarp to, ką stebi ir ką išgyveno anksčiau.
- **Vaizduotė.** Vaizduotė glaudžiai siejasi su gebėjimu asocijuoti. Visos mintys yra įmanomos, visiškai nesvarbu, ar jas įmanoma įgyvendinti. Dažnai jos ir lieka kupinos fantazijos svajonės. Daugelis žmonių šį vaizduotės būdą laiko pabėgimu nuo kasdienybės, tikrovės.
- **Humoras.** Kūrybingi žmonės dažniausiai yra optimistai. Pesimizmas visiškai nesiderintų su jų požiūriu į gyvenimą.
- **Konfliktų tolerancija.** Emocinės reakcijos užleidžia vietą kitų toleravimui. Konfliktai ne blokuojami, o apdorojami.
- **Gebėjimas analizuoti ir sintezuoti.** Tikrovė priimama ne be svarstymo, o ištyrus, eksperimentuojama ir analizuojama. Kūrybinga asmenybė nori rasti priežastis skatinama smalsumo. Toliau sintezuojama: patyrimas ir pažinimas jungiami vienas su kitu. Sprendimo pasiūlymai ne priimami akiai, o patikrinami, ir tik tada jie iš tikrųjų įtikina.
- **Sklandumas.** Per tam tikrą apibrėžtą laiką gali būti iškelta daugybė idėjų ir pasiūlyta daug problemos sprendimų. Kūrybingas žmogus geba mintis išreikšti žodžiu sklandžiai ir išsamiai. Sklandumas skirstomas į žodžių, minčių, išraiškos sklandumą ir t.t. Kuo daugiau laiko žmogus turi idėjoms kurti, tuo didesnė jų kiekybė ir geresnė kokybė.
- **Detalizavimas.** Šis terminas suprantamas, kaip gebėjimas iš esmės nagrinėti problemą, ją apdoroti diferencijuotai ir intensyviai. Gebėjimas detalizuoti yra būtina sąlyga, kad būtų galima prasmingai iš anksto planuoti, kaip spręsti problemą.

Nepaisant to, kad vaiko meninė kompetencija apima keturias meninės raiškos ir kultūros pažinimo sritis (daile, muziką, teatrą, šokį), ypatingai didelis dėmesys skiriamas vaiko muzikinio kūrybiškumo ugdymui. Vaiko muzikinio kūrybiškumo ugdymu domisi labai daug mokslininkų, todėl muzikinio kūrybiškumo ugdymas kartais traktuojamas kaip atskira kūrybiškumo rūšis. Teigiama, jog ugdant vaiko muzikinį kūrybiškumą labai svarbu, kad muzikos pamokose būtų remiamasi ne kuria nors viena muzikinės veiklos forma, o visu jų kompleksu: dainavimu, grojimu, muzikos klausymusi, kūryba. Vienas iš vyraujančių ir nuoširdžiausių muzikinės raiškos būdų yra dainavimas. Mokant ikimokyklinio amžiaus vaikus dainuoti, vienas svarbiausių uždavinių yra siekimas, kad vaikai švariai intonuotų, dainuotų ritmiškai, išraiškingai. Kuo anksčiau bus pradėtas šis darbas, tuo didesnė tikimybė, kad vaikai išmoks taisyklingos dikcijos, artikuliacijos, kvėpavimo ir valdyti savo balsą. Svarbu deramai parinkti vokalinį repertuarą, kuris padėtų ne tik perteikti, bet ir įtvirtinti elementarias

žinias apie muziką, lavinti kūrybinę vaizduotę, skatinti kūrybą. Lietuvių liaudies dainos padeda vaikui jausmais ir protu prisiliesti prie savo protėvių dvasinių vertybių. Vaikui dainuojant atsiranda galimybė giliau pajauti, išgyventi dainos nuotaiką. Dauguma tyrėjų sutinka, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumui ugdyti ir puoselėti kuo puikiausiai tinka smulkiosios taitosakos žanrai (greitakalbės, skaičiuotės, pasišaipymai iš vardų, paukščių ir gyvūnų balsų pamėgdžiojimai ar pan.), pasakos su dainuojamaisiais muzikiniais intarpais (lavina vaikų kūrybinę vaizduotę), vaikų dainos ir kt.

Atsižvelgiant į daugelio autorių išskirtus kūrybingumo bruožus, taip pat mokslines diskusijas dėl šiuos bruožus ugdančių veiksnių, apibendrinant galima būtų išskirti žemiau išvardintus kūrybiškumą ugdančius veiksnius:

- **Ugdomoji aplinka** (vaizdinės priemonės turi būti panaudotos kaip galima kūrybingiau, jos turi būti universalios, mobilios, įvairių formų ir turinio, apimtų platesnį mokomųjų ir kūrybinių užduočių spektrą. Visos vaikui skirtos medžiagos turi būti dominančios, palikti atviras galimybes, jas turi būti galima keisti, vaikui turi būti leidžiama jomis naudotis ne pagal paskirtį, jos turėtų būti kūrybinio pobūdžio, vaikui visada laisvai prieinamos. Ugdomoji aplinka turi būti saugi, jauki, primenanti namus, lengvai pasiekama, patogi, besikeičianti, labili, atitinkanti vaiko raidą.)
- **Kūrybiškumo mokymo technologijos** (Laisvas žaidimas suteikia neribotų galimybių kūrybiškumui lavinti.)
- **Žaidimų medžiaga** (Tam, kad žaidimų, mokymo priemonių medžiaga nekliudytų vaikui atsiskleisti, jam turi būti palikta pakankamai laisvos erdvės. Kūrybiškumą ugdo žaidimas ir vaidyba.
- **Pedagogo/ darželio auklėtojo asmenybė** (Jis turi būti įvaldęs įvairias kūrybines technikas ir darbo metodus, turi taikyti tokį auklėjimo stilių, kuris ugdo kūrybišką ugdytinių elgesį. Pedagogo kūrybiškumo ugdymui organizacijoje turi būti sudaryta atitinkama terpė: galimybė mokytis, vidinio poreikio kūrybiškumui ugdyti buvimas; nuolatinis darbuotojų praturtinimas nauja informacija; kūrybingas pedagogų dalyvavimas įstaigos sprendimų priėmime.).
- **Muzikinį kūrybiškumą lavinančios veiklos** (muzikavimas, judesių su muzika lavinimas, dainavimas ir pan.)
- **Kitų meninių kompetencijų (dailės, teatro, šokio) ugdymą lavinančios veiklos.** Prioritetiniais priešmokykliniame amžiuje laikytini šie vaidybos sugebėjimai: veikėjo ir veiksmo aplinkybių simbolizavimas, vertinimas, veikėjo veiksmų plėtotė, tempas ir ritmas. Ugdamas vaikų dailės gebėjimus svarbūs trys aspektai: tinkamai sužadinti kūrybinę sairaišką dailėje, išradingai palaikyti dailės kūrybos procesą, tinkamai vertinti rezultatus bei įdėtas pastangas. Šokis priešmokykliniame amžiuje glaudžiai siejasi su muzikavimu ir vaidyba. Šokis apima ne tik tradicinį šokį, bet ir laisvą, spontanišką judesio improvizaciją, pantomimos, vaidybos, muzikavimo elementus. Laisvai judėdami erdvėje, improvizuodami judesiais, vaikai mokosi jausti judėjimo kryptį, tempą, ritmą, charakterį. Judėdami kryptingai ir koordinuotai, vaikai mokosi

sudaryti paprasčiausias figūras, sustoti į ratelį, vorą, dviem eilėmis, poromis. Šokdami paprasčiausius šokius, vaikai įgunda ritmingai atlikti elementariausius judesius (šuoliukus, pritūpimus, sukinius), mokosi elementariausių šokio žingsnelių. Šokdami spontanišką šokį vaikai improvizuotais judesiais perteikia skambančios muzikos nuotaiką, vaizduoja įvairių gyvūnų, personažų charakterius (pvz., kaip juda vilkas, lapė, kaip kiškis, o kaip meška). Skatintina šokio kūryba, judesio improvizacija (pvz., „Jurgeli meistreliai“), veiksmų koordinavimas, mėginimas judėti darniai, sutartinai (pvz., „Siūlai, siūlai, susivykite“). Šokio užsiėmimo metu ypač svarbūs liaudies žaidimai, rateliai ir šokai. Žaisdami kalendorinius žaidimus, eidami ratelius, šokdami tradicinius etninius šokius, vaikai susipažįsta su praeities papročiais, darbo veiksmams (pvz., „Audėjėlė“). Paprastais liaudies žaidimais, rateliais ir šokiais, taip pat šokio elementais praturtinami spektakliai, šventės ir vakaronės.

3.2 Lietuvos darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūrybiškumą ugdančios veiklos ir kiti veiksniai

Siekiant apibendrinti Lietuvos darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūrybiškumą ugdančias veiklas ir kitus veiksnius, ankstesniojo skyriaus pagrindu parengta lentelė (3.2.1.), kurioje pateikiama vieša informacija apie darželių įgyvendinamas kūrybiškumą ugdančias veiklas bei kitus veiksnius.

3.2.1. lentelė.

Lietuvos darželių įgyvendinamos kūrybiškumą ugdančios veiklos bei kiti veiksniai

Eil. Nr.	Kūrybiškumą ugdančios veiklos veiksniai	Kauno Valdorfo pedagogikos darželis „Šaltinėlis“ situacija (http://www.saltinelis-vd.lt/)
1.	Ugdomoji aplinka	Aplinka viduje: Darželyje aplinka šilta ir svetinga, skoningai suformuota. Ji nesunkiai pritaikoma įvairioms veikloms, tarsi lengvai keičiamos „dekoracijos“. Ji ugdo ir kartu tausoja jutimus (švelniomis spalvomis, organinėmis - panašiomis kaip gamtoje - formomis, natūraliomis medžiagomis), o taip pat - aktyvina vaizduotę, ugdo kūrybiškumą (neišbaigtais žaislais, kuriuos galima panaudoti įvairiais būdais, bei kūrybiniam žaidimui tinkamais objektais, tokiais kaip medžiagos, drabužiai vaidmeniniam persirengimui, pertvaros, kelmai, virvės, kt.). Žaislų darželyje nedaug, jie paprasti, estetiški ir kokybiški. Grupėje stengiamasi sukurti aplinką artimą namams. Ir suaugusieji ir vaikai sėdi prie vieno stalo (kaip šeimoje). Grupėje yra įvairios priemonės rankų darbams: siūlai, adatos, žirklys, medžiagų atraižos. Vaikai turi galimybę stebėti auklėtoją dirbančią įvairius darbus, ir ją pamėgdžioti. Kiekvienoje grupėje stovi metų stalas. Ant jo dedama viskas kas randama gamtoje: tuo laiku žydinčios gėlės, šakelės, akmenėliai, kriauklės, medžio žievė ir kt. Stalas dengiamas atitinkamos spalvos staltiese. Aplinka lauke: Lauke sukurta natūrali gamtinė aplinka (su natūralių formų augalais, neapkarpytais ir neįrėmintais tarp betono plokščių). Judesių įvairovė lauke užtikrinama, įrengiant smėlio dėžę ir aprūpinant įvairaus dydžio kastuvų, lygioje aikštelėje supilant kalniuką, nuo kurio vaikai galėtų bėgioti vasarą ir čiuožti žiemą. Be to, aikštelėje yra žemų šakotų medžių ar nuverstų išsišakojusių kamienų, patogių ir nenuobodžių vaikams laiptų, virvių supimuisi, taip pat į žemę įkastų kelmų, medinių laipynių laipiojimui, rąstų ir akmenų tinkamų ne tik balansuoti ir šokinėti, bet ir patogių ridenti ir pernešti. Kūrybinius žaidimus lauke įkvepia metaliniai indai įvairūs virtuvės rakandai „maisto gaminimui“, skirti žaisti smėlyje, o taip pat tankūs krūmai, tinkami pasislėpti, bei šakos, lentos ir didelės medžiagų atraižos nameliams, palapinėms statyti. Daržas ir gėlynas, komposto krūva, vanduo ir laužavietė įkvepia vaikus supratimui apie ūkininkavimą, ekologiją, gamtos reiškinių, gyvybinių procesų, susijusių su įvairiais augalais, išgyvenimui.
2.	Kūrybiškumo mokymo technologijos	Kūrybiškumo vaikai mokomi per kūrybinius žaidimus, kurie yra vienas iš svarbiausių ir būtinu dienos ritmo elementų bei kasdieninius užsiėmimus susijusius su muzikinio kūrybiškumo, kitų meninių kompetencijų lavinimu, pagalba auklėtojoms. Kūrybiškumą lavina: ▪ Žaidimai (tiek lauko, tiek vidaus); ▪ Rengiamos programėlės tėvams, vaidinimai ▪ Metų ritmiškumas; ▪ Dainavimas ▪ Grojimas įvairiais instrumentais ▪ Ritminiai žaidimai. ▪ Euritmija.

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Kūrybiškumą ugdantys veiksniai	Kauno Valdorfo pedagogikos darželis „Šaltinėlis“ situacija (http://www.saltinelis-vd.lt/)
		▪ Rato žaidimai. ▪ Liejimas akvarele; ▪ Lipdymas iš vaško, molio; ▪ Piešimas kreidelėmis, spalvotais pieštukai; ▪ Darbeliai iš popieriaus. ▪ Lėlių teatras; ▪ Meninės kompetencijos taip pat realizuojamos per ritminius žaidimus ir euritmiją; ▪ Pasakų skaitymas; ▪ Vaizduotės lavinimas; ▪ Kiti darbeliai.
3.	Žaidimų medžiaga	Darželyje žaislų nedaug, jie paprasti, estetiški ir kokybiški. Vaikai aprūpinami neišbaigtais žaislais, kuriuos galima panaudoti įvairiais būdais, bei kūrybiniam žaidimui tinkamais objektais, tokiais kaip medžiagos, drabužiai vaidmeniniam persirengimui, pertvaros, kelmiai, virvės, kt. Kūrybinius žaidimus lauke įkvepia metaliniai indai įvairūs virtuvės rakandai „maisto gaminimui“, skirti žaisti smėlyje, o taip pat tankūs krūmai, tinkami pasislėpti, bei šakos, lentos ir didelės medžiagų atraižos nameliams, palapinėms statyti.
4.	Pedagogo/ darželio auklėtojo asmenybė	Darželio pedagogai vadovaujami principais, išdėstytais Lietuvos ikimokyklinio ugdymo koncepcijoje, Švietimo įstatyme, priešmokyklinio ugdymo programoje: humaniškumo, demokratiškumo, atsinaujinimo, prieinamumo, lygių galimybių, kontekstualumo, efektyvumo, tęstinumo, veiksmingumo. Laikantis šių principų, savo įstaigoje ypač išskiriame ugdymo(si) procesą apsprendžiančius principus: ▪ Pavyzdžio pamėgdžijimo - didžioji dalis to, ką vaikas išmoksta ikimokykliniame amžiuje, yra perteikiama suaugusiojo veiklos pavyzdžiu. <i>Pedagogai iškelia sau tokius kasdienius uždavinius, kad būtų verti vaikų mėgdžijimo;</i> ▪ Ritmiškumo - visas ugdymo(si) procesas pagrįstas metų, mėnesio, savaitės ir dienos ritmu, nes ta padeda pajusti bendrą žmogaus ir gamtos gyvenimo ritmą, teikia darnos vaiko vidiniam gyvenimui, suteikia jam stabilumo ir saugumo jausmą; ▪ Humanizmo - užtikrinamas asmenybės vystymosi vientisumas. Tikima geraisiais vaiko pradais, jo galiomis įveikti sunkumus; ▪ Individualizavimo - kiekvienas vaikas į darželį ateina su sava patirtimi, todėl ugdymas grindžiamas kiekvieno vaiko geriausiai susiformavusiais gebėjimais, sudarant sąlygas tobulinti tas sritis, kurios buvo išugdytos mažiau; ▪ Integralumo - visos vaiko raidos sritys - fizinė, intelektualinė, emocinė, socialinė - yra neatsiejamos; ▪ Kūrybiškumo - vaiko santykis su aplinka formuojamas visame ugdymo(si) procese, kur svarbu ne žinių kiekis, bet sugebėjimas jas kūrybiškai panaudoti; ▪ Socialumo - individo ir bendruomenės, skirtingų socialinių sluoksnių, tautybės - rasių, šeimų įvairovės (mišrios, daugiavaikės, nepilnos) santykio svarba; ▪ Estetiškumo - estetiški vaiko išgyvenimai - svarbiausias dvasinio brandimo veiksnys, kito asmens ir aplinkos vertingumo ir autentiškumo suvokimo rodiklis. Būtent šie principai apsprendžia auklėtojo asmenybę, kuri apibrėžiama kaip kūrybinga, išsilavinusi, į vaiko gerovę ir laimę orientuotas asmuo, sugebantis kūrybingai ir nuosekliai dirbti su vaikais.
5.	Muzikinį kūrybiškumą lavinančios veiklos	Muzikinių užsiėmimų ir švenčių metu vaikai girdi tik gyvą muzikavimą. Valdorfo pedagoginei nuostatai nepriimtina naudoti techninius muzikos grotuvus. Muzikos instrumentai tokie, kurie vaiko sielai yra artimi: fleita (medinė, penkių tonų),

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Kūrybiškumą ugdantys veiksniai	Kauno Valdorfo pedagogikos darželis „Šaltinėlis“ situacija (http://www.saltinelis-vd.lt/)
		kalimba, tonų aukščio instrumentas, o tai reiškia, kad bet koks harmoningas sąskambis leidžia vaikui pačiam kurti savas melodijas, mėgdžiodamas mokytoją. Ritmui įsisavinti naudojami: molinukai, barškalai, riešutėliai, kastanjetės, akmenėliai, lazdelės, varpeliai, trikampis ir kt. Muzikos užsiėmimai vedami su visa vaikų grupe, tačiau muzikinė veikla neapribota vien užsiėmimais - vaikai dainuoja, šoka, žaidžia garsais, kiekvieną dieną, grupės veiklos metu. Siekiant muzikinio kūrybiškumo, darželyje taikomos šios veiklos: ▪ Dainavimas ▪ Grojimas įvairiais instrumentais ▪ Ritminiai žaidimai. ▪ Euritmija. ▪ Rato žaidimai.
6.	Kitų meninių kompetencijų (dailės, teatro, šokio) ugdymą lavinančios veiklos	Kitų meninių kompetencijų ugdymą lavinančios veiklos: ▪ Liejimas akvarele; ▪ Lipdymas iš vaško, molio; ▪ Piešimas kreidelėmis, spalvotais pieštukai; ▪ Darbeliai iš popieriaus. ▪ Lėlių teatras; ▪ Meninės kompetencijos taip pat realizuojamos per ritminius žaidimus ir euritmiją.

Duomenų šaltinis – interneto tinklalapyje <http://www.saltinelis-vd.lt/> pateikiama informacija

3.3 Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemės darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūrybiškumą ugdančios veiklos bei aplinka

Pagrindinės sąvokos, kuriomis galima būtų apibūdinti Valdorfo metodiką taikančių Vokietijos darželių ryšį su ugdytiniais, - tai „**ateik ir pasitikėk manimi**“ bei „**pažaiskime kartu**“. Šią metodiką propaguojantys pedagogai tiki, kad žaidimas veikia tiek vaiko organizmą (užtikrina stabilų organizmo vystymąsi, sudaro sveikatingumo prielaidas), tiek ir vaiko vidinį pasaulį bei savojo „aš“ vystymąsi. Vaikų gyvenimiška patirtis kaupiama žaidžiant. Dėl šių priežasčių labai svarbu užtikrinti palankią aplinką, sudarančią galimybes:

- Žaidžiant atlikti aktyvius kūno judesius (bėgioti, šokti, balansuoti, ko nors siekti, statyti, formuoti...);
- Girdėti kalbą ir kalbėti, dainuoti, piešti, žiūrėti ir rodyti, laisvai reikšti fantazijas;
- Kartu išgyventi viską, kas vyksta artimoje aplinkoje (ką veikia, jaučia, kaip galvoja tėvai, broliai ir seserys);
- Saugioje aplinkoje kurti gyvenimo ritmą (vaikams skirta patalpa turi tapti žaidimų kambariu – tiek namuose, tiek ir darželyje).

Vaikų žaidimų pobūdis skirstomas į kategorijas pagal vaikų amžių (1-3 metai; 3-5 metai; 5-7 metai). 1-3 metų amžiaus vaikų pagrindinė žaidimų forma yra judesys. Šiuo amžiaus periodu žaisdami vaikai išmoksta vaikščioti, bėgioti, kalbėti. 3-5 metų amžiaus vaikų žaidimų prasmė tampa gilesnė – jie išmoksta ilgiau sutelkti dėmesį, klausyti (pvz., pasakų), išmoksta nupiešti ne atskirus elementus, o visą paveikslą, žaidimai tampa įvairesni. Dėl šios priežasties žaidimų aplinka turi būti diferencijuota: statybų zona, lėlių kampelis, piešimo stalai ir t.t. Nepaisant aplinkos suteikiamų galimybių žaisti atskirai, privaloma laikytis dienos ritmo ir visiems kartu valgyti, eiti pasivaikščioti, klausytis pasakų ir pan. Priešmokyklinukai (5-7 metų vaikai) pradeda žaisti į tikslą orientuotus žaidimus. Vaikų elgesyje pastebimi neigimo elementai. Šio amžiaus vaikams turi būti sudarytos sąlygos „dirbti“ (pvz. statyti, megzti, nerti, siūti, kepti, skalbti ir pan.). Šio amžiaus periodu labai svarbūs tampa grupiniai žaidimai, šventės, bendros veiklos, skatinančios vaikų socializaciją bei gerus vaikų tarpusavio santykius.

Siekdami užtikrinti stabilią vaiko raidą darželio auklėtojai nuolat bendrauja/bendradarbiauja su vaikų tėvais, dalijasi žiniomis tėvų vakarų, seminarų metu.

Siekiant apibendrinti Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemės darželių, taikančių Valdorfo metodiką, kūrybiškumą ugdančias veiklas ir kitus veiksnius, ankstesniojo skyriaus pagrindu parengta lentelė (3.3.1.), kurioje pateikiama vieša informacija apie darželių įgyvendinamas kūrybiškumą ugdančias veiklas bei kitus veiksnius.

3.3.1. lentelė.

Kūrybiškumo ugdymas darželyje „Sonnenberg“

Eil. Nr.	Kūrybiškumą ugdantys veiksniai	Darželio „Sonnenberg“ situacija*
1.	Ugdomoji aplinka	- Siekiant užtikrinti kūno judėjimą, smulkiosios ir stambiosios motorikos vystymąsi, kiekvieną dieną vaikai žaidžia lauke (bėgioja, šokinėja, šoka, balansuoja, siekia daiktų ir pan.), jiems pritaikytoje aplinkoje. Taip pat praktikuojamos „Miškų dienos“, kuomet einama pasivaikščioti į šalia esančius parkus, išvykos į laukus. - Mėgstamiausia vaikų žaidimų vieta sode yra smėlio dėžė. Žaidimai su rąstais, virvėmis, linais, mediniais arkliukais suteikia galimybę vaikams išmėginti savo jėgas. Svarbų vaidmenį kūno vystymuisi atlieka euritmija ir žaidimų gimnastika (užsiėmimai vyksta vieną kartą per savaitę).
2.	Kūrybiškumo mokymo technologijos	- Vaikai darželyje piešia, velia, siuva, minko, padeda atlikti kasdienes veiklas (pjaustyti vaisius ir daržoves, duoną). - Kalbos vystymasis skatinamas dainomis, eilėraščiais, nedidelės apimties vaidmenų žaidimais ir panašiomis priemonėmis, pasikartojančio metų ritmo principu. - Jausmų vystymasis skatinamas naudojant įvairių rūšių natūralias (gamtines) žaliavas ir medžiagas. - Vaiko vystymąsi skatina bei kūrybiškumą ugdo pasikartojantis dienos (ryto ratas su dainomis, pirštukų žaidimais, šokiai, bendras prišpiečių valgymas, žaidimai lauke, pasaka ar žaidimai su lėlėmis), savaitės, metų ritmas.
3.	Žaidimų medžiaga	- Žaidimams skirti daiktai yra labai mažai arba iš viso nesukomplektuoti, tokiu būdu skatinant vaikų fantaziją. - Jausmų vystymasis skatinamas naudojant įvairių rūšių natūralias (gamtines) žaliavas ir medžiagas.
4.	Pedagogo/ darželio auklėtojo asmenybė	- Šiuo metu „Sonnenberg“ vaikų darželyje dirba 20 pilną ir nepilną darbo dieną dirbančių auklėtojų, turinčių pedagoginį išsilavinimą ir ilgametę darbo patirtį. Taip pat dirba euritmijos mokytoja bei euritmijos terapeutė. Darželio personalą papildo praktikantai bei savanoriai. - Minėtas personalas ugdo 56 skirtingo amžiaus grupių vaikučius. - Vaikų darželio auklėtojos nuolat dalyvauja įvairiuose mokymuose. Atsižvelgiant į Baden-Viurtenbergo žemės ugdymo įstaigoms suformuluotas kryptis, įsigaliojusias 2009/2010 metais, „Sonnenberg“ darželio auklėtojos dalyvavo mokymuose Štutgarte (vyko iki 2011 metų).
5.	Muzikinį kūrybiškumą lavinančios veiklos	Šalia visų kitų priemonių kalbos vystymasis skatinamas ir dainomis.
6.	Kitų meninių kompetencijų (dailės, teatro, šokio) ugdymą lavinančios veiklos	- Pasikartojantį dienos, savaitės bei metų ritmą lydi dainos, trumpi vaidmenų žaidimai, šokiai. - Kiekvieną dieną (priklausomai nuo savaitės dienos) organizuojamos skirtingos meninės veiklos: euritmija, piešimas vandeniniais dažais, lipdymas iš vaško arba kūlimas, malimas, kepimas (priklausomai nuo metų laiko).

*Duomenų šaltinis: interneto tinklalapyje <http://www.waldorfkindergarten-sonnenberg.de> pateikiama informacija

3.3.2. lentelė.

Kūrybiškumo ugdymas lopšelyje-darželyje „Mannheim-Neckarstadt“

Eil. Nr.	Kūrybiškumą ugdantys veiksniai	Lopšelio-darželio „Mannheim-Neckarstadt“ situacija*
1.	Ugdomoji aplinka	- Lauke vaikams sudarytos sąlygos visapusiškai judėti: įrengtos didelės smėlio dėžės, vaikai turi kastuvų, kibirų, medienos pliauskų, taip pat kitų žaidimams reikalingų daiktų. - Lauke galima šėlioti, laiptuoti, balansuoti, šokinėti su šokdynėmis, žongliuoti ar vaikščioti ant polių. Lauke taip pat įrengtas gardelis dviems triušukams, kurie kartu su kate ir šuniuku kiekvieną dieną praleidžia su darželio vaikais.
2.	Kūrybiškumo mokymo technologijos	Įvairių, vaikų amžiui pritaikytų kūrybiškumo skatinimo technologijų pagalba pirmaisiais metais vaikams lopšelyje-darželyje padedama įgyti elementarių žmogiškų gebėjimų: eiti-kalbėti-galvoti, padedama išmokyti išreikšti jausmus. Vaikai ugdomi palaikant sveiką miego-būdravimo-valgymo ritmą. Vyresnio amžiaus darželio ugdytiniai susiduria su poreikiu ugdyti kokybines charakteristikas „Galvoti-jausti-norėti“. Darželio vaikams ugdoma savigarba, padedanti įgyti pasitikėjimą savimi bei asmens identitetą. Kūrybiškumo mokymo technologijoms priskiriamos ir įvairios veiklos, užtikrinančios vaikų fizinę bei emocinę vystymąsi, sklandžią kalbos raidą: - Grojimas įvairiais muzikos instrumentais - Darbas prie darbatalio: priklausomai nuo vaikų amžiaus parenkami vis sudėtingesni darbai, apimantys daugiau veiklos etapų. - Žaidimas ir darbas sode. - Nuolatiniai pasivaikščiojimai - Visų rūšių šokinėjimo žaidimai (pvz., dangus ir pragaras) - Šokiai ir pirštukų žaidimai - Rankdarbiai, (pvz., siuvimas, audimas, vilnos vėlimas) - Muzika ir šokiai - Vaizduojamieji žaidimai ir teatras - Plaukimas, šokinėjimas - Piešimas ir formų gaminimas Cirko veiklos (pvz., žongliravimas) - Čiuožimas - Šilti kalbančiojo ir klausančiojo tarpusavio santykiai - Geri (taisyklingi) kalbėjimo pavyzdžiai - Dainavimas, eilėraščių deklamavimas, - Linksni žodžių žaidimai ir pratimai liežuviui - Vaidmenų žaidimai (vyresniems vaikams)
3.	Žaidimų medžiaga	- Įvairūs muzikos instrumentai - Rankdarbiams reikalingos priemonės - Darbataliai su priemonėmis (priklausomai nuo veiklų) Sodo įrankiai - Meninėms-kūrybinėms veiklos reikalingos priemonės
4.	Pedagogo/ darželio auklėtojo asmenybė	Vaikus ugdo kvalifikuoti pedagogai.
5.	Muzikinį kūrybiškumą lavinančios veiklos	- Grojimas įvairiais muzikos instrumentais - Dainavimas
6.	Kitų meninių kompetencijų (dailės, teatro, šokio) ugdymą lavinančios veiklos	- Muzika ir šokiai - Vaizduojamieji žaidimai ir teatras - Piešimas ir formų gaminimas - Cirko veiklos (pvz., žongliravimas) - Dainavimas, eilėraščių deklamavimas, - Vaidmenų žaidimai (vyresniems vaikams)

*Duomenų šaltinis: interneto tinklalapyje <http://www.waldorfkita-mannheim.de> pateikiama informacija

Verta atkreipti dėmesį, jog Vokietijos darželiuose, taikančiuose Valdorfo metodiką, vaikus ugdo didesnis pedagogų ir padedančio personalo kiekis (pvz., remiantis darželio „Sonnenberg“ statistika, vienam pedagogui ir padedančiajam personalui tenka tik 2,8 vaiko). Tai galėtų būti traktuojama viena iš priežasčių, ribojančių Lietuvos darželių pedagogų fantaziją bei įvairesnių veiklų kūrimą ir įgyvendinimą. Taip pat galima teigti, jog Vokietijos Valdorfo darželiai yra geriau apsirūpinę (finansinis aspektas, taip pat lemiantis veiklų pobūdį bei įvairovę): darželiuose dirba ir specialistai, lavinantys vaikus (pvz. „Sonnenberg“ darželyje dirba euritmijos mokytoja bei euritmijos terapeutė).

3.4 Darželių, taikančių Valdorfo metodiką, tarptautinių metodikų, skirtų Valdorfo bendruomenių kūrybiškumo ugdymui, taikymas bei šių metodikų apribojimai

Viena iš pakankamai plačiai paplitusių tarptautinių metodikų, skirtų darželio bendruomenės narių (tame tarpe ir vaikų) kūrybiškumo ugdymui - **ikimokyklinio ugdymo metodika „Gera pradžia“**. Ikimokyklinio ugdymo metodika „Gera pradžia“ - tai tarptautinis vaikų ugdymo projektas dar žinomas „Step by Step“ pavadinimu. Lietuvoje vykdomas nuo 1996 metų Atviros Lietuvos fondo (ALF) iniciatyva. „Gera pradžia“ remiasi moderniausiomis šiuolaikinio pasaulio nuostatomis: humanizmu, demokratija, atvirumu ir atsinaujinimu. Taikant iškiliausius pedagogikos ir psichologijos pasiekimus, įgyvendinamas į vaiką ir šeimą orientuotas ugdymas. Pasaulyje šis projektas vykdomas 30 šalių, o Lietuvoje pagal šią programą dirba apie du šimtai darželių ir tiek pat mokyklų.

Programos esmė. Šios ugdymo programos modelis remiasi principais: laisvai rinktis ir priimti atsakomybę bei mokytis savarankiškai ir komandoje. „Gera pradžia“ propaguoja *vaiko raidą atitinkantį mokymąsi ir ugdymą*. Ši programa sukuria sąlygas vaikams tapti aktyviais, gyvenančiais pilnavertį gyvenimą ir mokančiais siekti tikslo suaugusiais, nepamirštančiais kitų ir galinčiais teigiamai veikti savo aplinką. *Auklėtojoms rūpi, kad vaikystė būtų „čia ir dabar“*. Organizuojant ugdomąją veiklą taikomi aktyvieji mokymo metodai, mokomasi bendraujant ir bendradarbiaujant, vaikai skatinami mąstyti, ieškoti ir atrasti. Kuriama aplinka leidžianti rinktis veiklą, priemones, užduoties atlikimo tempą ir kt. Kertinės sąvokos, kuriomis grindžiama „Geros pradžios“ ugdymo metodika:

- bendravimas;
- visuomeniškumas;
- rūpinimasis vienas kitu;
- tarpusavio ryšiai.

Vaikas ir tėvai. „Geros pradžios“ pagrindinis privalumas - **visas dėmesys koncentruojamas į vaiką ir į jo šeimą. Vaikystė pripažįstama savaimine vertybe ir leidžiama ją išgyventi.** Vaikui leidžiama būti tokiu, koks jis iš tikrųjų yra. Mokymas nevyksta pagal griežtai reglamentuotas programas, kuriose būtų numatytas pamokos ar užsiėmimo turinys. Čia vaikai patys siūlo užsiėmimų temas. Jei vaikas ryte pradeda pasakoti apie kažkada matytą reiškinių ir visi susidomėję klausosi, diena gali būti paskirta tos temos gvildinimui. Ir ši tema bus plėtojama tiek, kiek vaikams tas bus įdomu. Tai leidžia laiku pastebėti, kuo vaikas domisi, kas jam geriau sekasi, kur būtina padėti. Galimybė vaikams savarankiškai apsispręsti ir pasirinkti apie ką kalbėti, ką veikti, kokias priemones naudoti, kaip rengtis yra vienas pagrindinių „Geros pradžios“ principų, siekiant ugdyti laisvą, nesuvaržytą asmenybę, kuriai būtų nuolat įdomu sužinoti ką nors naujo. Ugdymo metodikoje „Gera pradžia“ **ypatingas vaidmuo tenka tėvams, kurie yra svarbiausi patarėjai, padedantys geriau pažinti kiekvieną vaiką.** Tėvai „Geros pradžios“ darželiuose yra pilnaverčiai bendruomenės nariai. Jie kviečiami vaikams papasakoti apie savo profesiją bei pomėgius. Dažnai, tai padeda vaikams geriau

suprasti vieną ar kitą nagrinėjamą temą bei vieni kitus. Ugdymo turinys ir metodika derinami su vaiko amžiumi ir raida.

Metodikos⁶ išskirtinumas yra tai, jog metodikos atsvaros taškai yra:

- Skiriama visoms pedagoginėms sistemoms;
- Vaikams suteikiama galimybė rinktis;
- Kitoks auklėtojos vaidmuo – draugė, patarėja, pagalbininkė;
- Temas siūlo vaikai;
- Reabilituojamas žaidimas;
- Prioritetai šeimai;
- Individualus požiūris į kiekvieną vaiką;
- Demokratiški tarpusavio santykiai:

vaikas _____ suaugęs

/ \

vaikas _____ suaugęs

Bendri metodikos bruožai:

1. Veiklos centrai - mokymuisi ir pasaulio pažinimui;
2. Vaiko veiklos pasirinkimo laisvė - patirties kaupimui;
3. Šeimos, bendruomenės, įstaigos sąveika ugdymo procese.

Metodikos galimybės ir privalumai. Darželyje, kurio centre – vaikas, pagrindinis dėmesys skiriamas ugdymo procesui, tik po to rezultatui, o didžiausia vertybė – vaiko gyvenimas “čia ir dabar”. Ši nuostata padeda geriau paruošti vaiką gyvenimui ateityje.

Metodika diegiama remiantis valstybine vaikų darželių programa „Ikimokyklinio ugdymo gairės – programa pedagogams ir tėvams” ir grindžiama principais:

- Siekiama visuminio vaiko raidos sričių ir ugdymo turinio integracijos;
- Ugdymas individualizuojamas;
- Stebima vaiko asmenybės raida;
- Žaidimas ir darbas - neatsiejami;
- Veiklos planavimo atskaitos taškas - vaikas, jo poreikiai, geriau ar mažiau išsivystę gebėjimai, šeimos lūkesčiai;
- Naudojami į šeimą orientuoto bendravimo ir bendradarbiavimo būdai;
- Pakitęs pedagogo vaidmuo – auklėtoja stebi vaiko raidą ir modeliuoja ugdymo turinį bei grupės aplinką, stengiasi būti šalia vaiko;

Šis projektas atveria galimybes tiek ikimokykliniam, tiek pradiniam, tiek ir dalykiniam ugdymui, orientotis į vaiką ir jo šeimą. Vaikai gauna galimybę rinktis ir suvokti pasirinkimo padarinius. Pedagogai, individualizuodami ugdymą, gali atsižvelgti į vaikų poreikius ir interesus,

⁶ Paruošta Kauno Vaikystės pedagogikos centre, prie lopšelio-darželio „Aušrinė“, 2010. Metodinė organizatorė Danutė Sidarienė

raidos ypatumus. Tėvams suteikiama galimybė dalyvauti vaiko ugdyme, jaustis lygiaverčiu partneriu, sekti vaiko „augimo“ ir vystymosi procesą. Daugiausia čia laimi vaikai, nes galimybė rinktis veiklą, eksperimentuoti, priimti sprendimus, didesnė raiškos ir atradimų laisvė, suteikia vertingos patirties, skatina mąstyti, nebijoti sunkumų, būti laisvais ir kūrybingais, nebijoti pokyčių ir įtakoti juos. Metodika „Gera pradžia“ siūlo laisvą vaiko veikimą specialiai įrengtoje aplinkoje, jam eksperimentuojant, akcentuojant paties proceso svarbą.

„Ugdymas – tai kryptingi veiksmai, kuriais siekiama tikslingai formuoti pageidaujamus vaikų bruožus bei savybes“ (prof. J. Vaitkevičius).

Į vaiką ir jo šeimą orientuotas ugdymo procesas ir daiktinė aplinka, turi savo specifiką, o filosofija teigia, jog vaikas geriausia vystosi, kai pats renkasi patirties kaupimo būdą.

Tam, kad paskatinti vaikus žaisti, dirbti ir tyrinėti, reikia gerai apgalvotos ir tinkamai įrūštos aplinkos. Patrauklios ir patogios grupės patalpose, vaikai ir pedagogai jaučiasi smagiai ir saugiai. Medžiagos, žaislai ir priemonės organizuotos į atskiras sritis, t.y. išdėstomos veiklos centruose. Rekomenduojami centrai:

- Šeimos - vaidmeninių žaidimų centras;
- Kaladėlių –statybinių žaidimų centras;
- Raštingumo - kalbos ir literatūros centras;
- Dailės - menų centras;
- Matematikos ir stalo žaidimų centras;
- Maisto gaminimo centras;
- Smėlio ir vandens centras.

Veiklos centruose yra didelė priemonių įvairovė. Jas vaikai naudoja kūrybiškai, įvairiais būdais veikdami jomis. Priemonės turi būti patraukliai išdėstytos ir lengvai prieinamos vaikams. Jie renkasi priemones savarankiškai, veikia su jomis žaisdami, taip kaupdami patyrimą. Vaikai mokosi vieni iš kitų, žaisdami mažomis grupelėmis, ir turi galimybę natūraliai bendrauti tarpusavyje. Tai sudaro sąlygas savarankiškam problemų sprendimui, sprendimų priėmimui, saviraiškai, skirtumų suvokimui, savarankiškumo ugdymui, o taip pat mokymuisi iš labiau patyrusių bendraamžių. Centrai leidžia pasirinkti mokymo sritis ir priemones.

Grupės aplinka formuojama laipsniškai, ir skirtingai ji atrodo mokslo metų pradžioje, vėliau pildoma vaikų darbeliais, keičiamos priemonės mokslo metų eigoje ir jau kiek kitaip – pavasarį, mokslo metu pabaigoje. Aplinka keičiama dalyvaujant vaikams, nes jie svarbiausi ugdymo proceso dalyviai.

Individualizuotas ugdymas. Pedagogai, diegiantys metodiką „Gera pradžia“, sukuria sąlygas vaikams tapti aktyviais, pilnaverčiais ir orientuotais į sėkmę, suaugusiais. Ugdytojams turi rūpėti betarpiškas vaikystės patyrimas. Tai įgyvendinama atskleidžiant žaidimo ir individualizavimo vertingumą. Individualizuotas ugdymas, reiškia, kad grupės dienvakė atitinka kiekvieno vaiko veiklos ir poilsio poreikius. Tai reiškia, kad grupės įranga, išplanavimas ir priemonės, skatina kiekvieno vaiko augimą, o pasirinkti užsiėmimai, atitinka įvairų išsivystymo lygį. Vaikai patys

dalyvauja individualizacijos procese, pasirinkdami veiklos centrą, rinkdamiesi priemones ir žaislus veiklai ir ugdymuisi. Planuodama lanksčias ir įdomias veiklas, įdėmiai stebėdama vaikus jose, auklėtoja gali, esant reikalui, keisti ar adaptuoti užsiėmimus bei mokymo priemones. Tam, kad maksimaliai panaudoti ugdymo individualizavimą, dauguma visos grupės užsiėmimų pravedama mažose grupelėse. Dienotvarkėje turi būti atsižvelgiama į kiekvieno vaiko veiklos ir poilsio poreikius. Individualizavimas – svarbi į vaiką orientuoto ugdymo dalis, kadangi kuo labiau individualizuota veikla, tuo efektyvesnis pedagogo darbas.

Šeimos vaidmuo. Projektas darželiuose pakeitė šios institucijos vietą visuomenėje. Tapo akivaizdu, kad tai ne vien tik vaikų ugdymo, bet ir tėvų pedagoginio švietimo ir mokymo institucija, atvira tėvų iniciatyvoms. Tai institucija, įtakojanti naują vaikų ugdymo sampratą šeimoje, visuomenėje, ugdanti tokią tėvų kartą, kuri suprastų ir domėtusi vaiko gyvenimu ir jų ugdymu ne tik namuose, bet ir darželyje. Darželis ir šeima neturi atsiriboti vieni nuo kitų, o kartu aptarti ugdymo strategijas, jų įgyvendinimo kelius, dalintis tarpusavyje mintimis apie vaiko gebėjimus, pasiekimus ir ugdymo uždavinius. Darželis tampa institucija, orientuota ne tik į vaiką, bet ir į šeimą. Vienas iš metodikos „Gera pradžia“ siekių – kad tėvai, kaip ir pedagogai, būtų pilnaverčiai ugdytojai. Mintyse pirmenybę teikdami šeimai, pedagoginę išmintį ir profesionalumą orientuodavome į darželį. Tėvai nebuvo linkę gilintis į tai ką vaikai veikia darželyje, nes jie nedalyvaudavo ugdymo procese.

Metodika siūlo atsigręžti į šeimą, rekomenduodama būdus, kaip sudominti tėvus darželio problemomis bei ugdomuoju procesu. Dešimties metų projekto diegimo patirtis įrodė, kiek daug dvasinių vertybių vaikams gali duoti tėvai ir kiti šeimos nariai, kai jie lankosi grupėje ir dalyvauja ugdymo procese, kartu vyksta į ekskursijas, švenčia įvairias šventes.

Bendradarbiavimas tarp šeimos ir ugdymo įstaigos yra reikšmingiausias faktorius, kuris lemia paslaugų kokybę, stresų sumažinimą ir vaiko pasiekimų galimybes. Pedagogai bendradarbiaudami su vaikų tėvais nuolat ieško bendrų sąlyčio taškų.

Tėvų nuomonės, vertinant projektą. Geriausi pedagogų darbo vertintojai yra patys vaikai ir jų tėvai. Sukaupta informacija liudija apie tai, kad vykdant projektą „Gera pradžia“ pakito ne tik pedagogų vaidmuo, bet ir pats požiūris į vaiką ir jo šeimą. Įstaigose atliekamos tėvų apklausos apie metodiką, patvirtina, kad tai kas vyksta darželiuose, tenkina jų lūkesčius, nes vaikas ugdomi savo žaidimų pasaulyje. Keletas pastebėjimų iš tėvų anketų.

1. „Gera pradžia“ yra gera iš tiesų todėl, kad vaikus kasdien supa jauki aplinka bei nuoširdus ir šiltas auklėtojų dėmesys. Be šių svarbių dalykų bet koks projektas liks tik neįgyvendinama idėja.”(Monikos mama)
2. „Mes matome, kad vaikas čia vertinamas kaip asmenybė, o tai labai svarbu pačiam vaikui. Labai smagu, kad į žinių pasaulį, jo pažinimą, vaikas vedamas ne per „muštrą“, ne pagal trafaretus, o palengva, žaidimų forma, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko sugebėjimą, galimybes.”(Luko tėveliai)
3. „Mūsų vaikams ir mums tėvams labai pasisekė, kad gyvename tokiu laikmečiu, kai galime rinktis kokį darželį lankyti, kokį ugdymo metodą pasirinkti. Mes pasirinkome „Gera

pradžią“ ir esame patenkinti, nes vaikai skirtingi o tai, kas tinka vienam, gali būti nepriimtina kitam. Taip pat labai svarbu, kad tėveliai pasirinkę šį projektą supranta savo vaidmenį jo veikloje.“ (Tado mama)

4. „Aš sutinku su nuostata, kad vaikai daug ko išmoksta žaisdami. Taip jie išmoksta bendrauti ir dalintis su kitais, rasti kompromisus, spręsti iškilusias problemas bendraujant tarpusavyje.“ (Roko mama)

5. „Man malonu, kad mano vaikas kiekvieną rytą noriai ir su užsidegimu skuba į darželį. Čia vaikai visapusiškai ir harmoningai lavinami, rūpinamasi jų fiziniu ir psichiniu saugumu, saviraiška, skatinamas vaikų savarankiškumas, kūrybiškumas, puoselėjama individualybė.“ (Lauros tėtis)

Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas grindžiamas pasitikėjimu. Nuoširdus ir veiksmingas auklėtojos bendravimas su vaikais ir jų tėvais yra būtinas bet kuriai ugdymo programai.

4 GEROSIOS VOKIETIJOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR ADAPTAVIMO GALIMYBĖS LIETUVOJE. REKOMENDACIJOS LIETUVOS DARŽELIAMS

4.1 Geroji Vokietijos patirtis: galimybės ir apribojimai

Atlikus įvairiapusę Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemės darželių, taikančių Valdorfo metodiką, bei Lietuvos darželių, taikančių Valdorfo metodiką, analizę, taip pat aktualios aplinkos analizę, pastebėti šie svarbūs aspektai:

- Palyginus Vokietijos ir Lietuvos duomenis, pateiktus 1.2.2. lentelėje (Santykiniai koncentracijos rodikliai (Valdorfo daželiai Lietuvoje, Vokietijoje ir Baden-Viurtenbergo žemėse, 2012 metais), galima teigti, jog santykinis koncentracijos rodiklis Lietuvoje yra daugiau beveik 18 proc. didesnis nei Vokietijoje ir daugiau nei 2,4 karto didesnis nei Baden-Viurtenbergo žemių rodiklis. Taigi, Lietuvos vaikai turi kur kas mažiau galimybių papulti į Valdorfo metodiką taikančią darželį (juo labiau, kad darželių pasiskirstymas teritoriniu principu taip pat nesuteikia tokios galimybės). Atitinkamai reikia pastebėti ir tai, kad tėvų bendruomenė Valdorfo metodikos taikymo atžvilgiu Lietuvoje nėra tiek išugdyta, kiek Vokietijoje. Tai galėtų būti viena iš nepakankamai aktyvaus tėvų įsitraukimo į Valdorfo darželių bendruomenės priežasčių, sąlygojančių atitinkamus Valdorfo metodikos taikymo nesklandumus ar apribojimus. Atsižvelgiant į Vokietijos darželių patirtį, verta apsvarstyti galimybes inicijuoti ir aktyviai įgyvendinti tuos bendruomenės įtraukimo metodus, kurie Lietuvos darželiuose yra neišnaudojami ar išnaudojami nepilnai (pvz., analizuotuose Lietuvos Valdorfo metodiką taikančiuose darželiuose netaikoma (arba nepateikiami duomenys) apie atliekamas tėvų apklausas, ugdytinio šeimos stebėjimą, tėvų dalyvavimą pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose ar vaikų vertinimo knygas).
- Vokietijos darželiuose labai aktyvios bendruomenės, puoselėjamos ilgametės tradicijos. Bendruomenių aktyvumo rezultatas – darželio ugdytinių veiklų bei aplinkos įvairovė, kuriama ne tiek investuojant finansinius išteklius, kiek auklėtojų-tėvų-vaikų kūrybiškumo dėka.
- Atliekant Vokietijos bei Lietuvos darželių palyginimus, nebuvo išsamiai analizuota bendruomenių finansinė situacija, tačiau bendra tendencija rodo, jog Vokietijos darželiai turi daugiau finansinių galimybių plėtoti veiklas bei užtikrinti vaikams saugią ir įdomią aplinką. Šį ribotumą Lietuvos atveju galima spręsti aktyvinant bendruomenės veiklas, skatinančias Valdorfo idėjų visuomenėje sklaidą bei šiuo būdu užtikrinančias didesnę finansinę stabilumą.
- Verta atkreipti dėmesį, jog Vokietijos darželiuose, taikančiuose Valdorfo metodiką, vaikus ugdo didesnis pedagogų ir padedančio personalo kiekis (pvz., remiantis darželio „Sonnenberg“ statistika, vienam pedagogui ir padedančiajam personalui tenka tik 2,8 vaiko). Tai galėtų būti traktuojama viena iš priežasčių, ribojančių Lietuvos darželių pedagogų

fantaziją bei įvairesnių veiklų kūrimą ir įgyvendinimą. Taip pat galima teigti, jog Vokietijos Valdorfo darželiai yra geriau apsirūpinę (finansinis aspektas, taip pat lemiantis veiklų pobūdį bei įvairovę): darželiuose dirba ir specialistai, lavinantys vaikus (pvz., „Sonnenberg“ darželyje dirba euritmijos mokytoja bei euritmijos terapeutė).

4.2 Bendruomenių įtraukimo metodai: Lietuvos darželių spragos bei rekomendacijos

Vertinat Lietuvos ir Vokietijos darželių taikomus metodus pastebima, kad Lietuvos darželiai gana aktyviai taiko bendruomenių įtraukimo metodus (4.2.1 lentelė). Palyginus su Vokietijos darželiais, Lietuvoje kiek mažiau darželių (tiksliau tik Kauno lopšelis-darželis „Šaltinėlis“) taiko tokius metodus kaip:

- Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais;
- Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgūdžių, t. y. kaip ugdyti vaiką;
- Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais;
- Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus;
- Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje.

Tikėtina, kad šių metodų taikymo apribojimai kyla ne tiek iš pedagogų pusės, kiek iš tėvų pusės. Tėvams esant gana pasyviems bei užsiėmusiems gana sudėtinga juos sudominti darželio vykdoma veikla, paskatinti dalyvauti įvairiose veiklose. Antra vertus, pastebėtina, kad dažniausiai netaikomi įtraukimo metodai susiję su tėvų mokymu (tėvystės/motinystės įgūdžių, darželio ugdymo bei veiklų principų pateikimu tėvams) bei įtraukimu į vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių nustatymą bei periodiniu šių priemonių įvertinimu. Visa tai leidžia daryti prielaidą, kad Lietuvos pedagogai nėra linkę dalintis savo žiniomis arba nemato poreikio tėvus papildomai šviesti.

Lietuvoje, priešingai nei Vokietijoje, nė vienas analizuotas darželis (įskaitant ir Kauno lopšelių-darželį „Šaltinėlis“) netaiko ir ugdytinio šeimos stebėjimo, kaip vieno iš bendruomenių įtraukimo metodo. Tikėtina, kad šis metodas būtų ypač naudingas siekiant išsiaiškinti, kaip Valdorfo metodas taikomas už darželio ribų (ar ugdytinis ir šeimoje auklėjamas remiantis šiuo metodu, kokia aplinka sukurama darželinuko namuose, siekiant ir toliau plėtoti Valdorfo idėjas namuose). Tikėtina, kad šis metodas taip pat paskatintų glaudesnę tėvų ir auklėtojų bendradarbiavimą, artimesnius ir šiltesnius santykius.

4.2.1 lentelė.

Teorinių įtraukimo metodų adaptavimas Lietuvos ir Vokietijos darželiuose

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Įstaiga									
		Lopšelis-darželis „Šaltinėlis“	Mažesnių lopšelių-darželis „Pasaka“	Darželis „Namelis medvie“	Biržų rajono lopšelis – darželis	Lopšelis-darželis „Pelėda“	Vilniaus lopšelių-darželis „Pasaka“	Darželis „Schwetzingen“	„Sonnenberg“ darželis	Vaikų darželis „Weinheim“	
I Įtraukimo sritis: ANALIZĖ IR ĮSIVERTINIMAS											
1.1.	Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas susipažįstant ir aptariant vaiko charakterį, įpročius, pomėgius	n.a.	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	
1.2.	Ugdomųjų veiklų vaikams organizavimas siekiant tėvams ir pedagogams kartu atpažinti vaiko interesus, pasiekimus, kompetencijas	X	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	

UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

Eil. Nr.	Bendruomenių įtraukimo metodai	Įstaiga								
		Lopšelis-darželis „Šaltinėlis“	Mažiečių lopšelis-darželis „Pasaka“	Darželis „Namelis medyje“	Biržų rajono lopšelis – darželis	Lopšelis-darželis „Pelėda“	Vilniaus lopšelis-darželis „Pasaka“	Darželis „Schwetzingen“	„Sonnenberg“ darželis	Vaikų darželis „Weinheim“
1.3.	Tėvų apklausos	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
1.4.	Ugdytinio šeimos stebėjimas	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	X
1.5.	Periodiniai pokalbiai su vaikų tėvais	X	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	X	X	X
1.6.	Vaiko vertinimo knyga	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
1.7.	Pasidalijimas tėvų ir pedagogų grupėje vaiko auginimo patirtimi šeimoje	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	X
1.8.	Tėvų dalyvavimas pačių darželių atliekamuose įsivertinimo tyrimuose	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
II Įtraukimo sritis: BENDRŲ VEIKLŲ ORGANIZAVIMAS										
2.1.	Vaiko ugdymo metodų, tikslų, priemonių aptarimas su tėvais	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	X	X	X
2.2.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) įsitraukimas kuriant įvairias veiklas	X	n.a.	X	n.d.	X	X	X	X	X
2.3.	Bendros išvykos į gamtą, ekskursijos	X	n.a.	n.a.	n.a.	X	X	X	n.a.	X
2.4.	Tėvų patirties (profesinės, pomėgių ir pan.) pasidalijimas, pasakų sekimas vaikams ir žaidimų vedimas	X	n.a.	n.a.	X	X	n.a.	X	n.a.	X
2.5.	Tėvų komitetų, tėvų klubų, asociacijų, tėvų aktyvų veikla	X	X	n.a.	X	X	n.a.	X	X	X
2.6.	Paskaitos tėvams apie darželio vertybes, ugdymo ir veiklų principus	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	X	n.a.	X
2.7.	Visų (tėvų, pedagogų, vaikų) dalyvavimas miesto renginiuose: parodose, konkursuose, koncertuose, projektuose	n.a.	X	n.a.	n.a.	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
2.8.	Tėvų organizuotos šventės vaikams ir pedagogams	X	n.a.	n.a.	X	X	n.a.	X	n.a.	X
2.9.	Pedagogų pavadavimas jiems išvykus	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
III Įtraukimo sritis: TĖVŲ INFORMAVIMAS IR UGDYMAS										
3.1.	Tėvų pakvietimas į vaikų parengtas programeles: vaidinimus, šventes	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	X	X	n.a.	X
3.2.	Individualus pokalbis atvedus ar pasiimant vaiką	X	X	X	X	X	X	X	X	X
3.3.	Informavimas tėvų susirinkimuose	X	X	X	X	X	X	X	n.a.	X
3.4.	Informavimas darželio skelbimų lentoje	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	X
3.5.	Informavimas telefonu	X	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	X	n.a.	n.a.
3.6.	Mokyti tėvus tėvystės / motinystės įgūdžių, t. y. kaip ugdyti vaiką	X	n.a.	X	n.a.	n.a.	n.a.	X	n.a.	X
3.7.	Informavimas prašant vaiko perduoti žinių tėvams	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
3.8.	Informavimas internetu, elektroniniu paštu	X	n.a.	n.a.	X	n.a.	X	n.a.	X	X
3.9.	Tėvų pedagoginis švietimas	X	n.a.	n.a.	X	n.a.	X	X	n.a.	X

Duomenų šaltinis: sudaryta autorių

Reikšmės:

X – taikoma

n.a. – nėra aprašyta.

Seminare „Netradiciniai ugdymo būdai į vaiką ir į šeimą orientuotoje grupėje“ (2001 05 23 – 24 d.) buvo pateiktos sėkmingo bendravimo ir bendradarbiavimo su šeima prielaidos, nuo kurių priklauso sėkmingas auklėtojų ir tėvų bendravimas ir bendradarbiavimas:

- Susipažinti su šeimos kultūrine, socialine aplinka, vaiko ugdymo tradicijomis. Nesistengti primesti savo įsitikinimų ir priimti kiekvieną šeimą tokia, kokia ji yra.
- Siekti nuolatinio tobulėjimo, mokytis iš šeimų, semtis patirties įvairiais vaiko ugdymo klausimais.
- Skatinti, vertinti ir gerbti šeimos vaidmenį vaiko ugdyme. Pasiūlyti šeimai minčių, kaip geriau ji galėtų prisidėti prie bendros veiklos, vaiko ugdymo.
- Būti kūrybingiems, lankstiems, atviriems. Šeimos būna labai skirtingos savo interesais, planais, pajamomis. Tai, kas gali sudominti vienas šeimas, kitoms gali būti visai nepriimtina ar neparodyti jokio poveikio.
- Leisti šeimai pačiai nuspręsti, koku būdu ji galėtų dalyvauti vaiko ugdyme, grupės gyvenime. Nuolat tartis dėl tikslų ir lūkesčių. Nuo pat pradžių aptarti koku būdu vyks pedagogo ir šeimos abipusis bendravimas.
- Būti kantriems. Šeimos įsijungimas į ugdymo procesą gali būti visai naujas įvykis, tiek pedagogui, tiek šeimai. Tam reikia laiko. Kartais nežymi sėkmė gali paskatinti šeimas dalyvauti ugdymo įstaigos gyvenime.
- Gebėti sutelkti dėmesį į stipriąsias šeimos puses. Visą veiklą organizuoti taip, kad ji būtų maloni ir pedagogui ir šeimai. Siekti, kad sąveiką lydėtų teigiamas grįžtamasis ryšys.

Informacinio leidinio „Švietimo naujienos“ priede „Mokykla ir šeima“ (2004, Nr. 6 p. 2) vyresnioji auklėtoja A. Urbonienė rašo apie „žaislo kelionę į namus“. Tai vienas iš bendravimo su šeima būdų. Autorė rašo: „Tai ypatingas žaislas, grupėje turintis savo vietą ir skirtas ne tik paprastai pažinti. Juo gali būti pliušinis meškutis, varlė keliauninkė ar bet kuris kitas personažas. Šį žaisliuką vaikai gali nešti į namus, jis turi savo knygelę. Kaip žaislui sekėsi viešėti pas vaiką svečiuose, visa tai tėvai aprašo žaislo knygoje. Iš pirmo žvilgsnio tai gali pasirodyti smulkmena, tačiau labai svarbi, panaši į tiltą tarp darželio ir šeimos. Tėveliai aprašo ne tik žaisliuko nuotykius jų namuose, bet ir apibūdina vaiko pomėgius, santykius su draugais, šeimos nariais, supažindina su šeimos tradicijomis, aprašo, kaip sprendžiamos įvairios problemos.“ Taip daugiau sužinoma apie vaiką namuose.

Apsilankymas šeimoje naudingas tiek šeimai, tiek auklėtojui. Auklėtoja sužino apie šeimos kultūros tradicijas, bendravimo manierą, tam tikrus narių gebėjimus bei talentus. Šeima savo ruožtu patiria tiesioginį auklėtojos dėmesį, pamato, kaip vaikas bendrauja su ja. Tėvai su auklėtoja gali aptarti daugybę klausimų, išsiaiškinti nesusipratimus, numatyti uždavinius. Auklėtoja gali papasakoti apie vaiko pažangą.

„Geros pradžios“ metodika siūlo darželiams įrengti šeimos kambarį, dar kitaip vadinamą bendruomenės kambarį - vietą, kurioje galėtų rinktis pabendrauti šeimos. Jame galėtų būti įrengta bibliotekėlė. Į bendruomenės kambarį galėtų užsukti pažaisiti čia pirmą kartą ateinantys vaikai bei tėvai, kurie renka informaciją apie ugdymą, nori pabendrauti tarpusavyje ir su pedagogais. Šeimos

kambaryje nustatytu laiku galėtų lankytis tėvai bei kiti šeimos nariai. Čia galėtų atsigerti arbatos ar kavos, pabendrauti su kitais darželio pedagogais, įkurtoje bibliotekėlėje pasiskaityti pedagoginės, grožinės literatūros. „Tėvai turi turėti galimybę skolintis ir parsinešti į namus knygų bei žaislų. Vaikams skirtos knygos suteikia puikią progą tėvams ir vaikams pabendrauti. Šeimos kambaryje taip pat turėtų būti literatūros apie vaiko vystymąsi ir tėvystę. Šeimų nariai galėtų tvarkyti ir prižiūrėti biblioteką, rūpintis žaislais ir knygomis“ (P. A. Caughlin ir bendraautoriai, 1997, p. 62).

Lietuvoje atvirų durų dienos nėra naujiena, tik paskutiniame dešimtmetyje jos buvo pamirštos. Atvirų durų dienos organizuojamos ne visose ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Tačiau tai yra puiki galimybė tėvams ir pedagogams pabendrauti tarpusavyje. S. Dapkienė (2002, p. 55) rašo, jog: „Organizuojant atvirų durų dienas reikėtų apgalvoti, ką tėvai veiks ugdymo įstaigoje, t.y. sudaryti tos dienos programą“. Tėvai gali stebėti, kaip vyksta įvairūs užsiėmimai ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, susitikti su papildomų užsiėmimų mokytojais, logopedu ir t. t. „Atvirų durų dienos, tai specialiai paskirtos dienos, kuriomis tėvai gali laisvai dalyvauti visame vaikų darželyje organizuojamame pedagoginiame procese, stebėti savo vaikus žaidžiančius, dirbančius, valgančius, besiruošiančius miegoti ir t. t. Be to su darželio darbuotojais galima aiškintis visas iškilusias problemas, gauti atsakymų ir patarimų įvairiausiais klausimais. Tokios dienos padeda tėvams susipažinti ir su vaikų gyvenimo sąlygomis ikimokyklinėje įstaigoje, darbo turiniu, metodais, vaikų mokėjimais bei įgūdžiais. Tai ir gera proga pasikeisti nuomonėmis, gauti konkrečių atsakymų į daugelį klausimų“ (V. Glebuviene, A. Grabauskienė, Z. Kontautienė, 1990, p. 363).

Tėvai galėtų organizuoti įvairią veiklą vieni kitiems (pvz.: pynimo, siuvimo ar kt.), kviesti lektorių, su kuriais galėtų diskutuoti juos dominančiais klausimais (jų tema galėtų būti ne vien vaikų ugdymas).

4.3 Rekomendacijos Lietuvos darželiams: kūrybiškumą ugdančios veiklos

Atlikus Vokietijos Baden-Viurtenbergo žemės darželių, taikančių Valdorfo metodiką, analizę (surinkus informaciją iš išorinių šaltinių), pastebėta, jog kai kurios Vokietijos darželiuose vykdomos veiklos nereikalauja didelių investicijų nei finansiu, nei laiko aspektu, todėl galėtų būti įgyvendintos ir Lietuvos darželiuose. Tokioms veikloms priskirtinas darbas sode, kuriam reikalingi tik sodo įrankiai (sodas/ daržas su lysvėmis galėtų būti darželio teritorijoje). Esant galimybei rekomenduojama darželyje laikyti augintinius (Lopšelio-darželio „Mannheim-Neckarstadt“ pavyzdys: triušukai, katė, šuo).

Valdorfo pedagogikoje daug dėmesio skiriama euritmijai, todėl verta apsvarstyti galimybes undyti vaikus pasitelkus euritmijos specialistą, inicijuoti žaidimų gimnastikos užsiėmimus.

Kitos rekomendacijos vaikų kūrybiškumo skatinimui:

▪ Kūrybiškumo ugdymas žaidimuose:

1. *Didaktiniai žaidimai.* Šių žaidimų tikslas - suteikti vaikams tam tikrų žinių, lavinti įgūdžius, ugdyti protinius gebėjimus ir teigiamus charakterio bruožus. Didaktinis žaidimas, kaip mokymo metodas, atitinka ikimokyklinio amžiaus vaikų jėgas ir galimybes. Žaidimo taisyklių laikymasis, užduočių sprendimas reikalauja iš vaiko pastabumo, dėmesio, įsiminimo, atgaminimo, t. y. priartina žaidimą prie ikimokyklinio mokymo. Vieni didaktiniai žaidimai gali būti naudojami kaip vaizdiniai paaiškinimai pradinėms žinioms suteikti, kiti gali būti žaidžiami, kai vaikai kažką jau moka. Kiekvienas didaktinis žaidimas turi tam tikrą pabaigą. Žaidimas baigtas, kai pasiekiamas laukiamas rezultatas – sėkmingai atliktos užduotys. Rezultatas, didaktinio žaidimo baigimas vertinamas vaikų ir suaugusiųjų požiūriu. Vertinant vaikų požiūriu reikia atsižvelgti į tai, ar didaktinis žaidimas suteikė jiems džiaugsmo, malonumo, pasitikėjimo savo jėgomis, kiek žaidime išryškėjo vaikų sumanumas, išradingumas ir pan. Suaugusieji, aptardami didaktinį žaidimą, turėtų įvertinti, kaip buvo sprendžiamos užduotys, laikomasi taisyklių, atliekami žaidimo veiksmai. Teigiamai vertinamas toks žaidimas, kuris sudomina vaikus, skatina juos atlikti žaidimo užduoti ir siekti rezultato.

2. *Tradiciniai (liaudies) žaidimai* susiję su tikriausiais didaktiniais žaidimais. Visi jie vaiką ko nors moko, džiugina, yra paprasti, vaizdingi. Tradiciniuose žaidimuose atsispindi realus gyvenimas, o tai lavina estetinius, pažinimo interesus, ugdo kūrybinius gebėjimus, draugiškumą, atkaklumą, kantrybę, savitvardą, lavina vaikų pastabumą, akylumą, moko gero elgesio, tarpusavio supratimo. Tradiciniai žaidimai nenuobodūs – jie labai emocionaliūs, dažnai turi ryškų siužetą, todėl vaikai mielai juos žaidžia. Pažymėtina, jog žaidimas „auga“ kartu su vaiku ir tuo pat metu jis plėtoja vaiko psichofizinį potencialą. Ikimokyklinėje grupėje žaidžiami tradiciniai žaidimai padeda vaikams pajusti prasmingą ryšį su suaugusiais, suprasti ir perimti liaudies tradicijas, sudaro galimybes improvizuoti, kurti, perimti žaismingo

bendravimo būdus, aktyviai panaudoti savo fizines, judėsenos, juslines, kalbines, protines, emocijų valdymo galias.

3. *Judrieji žaidimai* turi aiškų sumanymą, taisykles, veikėjus, yra turiningi, paprasti, įdomūs. Šie žaidimai lavina ir tobulina vaikų judesius, ugdo valią, nuovoką, drąsą, reakciją, kelia teigiamas emocijas, suartina vaikus. Judriųjų žaidimų plastiškumas, ritmingumas, pačių vaikų sugalvotų figūrų, judesių grožis, šmaikštūs eiliuoti žaidimų tekstai, dažnai neatsiejamoms nuo judriųjų žaidimų skaičiuotės, dainelės, muzikinis fonas, teikia vaikams malonumą, džiaugsmą bei estetinį pasitenkinimą. Dar vieną žaidimų grupę sudaro žaidimai su šokių elementais. Nors ši veikla vaikams labai patraukli, tačiau ji yra gana sudėtinga. Tiksliausia šią problemą įveikti mokant žaidimą atskirais etapais, išdėstytais per kelias pamokas. Manoma, kad mokant žaidimą etapais, lengviau pasiekama dainavimo ir judesio darna.

Vaikų kūrybiškumo ugdymo žaidžiant pavyzdys.

1 pavyzdys.

Tema: *sugalvoti žaidimą „Saulutė ir lietutis“.*

Tikslas: panaudoti vaikų turimas žinias, išmokus muzikinius kūrinėlius, mokyti nusakyti ir išreikšti veikėjų charakterius, ugdyti vaizduotę, kūrybiškumą.

Veiklos: Žaidimui „Saulutė ir lietutis“ prašoma pagalvoti, kokius šiuo metu vaikai įsivaizduoja lietų ir saulutę, nusakyti, kokia turėtų būti saulutės ir lietaus muzika. Pavyzdžiui, saulutės muzika – linksma, džiaugsminga, šviesi, nuotaikinga, žaisminga, lietučio – liūdna, rami, niūri, tamsi, lėta, tyli... išdalinami vaikiški muzikiniai žaislai. Saulutės muzikai siūloma groti šokį ar linksmą dainelę. Šviečiant saulei, vaikai šoka, vaidina pasivaikščiojimą miške, pievose. Skambant lietaus muzikai, sutūpus imituoja lengvus, švelniai krentančius lašelius, tyliai pritardami medine dėžute su smėliu, barškučiu ir pan.

- **Vokalinių įgūdžių lavinimui** tikslinga atlikti mažus kvėpavimo pratimus (pavaizduoti bitės dūzgimą, šiaudelio pūtimą ir pan.). Visi vokaliniai įgūdžiai parodomi aiškiai. Vėliau galima paprašyti kiekvieno vaiko iš eilės padainuoti savo vardą. Jeigu vaikas vienas nediršta, siūlyti padainuoti kartu. Tikslinga naudoti primos, sekundos, tercijos intervalus, vieną vardą padainuojant keletą kartų slinktimis aukštyr – žemyn, kartoti keletą kartų.
- **Judesių su muzika lavinimas.** Norint patikrinti vaikų koordinaciją, supažindinti su įvairiais garso išgavimo būdais be instrumentų (kūno garsais, judesiu), patariama groti greito tempo kūrinėlį 3/4 ir 4/4 ritmu. Tikslinga vaikams mėgdžioti naminius gyvūnėlius (katytes, šuniukus, papūgėles, žuvytes...). Laisvai judėdami muzikos ritmu, vaikai gali pajusti melodijos vingius (rankų mostais, kūno padėtimi), muzikos tempą.
- **Kompozicijų kūrimas.** Praktinė užduotis - sukurti kompoziciją laisvai pasirinkta tema. Šiuo atveju vaikai gali laisvai kurti kūrinėlius, kas jiems tuo metu atrodo įdomu ir svarbu, t. y. apie

draugus, tėvus, gamtą, atostogas ir pan. Tikslinga vaikų paprašyti, kad sugalvotų kompozicijoms pavadinimus ir argumentuotų pasirinkimą.

- **Kitos įvairios praktinės užduotys:** padainuoti savo vardą; garsais išreikšti tam tikrą nuotaiką (džiaugsmą, liūdesį, baimę ir pan.); sukurti atsakymą muzikiniam „klausimui“ (pedagogas padainuoja melodiją, vaikas toliau pratęsia); skambančią muziką pavaizduoti judesiais, pridėdant riminį motyvą; skambančią muziką perteikti spalvomis ir pan.

- **Instrumentinio muzikavimo (grojimo) lavinimas:**

1. *Demonstravimas.* Metodą tikslinga naudoti pamokėlėse, kad vaikai galėtų suvokti, kaip tiksliai atlikti kūrinėlį. Šiuo metodu mokoma ir pačios grojimo technikos. Mokytojas privalo būti atidus, turi siekti, kad kiekvienas vaikas matytų jo rodomą grojimo techniką. Svarbu atminti, jog grojant tikslinga kontroliuoti vaikų judesius, kad šie būtų laisvi, natūralūs (mokantis groti tikrais muzikos instrumentais, nes bet kurios dalies įtampa trukdo įsisavinti grojimo įgūdžius). Taip pat skatinti geriau įsiklausyti į kiekvieno instrumento skambesį, pajusti skambesio įvairovę.

2. *Aiškinimas.* Šis metodas naudojamas dažniausiai, nes vaikai ne visada teisingai supranta, kaip reikia teisingai groti. Demonstravimo bei aiškinimo metodai tarpusavyje labai glaudžiai susiję ir neatsiejami. Pavyzdžiui, jei mokytojas tik rodys – vaikai gros kaip išmano, jei tik aiškins – vaikai nežinos ir nesupras, kaip reikia groti. Todėl tikslinga instrumentinio muzikavimo veikloje naudoti abu metodus.

3. *Praktika.* Kuo daugiau praktikos pamokose, tuo geresni grojimo rezultatai.

4. *Grojimas ritminiais ir melodiniais instrumentais.* Vaikai labai mėgsta groti vaikiškais muzikos instrumentais – tai savotiškas žaidimas, kuriame jie gali ne tik fantazuoti, bet ir naudoti žaidimo įrankius (muzikos instrumentus). Grodami įvairiais melodiniais, ritmo instrumentais, vaikai ne tik sieja su praktika muzikos žinias, ugdosi įvairius muzikinius gabumus, bet ir mokosi muzikinių instrumentų bei jais atliekamos muzikos pažinimo. Tokiu būdu lavinami įvairių dinaminų niuansų išgavimo įgūdžiai. Ikimokyklinio amžiaus vaikas geba atlikti ir kurti įvairius ritminius motyvus (trinkelėmis, lazdelėmis, barškučiais, žvangučiais, akmenukais, įvairiais būgneliais, atskiromis metalofono ar ksilofono plokštelėmis ir kt.); geba žaisti garsais, improvizuoti, išreikšti įvairias savo nuotaikas paprasčiausiais melodiniais instrumentais: švilpynėmis, molinukais, įvairiais žaisliniais klavišiniais instrumentais, triolomis ir pan. Kad suteiktume vaikams kuo daugiau džiaugsmo, per vieną pamoką nereikia parodyti visų galimų grojimo būdų vaikiškais muzikos instrumentais. Po kelių pamokų, vis papildant naujais tembrais, vėliau įdomiau juos visus sugretinti ir palyginti.

Instrumentinio muzikavimo lavinimo pavyzdžiai.

1 pavyzdys.

Tema: Ruduo.

Tikslas: instrumentinio muzikavimo plėtojimas, improvizacija ritmu, dinamika.

Veiklos: Įsigrojimui siūloma pademonstruoti rudens garsus: lapų kritimą, lietaus šnarėjimą (mormorando, šnypštimas, šlamėjimas ir pan.). Kiekvienas vaikas gauna po vaikišką muzikos instrumentą (molinukus, lazdeles, barškučius ir pan.). Leidžiama eksperimentuoti, kokį patį tyliausią ir garsiausią garsą galima išgauti vienu ar kitu instrumentu, įvairiomis priemonėmis – mušant ranka, lazdele, kratant...

Grojant vaikiškais muzikos instrumentais, prašoma didelio dėmesio sutelkimo, susikaupimo. Mokytoja grojimą derina su kitomis muzikinės veiklos rūšimis (dainavimu, ritmika, improvizavimu). Tokiu būdu vaikai, patys aktyviai dalyvaudami kūrybiniame procese, gali giliau pajauti muzikinės raiškos galimybes.

▪ **Dainavimo lavinimas:**

1. *Dainos demonstravimas* – vienas iš svarbiausių dainelės mokymo etapų. Muzikos mokytojas pademonstruoja dainelę, o tik po to ima mokyti vaikus, kaip ją atlikti. Šis metodas labai reikalingas ir svarbus, nes vaikai tokiu būdu sužino dainelės turinį, jos nuotaiką, susidomi dainele bei išgirsta gerą dainelės atlikimo variantą. Dainos demonstravimas – reikšmingas motyvacinis momentas. Mokytojas dainelę turi padainuoti itin meniškai, raiškiai ir įtaigiai, nes pirmasis įspūdis giliai ir ilgam įstringa į vaiko atmintį. Ir tik nuo demonstravimo priklausys, ar vaikai norės mokytis dainelę, ar ne.
2. *Pasakojimas/aiškinimas*. Baigus demonstruoti dainelę, pedagogas gali trumpai papasakoti, apie dainelės atsiradimo istoriją, paklausti vaikų, apie ką daina ir pan. Pasakojimo/aiškinimo metodas šioje veiksenoje atlieka „sudominimo“ ir „paaiškinamąją“ funkciją. Paaiškinimas reikalingas tam, kad vaikai būtų mokomi taisyklingo dainavimo.
3. *Pratybų metodai*. Dėmesys kreipiamas į dainos atlikimą. Priimtina dainelę mokyti po trumpą muzikinę frazę, vėliau – po sakinį, vaikams kartojant.
4. *Balso lavinimo metodai* – t. y. vokalinės pratybos (įsidainavimai). Tikslas – ugdyti vaikų balso aparatą: siekti dainavimo laisvumo, balso diapazono, balso skambumo ir grožio, dikcijos aiškumo, tembrinės įvairovės, vokalinės pozicijos taisyklingumo ir kt.
5. *Dainos mokymas iš klausos*. Mokant dainuoti šiuo metodu nereikia mokėti skaityti iš natų (toks metodas ypač naudingas, kol vaikai nemoka dar solfedžuoti). Vaikai pamėgdžioja mokytojo dainavimą, atkartoja. Dainavimas be pritarimo yra prielaida ankstyvam daugiabalsio dainavimo pasireiškimui, ypač gerai lavina melodinę bei harmoninę klausą. Vokaliųjų įgūdžių lavinimui lemiamos reikšmės turi ir pedagogo sugebėjimas pademonstruoti tai, ko jis pats norėtų iš vaikų.

6. *Dainos inscenizavimas*. Tikslas – skatinti pajusti dainos idėją, nuotaiką, ją perteikiant gestu, judesiu. Tikslinga improvizuoti: vieni vaikai inscenizuoja, kiti spėlioja, kas vaizduojama ir pan.
7. *Ritminis pritarimas*. Šiuo metodu lavinamas vaikų kūrybiškumas, saviraiška, skatinama domėtis, ieškoti tinkamų sprendimo būdų ir pan. Norint įtvirtinti tikslų naujos dainelės ritminį piešinį, jį galima paryškinti plojant muzikos metro pulsaciją. Išmoktos dainelės atlikimas gali būti pajvairinamas ir pagyvinamas pritariant ritminiais vaikiškais muzikos instrumentais. Derinant dainavimą su ritmika, visapusiškai lavinam vaiko muzikinė klausa, o taikant grojimą, praplečiamas vaiko muzikos garso tembro suvokimas ir suteikiama daug džiaugsmo bei pasitenkinimo.
8. *Dainos iliustravimas*. Metodas reikalingas ikimokyklinio amžiaus vaikams, kol dar vaikai mėgsta piešti. Tikslas – „spalvomis perteikti muzikos nuotaiką, išryškinti pagrindinius dainos veikėjus, esminius siužetinės linijos momentus“ (Girdzijauskienė, 2003, p. 18).
9. *Judesio pritaikymas dainai*. Šiuo būdu vaikai išmoka „sudėti akcentus“ reikiamoje vietoje ir laiku. Judesys vaikams ne tik padeda įgyvendinti savo prigimtinių poreikį judėti, bet ir suteikia galimybę geriau pažinti, atlikti, pajauti ir suprasti muziką.

Dainavimo lavinimo pavyzdžiai:

1 pavyzdys

Tema: *Gėlės.*

Tikslas: supažindinti su dainos dinaminiais niuansais: crescendo – diminuendo (garsyn – tylėn), laipsniškai garsinant ar tildant atliekamas užduotis.

Veiklos: Įsidainavimui mokytoja pasiūlo vaikams įsivaizduoti žydintį gėlių darželį ir vaikstant „uostyti“ bei mėgautis gėlių kvapais: įkvepiant ilgai, iškvepiant trumpai ir atvirkščiai. Tuo tarpu groja trumpus melodinius motyvus, ragindama aktyviau arba tankiau kvėpuoti, norint užuosti kuo daugiau gėlių kvapų. Melodinius motyvus, pasiūloma padainuoti iš klausos. Vaikams leidžiama patiems sugalvoti gėlių pavadinimus (pvz. saulėgrąža, našlaitė, ramunė, rožė, lelija ir pan.) ir pagal sugalvotą melodiją padainuoti įvairiais variantais, su žodžiais. Sugalvotą melodiją galima pajvairinti judesiais. Siūloma sugalvoti ritmines formules išvardintų gėlių pavadinimams. Pvz., vienas vaikas sako ir ploja delnu į kelius labai tyliai, antrasis – garsiau... Ir taip toliau, kol paskutinis savo žodį pasako labai garsiai. Mažiau aktyviems vaikams vaikams galima pasiūlyti pritarti ritminiais vaikiškais muzikiniais instrumentais (pagaliukais, metalinėmis dėžutėmis su smėliu, barškučiais, kaladėlėlėmis, būgneliu, varpeliais ir kt.).

2 pavyzdys.

Tema: Lopšinė.

Tikslas: supažindinti su dinaminėmis improvizacijomis, tempo kaita.

Veiklos: Per vieną muzikos pamokėlę, mokytoja skiria vaikams užduotėlę – sužinoti, kokią lopšinę mama dainuodavo ir kodėl. Sekančią pamokėlę vaikai pasakoja, kokias lopšines jiems dainuodavo mamos, močiutės... Vaikai, paminėję lopšinę, klausiami, kaip dainuojamos lopšinės, kodėl dainuojamos, ar patys mokėtų padainuoti. Drąsiausiam vaikui pasiūloma padainuoti lopšinę. Taipogi vaikams siūloma susirasti iš esančių žaislų mėgstamiausią žaislą, kurį labiausiai norėtų priglauti, pasupti, klausant A. Katinienės h.l.d. „Lopšinė“. Siūloma įsiklausyti, kaip skamba lopšinė. Vaikų prašoma patiems sugalvoti ritmišką judesį tokį, koks jiems atrodo tinkamas lopšinei.

▪ **Ritmo pojūtį lavinantys metodai:**

1. *Ritmo darinio mokymas iš klausos.* Metodas naudingas tuo, jog padeda vaikams sukaupti dėmesį, būti pastabiems, padeda suformuoti pirmuosius įgūdžius, kurie bus reikalingi vėlesniame laikotarpyje, mokantis skaityti muzikos rašto iš natų.
2. *Mokymas iš ritminių lentelių, muzikinių kortelių.* Šis metodas yra vienas populiariausių metodų, organizuojant ritmo mokymą.
3. *Ritminių pratimų atlikimas.* Metodas pajvairina ritmavimo procesą, daro jį įdomesniu, patrauklesniu vaikams, taipogi, ugdytiniai turi galimybę pajusti muzikos judėjimą visu kūnu (plojant rankomis, spragsint, trepsint koja į grindis, mušant per kelius ir pan.).

Ritmo lavinimo pavyzdys:

1 pavyzdys.

Tema: Arkliukas.

Tikslas: lavinti kūrybiškumą, naudoti kuo įvairesnių ritminių figūrų, metro ir ritmo įgūdžių lavinimas, dviejų ritminių darinių derinimas vienu metu.

Veiklos: Prašoma išvardinti, kokiais žodžiais dar vadinamas arkliukas ir pagal sugalvotus žodžius, padainuoti savo sukurtą trumpą melodinę atkarpėlę. Labiausiai vaikų kūrybiškumas atliekant ritminius darinius (plojant rankomis, trepinėjant, bėgant mažais žingsneliais, pasišokėjant, šuoliuojant ir pan.) ir muzikuojant, pasireiškia juos suskirsčius dviem grupėmis: vienai grupei duodami ritminiai instrumentai, kitai – melodiniai. Pradžioje ritminė grupė groja „lygų jojimą“, melodinė – „šuolius“. Tai daro kartu arba paeiliui, keičiasi vietomis. Keliskart pakartojami ritminiai motyvai. Pedagogas stebi, kad vaikai neskubėtų, nelėtintų tempo bei nesumaišytų ritmo.

▪ **Kūrybiškumo ugdymas mokant klausytis muzikos.**

Mokymo klausytis muzikos pavyzdys.

1 pavyzdys.

Tema: *Linksma ar liūdna muzika?*

Tikslas: išmokyti skirti linksmą ir liūdną (mažorinę ir minorinę) muziką, išreikšti linksmas ir liūdnas intonacijas, nusakyti muzikos nuotaiką, ugdyti vaikų kūrybiškumą, muzikinę atmintį ir klausą.

Veiklos: Pamokėlės metu vaikai klausosi mažorinės bei minorinės muzikos. Užduotis: skambant muzikai pasakyti, kuri yra linksma, o kuri liūdna? Kiekvieno vaiko žinių patikrinimui naudojamos kontrolinės kortelės (linksma nuotaikai apibūdinti – geltona, liūdnai – mėlyna). Vaikai, klausydamiesi muzikos, neskubėdami pagalvoja ir, davus ženklą, iškelia atitinkamos spalvos kortelę, apibūdindami muzikos nuotaiką, naudoja terminus (linksma, šviesi, skaidri, skambi, žaisminga, juokinga, gyva, nuostabi, liūdna, graudi, niūri, rūsti, ilgesinga...). Kad vaikai geriau pajustų ir suvoktų linksmą ir liūdną (mažorinę ir minorinę) muziką, patariama dainuoti linksmus ir liūdnus pasikalbėjimus arba pasakojimus. Muzikinimas pasikalbėjimams siūloma naudoti paveikslėlius. Pavyzdžiui, linksmi ar liūdnai dainuojant, rodomi atitinkamų nuotaikų paveikslėliai (linksmi ar liūdni), klausiama vaikų, kas nupiešta ir pan. Labiausiai vaikų kūrybiškumas pasireiškia, skyrus užduotėlę pabandyti pratęsti skambančios muzikos melodiją. Taipogi sukurti trumpą dainelę, su mėgstamais personažais (pasakų veikėjais, žvėreliais ir pan.).

*UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES
PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ*

Priedas Nr. 1

Eil. Nr.	Miestas	Adresas	Internetinis puslapis
1	Mannheim	Waldorfkindergarten Zielstraße 26	www.kindergarten-zielstrasse.de
2	Mannheim	Waldorfkindergarten Neckarstadt Langstr. 45	www.waldorfkita-mannheim.de
3	Mannheim	Waldorfkindergarten Gänsweide Neckarauer Waldweg 129	www.gaensweide.de
4	Mannheim	Waldorfkindergarten Vogelstang Rudolstadter Weg 18-20	n.d.
5	Schwetzingen	Freier Waldorfkindergarten Schwetzingen Marstallstr. 51	www.waldorfkindergarten-schwetzingen.de
6	Heidelberg	Waldorfkindergarten Wielandtstr. 33	n.d.
7	Heidelberg	Waldorf-Kindertagesstätte an der Freien Waldorfschule Heidelberg Mittelgewannweg 16	www.waldorfkita-hd.de
8	Bammatal	Waldorfkindergarten Bammatal Kirchbergstr. 16	www.kindergarten-bammatal.de
9	Weinheim	Waldorfkindergarten Weinheim Kurt-Schumacher-Str. 15	www.waldorfkindergarten-weinheim.de
10	Stuttgart	Allerleirauh Kindergarten Rosenstraße 36	n.d.
11	Stuttgart	Kindertagesstätte Wernhalde, integrativer Sonderschulkindergarten Wernhaldenstr. 66	www.wernhalde.de
12	Stuttgart	Kindergarten der Freien Waldorfschule Uhlandshöhe Libanonstr. 3	n.d.
13	Stuttgart	Waldorfkindergarten an der Gänsheide Gänsheidestr. 102	n.d.
14	Stuttgart	Waldorfkindergarten Uhlandshöhe Haussmannstr. 44	n.d.
15	Stuttgart	Kindertageseinrichtung der Freien Waldorfschule am Kräherwald Rudolf-Steiner-Weg 10	www.fkws.de
16	Stuttgart	Waldorfkindergarten Möhringen Dinghoferstraße 34	www.waldorfkindergarten-moehringen.de
17	Stuttgart	Freie Waldorf-Kindertagesstätte Stuttgart-Kaltental e.V. Alpertsbacher Weg 6	www.waldorfkita-kaltental.de
18	Stuttgart	Waldorfkindergarten Sonnenberg Kremmlerstr. 1 A	www.waldorfkindergarten-sonnenberg.de
19	Stuttgart	Heilpädagogischer Kindergarten der Karl-Schubert-Schule Obere Weinsteige 40	www.karl-schubert-schule.de
20	Stuttgart	Waldorfkinderkrippe Avalon Felix-Dahn-Str. 12	n.d.
21	Stuttgart	Naturkindergarten Wurzelkinder Furtäcker 30	naturkindergarten-stuttgart.de
22	Stuttgart	Waldorfkindergarten Riedenberg Dattelweg 33 B	www.waldorfkindergarten-riedenberg.de
23	Stuttgart	Waldorfkindergarten Sillenbuch Himbeerweg 21	www.waldorfkindergarten-sillenbuch.de
24	Fellbach	Waldorfkindergarten Werner Str. 39	www.waldorfkindergarten-fellbach.de

*UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES
PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ*

25	Fellbach	Ganztagskindergarten Höhenstr. 3/1	www.waldorfkindergarten-fellbach.de
26	Leinfelden-Echterdingen	Waldorfkindergarten Leinfelden-Echterdingen Weidacher Steige 31/2	www.waldorfkindergarten-le.de
27	Filderstadt	Waldorfkindergarten Roggenstr. 78	n.d.
28	Böblingen	Waldorfkindergarten Herdweg 161	n.d.
29	Sindelfingen	Waldorfkindergarten Wengerstr. 5	www.waldorfkindergarten-sindelfingen.de
30	Herrenberg-Gültstein	Waldorfkindergarten Herrenberg Schloßstr. 31	n.d.
31	Leonberg	Waldorfkindergarten Rutesheimer Str. 50/2 B	n.d.
32	Waiblingen	Waldorfkindergarten Spatzennest Neustadter Hauptstr. 53	www.waldorfkindergarten-waiblingen.de
33	Winnenden	Winnender Kinderstube Waldorfkindergarten Hungerbergstr. 8	www.waldorfkindergarten-winnenden.de
34	Backnang	Waldorfkindergarten Hohenheimer Strasse 34	http://www.waldorfkindergarten-backnang.de/
35	Murrhardt	Waldorfkindergarten Murrhardt Siebenkniestr. 25	
36	Ludwigsburg	Waldorfkindergarten Fröbelstrasse 16	www.waldorfkindergarten-ludwigsburg.de
37	Vaihingen	Waldorfkindergarten Franckstr. 30	www.waldorfkindergarten-vaihingen.de
38	Marbach a.N.	Dorothea Schiller-Kindergarten Panoramastr. 11	www.waldorfkindergarten-marbach.de
39	Asperg	Waldorfkindergarten "Strohgäu" Badstraße 23	www.waldorfkindergarten-strohgaeu.de
40	Erdmannhausen	Hauser-Kindergarten Robert-Bosch-Str. 26	n.d.
41	Tübingen	Waldorfkindergarten Südstadt Huberstr. 16	n.d.
42	Tübingen	Waldorfkindergarten Wächterstrasse Wächterstr. 36	n.d.
43	Tübingen	Kindergarten der Freien Waldorfschule Rotdornweg 30	www.waldorfschule-tue.de
44	Rottenburg	Waldorfkindergarten Gerhard-Hauptmann-Str. 19	n.d.
45	Freudenstadt	Waldorfkindergarten Freudenstadt Schwarzwaldstr. 10	n.d.
46	Balingen	Waldorfkindergarten Balingen Hurdnagelstr. 3	www.waldorfschule-balingen.de
47	Bisingen	Waldorfkindergarten Wessingen Schulweg 8	n.d.
48	Albstadt-Ebingen	Waldorfkindergarten Albstadt Schalksburgstr. 82	www.waldorfkindergarten-albstadt.de
49	Nürtingen	Kindergarten der Rudolf-Steiner-Schule Erlenweg 1	n.d.
50	Aichtal	Waldorfkindergarten Aichtal Schulstr. 25	n.d.
51	Reutlingen	Waldorfkindergarten der Freien Georgenschule Postfach 1504, Moltkestr. 29	n.d.
52	Engstingen-Großengstingen	Waldorfkindergarten Freibühlstr. 1	http://waldorfschule-engstingen.de/kindergarten
53	Göppingen	Waldorfkindergarten Kleiststr. 10	www.waldorfschule-goeppingen.de/kindergarten/konzept.php

UŽSIENIO ŠALIŲ WALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ

54	Göppingen	Waldorfkindergarten Göppingen Ahornstr. 41	www.waldorfschule-goeppingen.de/kindergarten/konzept.php
55	Ebersbach	Waldorfkindergarten Krapfenreuterstr. 16	n.d.
56	Bad Boll	Kleinkindgruppe Zwergenstuebchen Schulweg 3	n.d.
57	Bad Boll-Eckwälden	Waldorfkindergarten Bad Boll-Eckwälden Im Rossauchtert 8	www.landschule-eckwaelden.de
58	Kirchheim unter Teck	Waldorfkindertagesstätte Kirchheim-Teck Salbeiweg 12	www.waldorfkita-kirchheim.de
59	Köngen	Waldorfkindergarten Köngen Römerstr. 5	www.waldorfkindergarten-koengen.de
60	Geislingen	Waldorfkindergarten Wiesensteigerstr. 40	n.d.
61	Geislingen an der Steige	Villa Wiegestube Notzentelweg 3	www.villa-wiegestube.de
62	Aalen	Waldorfkindergarten Aalen Zeppelinstr. 67	www.waldorfkindergarten-aalen.de
63	Schwäbisch Gmünd	Weleda Betriebskindertagesstätte Gemeindehausstr. 10	n.d.
64	Schwäbisch Gmünd	Waldorfkindergarten Großdeinbach Lachenackerstr. 10	n.d.
65	Schwäbisch Gmünd	Waldorfkindergarten Bettringen Scheffoldstr. 136	www.waldorfkindergarten-gmuend.de
66	Ruppertshofen	Waldorfkindertagesstätte Ruppertshofen Familienhaus Sonnenwind Hauptstr. 1	n.d.
67	Welzheim	Waldorfkindergarten Kaisersbacher Str. 28	n.d.
68	Winterbach	Waldorfkindergarten Engelberg Rudolf-Steiner-Weg 10	www.engelberg.net/kiga.htm
69	Esslingen	Waldorfkindergarten Bussardweg 3	n.d.
70	Heilbronn	Waldorfkindergarten Heilbronn Max-Planck-Strasse 56	n.d.
71	Schwaigern	Waldorfkindergarten Schwaigern Weststr. 9	www.waldorfkindergarten-schwaigern.de
72	Möckmühl-Bittelbronn	Waldorfkindergarten Möckmühl-Bittelbronn Altes Schulhaus, Mosbacher Str. 19	http://www.waldorfkindergarten-moeckmuehl.de
73	Bietigheim-Bissingen	Waldorfkindergarten Bietigheim-Bissingen Im Weilerlen 28	www.waldorfkindergarten-bietigheim.info
74	Bietigheim-Bissingen	Waldorfkindergarten Lilienkinder e.V. Kammgarnspinnerei 15	www.waldorfkindergarten-lilienkinder.de
75	Lauffen	Regiswindis-Waldorfkindergarten-Lauffen Kneippstr. 7	www.waldorfkindergarten-hn.de
76	Schwäbisch Gmünd	Waldorfkindergarten der Freien Waldorfschule Schwanenbachstr. 11	http://www.waldorfschule-schwabisch-gmuend.de
77	Crailsheim	Waldorfkindergarten Crailsheim Burgbergstr. 49	n.d.
78	Kirchberg-Weckelweiler	Waldorfkindergarten Weckelweiler Zum Streitwald 22	www.waldorfkindergarten-weckelweiler.org
79	Künzelsau	Waldorfkindergarten Künzelsau Kurze Gasse 11	www.waldorfkindergarten-hohenlohekreis.de
80	Oberderdingen	Rudolf-Steiner-Kindergarten Langwiesen 27	n.d.
81	Pforzheim	Waldorfkindergarten Vogesenallee 77	www.waldorfkindergarten-pforzheim.de

*UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES
PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ*

82	Niefern- Öschelbronn	Waldorfkindergarten Am Eichhof 12	www.waldorfkindergarten-oeschelbronn.de
83	Calw	Freier Waldorfkindergarten Calw Schützenstrasse 30	www.waldorfkindergarten-calw.de
84	Bad Liebenzell	Waldorfkindergarten Unterlengenhardt Burghaldenweg 48	n.d.
85	Tennental	Waldorfkindergarten Tennental Ita-Wegmann-Str. 1	n.d.
86	Maulbronn	Rudolf Steiner-Kindergarten Keplerstr. 45	www.rudolfsteinerkindergarten-maulbronn.de
87	Karlsruhe	Waldorfkindergarten Karlsruhe Mannheimerstr. 65	www.waldorfkindergarten-karlsruhe.de
88	Karlsruhe	Rudolf-Steiner-Kindergarten Nancystrasse 6b	n.d.
89	Karlsbad- Langensteinbach	Waldorfkindergarten Karlsbad Jahnstr. 59	www.waldorfkindergarten-karlsbad.org
90	Rastatt	Waldorfkindergarten Rastatt Ludwig-Wilhelm-Str. 14	n.d.
91	Baden-Baden	Waldorfkindergarten Mühlstr. 38 A	www.waldorfkindergarten-baden-baden.de
92	Gernsbach	Waldorfkindergarten "Murgtäler Wichtel" Hepplerstr. 4	n.d.
93	Philippsburg- Rheinsheim	Waldorfkindergarten Rheinsheim Hauptstr. 40	n.d.
94	Landau	Waldorfkindergarten Landau Dörrenbergstr- 3	www.waldorfkindergarten-landau.de
95	Offenburg	Waldorfkindergarten Vogesenstr. 12	www.waldorfkindergarten-offenburg.de
96	Gengenbach- Strohbach	Waldorfkindergarten "Christophorus" Strohbach 1	www.waldorfkindergarten-strohbach.de
97	Schiltach	Waldorfkindergarten Sonnenblume Ganztageskindergarten Schenkenzeller Str. 9	www.waldorfkindergarten-schiltach.de
98	Bühl	Waldorfkindergarten "Bühler Zwergenhaus" Gartenstr. 8	www.buehler-zwergenhaus.de
99	Lahr	Waldorfkindergarten Christophorus Im Schmelzlingstal 5	n.d.
100	Villingen- Schwenningen	Waldorfkindergarten Schluchseestr. 51	n.d.
101	Singen	Waldorfkindergarten Singen Weiherstrasse 6	www.waldorfkindergarten-singen.de
102	Engen	Waldorfkindergarten Engen Goethestr. 4	n.d.
103	Gottmadingen	Waldorfkindergarten Morgenstern Nelkenstr. 17	n.d.
104	Radolfzell	Waldorfkindergarten "Sieben Zwerge" Konstanzerstr. 49	www.waldorfkindergarten-radolfzell.de
105	Stockach- Wahlwies	Waldorfkindergarten Stockach-Wahlwies Erich- Fischer-Str. 12	www.waldorfkindergarten-wahlwies.de
106	Konstanz	Freier Waldorfkindergarten Konstanz Mannheimer Str. 2	n.d.
107	Rottweil- Göllsdorf	Waldorfkindergarten Schulstr. 16	n.d.
108	Freiburg	Waldorfkindergarten Basler Str. 52	n.d.
109	Freiburg	Heilpädagog. Sozialwerk Haus Tobias Wintererstr. 83	n.d.

*UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES
PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ*

110	Freiburg	"Sonnenblume" Waldorfkindergarten Zechenweg 2	n.d.
111	Freiburg	Waldorfkindergarten Auf der Haid 17	www.kiga-haid.de
112	Freiburg	Kita Wiesental Wiesentalstrasse 20	www.kiga-haid.de
113	Freiburg	Kindergarten Morgenstern Johann-Jakob-Fechter-Weg 7	www.kindergarten-morgenstern.de
114	Freiburg	Waldorfkindergarten Kleine Linde Lindenmattenstr. 30	www.kleine-linde.de
115	Waldkirch	Waldorfspielgruppe Bienenkorb Hauptstr. 19	n.d.
116	Staufen	Waldorfkindergarten Staufen Krozingerstr. 30	www.waldorfkindergarten-staufen.de
117	Vogtsburg (Burkheim)	Waldorfkindergarten Spatzennest Mühlenstr. 11	n.d.
118	Buchenbach	Waldorfkindergarten Dreisamtal Friedrich-Husemann-Weg 5	n.d.
119	Emmendingen	Waldorfkindergarten Nelkenweg 11	n.d.
120	Müllheim	Waldorfkindergarten Markgräflerland Badstr. 38	n.d.
121	Kandern-Feuerbach	Waldorfkindergarten Feuerbach Bürgler Str. 2	n.d.
122	Buggingen	Waldorfkindergarten Sonnenschein Obere Mühlenstr. 9	n.d.
123	Lörrach	Waldorfkindergarten Lörrach Grüttweg 16	www.waldorfkindergarten-loerrach.de
124	Rheinfelden-Nollingen	Waldorfkindergarten Grüttgasse 6	www.waldorfkindergarten-nollingen.de
125	Grenzach-Wyhlen	Waldorfkindergarten Hutmattenstr. 20	http://www.waldorfkiga-grenzach-wyhlen.de/
126	Schopfheim	Waldorfkindergarten Schopfheim e.V. Am Eisweiher 5	http://www.waldorfkindergarten-schopfheim.de
127	Schopfheim-Fahrnau	Waldorfkindergarten Auenland Hammerschmiedgasse 21	n.d.
128	Görwihl	Kindergarten Klappermühle Mühleberg 8	n.d.
129	Rickenbach-Altenschwand	Kindergarten Sonnenbühl Bühlmattweg 3	n.d.
130	Albbruck	Kindergarten Sonnenblume Hochsalerstr. 7	n.d.
131	Dachsberg-Urberg	Goldenhof Goldenhof	n.d.
132	Friedrichshafen	Waldorfkindergarten Ailingerstr. 38/1	www.waldorfkindergarten-fn.de
133	Ravensburg	Waldorfkindergarten Ravensburg Meersburger Str. 148	
134	Wangen	Waldorfkindergarten Rudolf-Steiner-Str. 4	www.waldorfschule-wangen.de
135	Wangen	Christophorus Kindergarten Christian-Fopp-Str. 4	n.d.
136	Baindt	Waldorfkindergarten Erlenstr. 9	www.waldorfkindergarten-baindt.de
137	Leutkirch	Waldorfkindergarten Gänseblümchen Albrecht-Dürer-Straße 2	www.waldorfkindergarten-leutkirch.de
138	Isny	Kindergarten "Sieben Zwerge" Bufflerweg 18	n.d.
139	Kißlegg	Freier Kindergarten Kißlegg – Waldorfkindergarten e. V. Franz-Speth-Str. 5	www.waldorfkindergarten-kisslegg.de

*UŽSIENIO ŠALIŲ VALDORFO IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ GEROSIOS PATIRTIES
PANAUDOJIMO IR PRITAIKYMO GALIMYBIŲ LIETUVOJE ANALIZĖ*

140	Biberach	Waldorfkindergarten Rindenmooser Str. 12	n.d.
141	Bad Schussenried	Waldorfkindergarten Biberacher Str. 44	n.d.
142	Heiligenberg-Steigen	Integrativer Waldorfkindergarten der Camphill Schulgemeinschaft Föhrenbühl Föhrenbühlweg 5	n.d.
143	Herdwangen-Schönach	Waldorfkindergarten in der Dorfgemeinschaft Lautenbach	www.waldorfkindergarten-lautenbach.de
144	Überlingen	Waldorfkindergarten Hofgut Rengoldshausen	n.d.
145	Überlingen	Waldorfkindergarten Rengoldshauserstr. 20	n.d.
146	Deggenhausertal	Waldorfkindergarten Wittenhofer Str. 14	www.waldorfkindergarten-deggenhausertal.de
147	Frickingen	Waldorfkindergarten Frickingen Kirchstrasse 9	www.waldorfkindergarten-frickingen.de
148	Ulm	Kindergarten der Freien Waldorfschule Römerstr. 97	n.d.
149	Ulm	Waldorfkindergarten am Illerblick Unterer Kuhberg 22	www.waldorfschule-am-illerblick.de/kindergarten
150	Heidenheim	Kindergarten der Freien Waldorfschule Heidenheim Ziegelstr. 50	n.d.

Šaltinis: <http://www.waldorfkindergarten-bw.de/waldorfpaedagogik.html>